

Ladislav Mňačko

Ako chat' mŕtv

© Ladislav Mňačko 1968, 1990

ISBN 00-220-0171-6

- 1 -

Mŕtvy ležal na katafalku, potiahnutom čiernym súknom, obrátený nohami k vchodu do smútočnej siene.

Mŕtvy ležal v spodnej časti čiernej, lesklým čínskym lakom natretej truhly. Veko truhly dočasne nahrádzal sklený príklop, aby lúčiace sa zástupy mohli ešte raz, naposledy, vidieť tvár a postavu mŕtveho.

Frankovi sa zdala truhla už akási známa. Na chvíľu ho predpadla dosť nevhodná myšlienka, či to nie je tá istá truhla ako pri poslednej udalosti podobného významu. Ak nie, veľmi sa jej podobala. Ale to je vari priveľmi absurdné, truhlu vyrobili iste na mieru, zvlášť na túto príležitosť.

I tak, pomyslel si Frank, je tá rakva nezmyslom. Rakvy slúžili od nepamäti na ochranu pozostatkov človeka pred ťar-chou zeme, ktorú na neho navŕšili. Musela byť pevná, odolná, podľa významu, urodzenosti a bohatstva mŕtveho, vyrobená z materiálu vzdorujúceho hnilobe, rozkladu a chemickým zmenám. Frank videl rakvy z oŕnu, olova, striebra, z mramoru i zo žuly, jednoduché i bohato zdobené drahými kameňmi, mramorové príkrovy s vytesanou podobou veľkého mŕtveho. Dobré, to je všetko v poriadku," povedal si Frank, „rakvy sú na to, aby chránili zotleté pozostatky človeka pred vplyvmi vlhka, plesne, mrazov a páfavy, aby ešte dlho potom, keď už v sebe skrývajú len práchnivé kosti, hlásali veľkosť, slávu, nesmrteľnosť vladárov, kráľov, veľmožov, géniov a tyranov, smiešnych boháčov, ktorí i po smrti chcú ešte ukazovať, že na to mali. Ale v každom podobnom prípade bolo účelom truhly chrániť zotlievajúce či balzamované pozostatky čímsi význačného človeka, ktorý zo-mrel.

Táto truhla, či ju už vyrobili zvlášť na túto príležitosť, na mieru,

alebo ju už častejšie použili a ešte použijú, je nezmyslom. Nesplňa a nebude plniť nijakú z funkcií určených rakvám. Mŕtveho o dva dni spália. Zostane z neho iba hŕstka popola, ktorá sa zmestí do malej urny. Načo teda taká drahá, čínskym lakom emailovaná rakva, vyleštená na taký lesk, že na nej vidno odtlačky dlaní a prstov mužov, čo ju kládli na katafalk? Ale napokon, zahnal Frank svoje úvahy, v niečom ten mŕtvy ležať musí. V niečom a na niečom.

Mŕtvy bol v čiernom obleku. Na sebe mal snehobielu košefu s tmavočervenou kravatou, na nohách špicaté lakované topánky. To už je veľmi, veľmi dávno, čo ten mŕtvy chodieval zásadne iba v rozhalenke a vysmieval sa z Frankových bielych košiel a starostlivo uviazaných kravát. Nadával mu do meštiakov, neuznával kravatu, pohŕdal kravatou, aj na sobáš, na ktorom mu bol Frank za svedka, prišiel v rozhalenke, a to bývalo veľkým priestupkom proti vtedy ešte panujúcim zvyklostiam. Frank si pripomenul, ako sa mestský matrikár počas sobášneho obradu znechutene mračil.

Frank už dávno nenesí kravatu vždy a všade. Prekáža mu, keď si ju musí vziať, keď to inak nejde, cíti sa nesvoj, čímso zajatý, zviazaný, neslobodný. Kravata, pravdaže, je nevyhnutná pri jeho povolání, ktoré už dávnejšie znenávidel. Keď si ju viaže, vždy pociťuje dokonalú nepotrebnosť svojej existencie. Najlepšie sa cíti v hrubej farebnej košeli a v ošúchanej semišovej bunde.

A medzitým ten, čo tu leží mŕtvy, si časom vybudoval povest' najlepšie oblečeného muža v krajine. Iste prestál každé ráno dlhý čas pred zrkadlom, keď si viazal uzol, kravata sa mu stala symbolom úspechu, fetišom vzostupu, umocnením jeho šarmu – a pre Franka, ktorý ho tak dobre poznal, dôkazom narastajúcej márnivosti.

„Tak sa časy menia...“ povzdychol si Frank a nemyslel pritom len na tmavočervenú kravatu, ktorú vybrali pre mŕtveho z nepreberných zásob v jeho bielizníku.

Nemyslel pritom len na kravatu. Ani nie na grécke ohne, ktoré práve zažali pri hlave mŕtveho. Neboli to grécke ohne, ale dve silné žiarovky, možno dvojstovky, možno päťstovky, zasadené do dvoch plytkých bronzových mís, obrátených k povale. Také zmodernizované grécke ohne.

K nohám mŕtveho položili dekoratéri sklenú vitrínu s vyznamenaniami a radmi. Bolo ich veľa. Mŕtvy ich miloval. Túžil po nich, priam si organizoval príležitosti, aby sa k nim mohol dostať. Ak nie ešte horšie, ak svoju činnosť neusmerňoval na to, aby sa dostal k novej blyštavej čačke, akú ešte nemal v svojej kolekcii. Pri každej vhodnej i menej vhodnej príležitosti sa mŕtvy rád ukazoval s tromi radmi pestrých farebných stužiek, pripnutých na hrudi. Frank si so záujmom prezeral tú pestrú metalurgiu, všetky tie kríže, hviezdy, plakety, medaily. Takmer všetky štátne rady a veľa cudzích. Frank hľadal medzi nimi hviezdu, ktorá ho zaujala kedysi, keď si tie isté metále prezeral vo vile mŕtveho. Bola tam. Bola tam tá hviezda. Nikto nebude mať čas povšimnúť si ju, nikto sa nad ňou nepozastaví, nezamyslí, nikoho neprekvapí, ako prekvapila kedysi Franka. Bolo to cudzie vyznamenanie, ktoré kedysi všetci nositelia demonštratívne vrátili. V tlači vtedy stálo, že ho všetci vrátili – a hľa – nie všetci, ten mŕtvy si hviezdu ponechal. Prečo si ju ponechal? Neuvedomoval si, akému riziku sa vystavuje? Stačilo, aby niektorý z jeho neprajníkov niekde len nadštrkol, že ju nevrátil, a bolo po kariére, mohlo sa to skončiť veľmi zle. Taký naivný vari nebol, aby si neuvedomoval, aké nebezpečné je ponechať si ten metál. Všetci vedeli, že ho má. Priplí mu ho na hrud' verejne, pri slávnostnej príležitosti, je o tom bohatá fotografická i textová dokumentácia. Frankovi vtedy, keď videl hviezdu po prvý raz, kadečo vŕtalo v hlave. Možno mal mŕtvy metál tak rád, že sa nevedel rozlúčiť ani s týmto za cenu všetkých rizík. Ale možno v tom bolo aj čosi inšie – posledná iskrička odporu, dôstojnosti a ktovie, či nie aj protestného postoja. Frank sa znovu a znovu díva na hviezdu. Veľká, bohatá, žiari rubínovou červeňou a akosi sem nepristane, nepristane tomu mŕtvem. Už dávno mu nepristane, možno mu už vtedy, keď ju dostal, celkom nepristala a nepatrila.

Napokon, nič sa mu za to nestalo. Nestalo sa mu nič, hoci Galovič vedel, že tú hviezdu má a že ju nevrátil. A to je vari vysvetlenie. Ponechal si ju, a nič sa mu za to nestalo.

Ale aj tak je čudné, že si ju ten, čo tu leží na katafalku, ponechal. Možno mu predsa len aspoň trošku pristane. A nech sa už Frank tváril akokoľvek, predsa len ho tá hviezda trochu potešila. Kvôli mŕtvem. Možno sa v ňom trochu

posmievajú, že mu nadávajú. Len čo sa otvorí ťažká bronzová brána, zaznie iná hudba, ale tá už nebude platiť jemu. Napokon, mŕtvy ich už nepočuje. Čože on?

Frank ich nevidel a oni nemohli vidieť, čo sa robí dole pod nimi. Ostanú po celý čas rozlúčky skrytí, neuzrie ich nikto. Načo? Sú len doplnkom, slzotvornou rekvizitou pri vytváraní atmosféry smútku. Smiešni fidlikári, neškodní, čudácki filharmonisti...

A ja som čo? pomyslel si Frank. „Nie som aj ja azda len rekvizita? Nie je mojou úlohou zúčastniť sa spolu s nimi a s mnohými ostatnými na výrobe národného smútku? Nemôžem byť taký neviditeľný ako oni, kedy-tedy budem musieť opustiť svoj nenápadný kút za krídlom otvorených bronzových dvier, ale ani keď budem všetkým na očiach, nikto ma nebude vnímať, mňa ľudia nikdy a nikde neberú na vedomie, akosi patríam k tomu, tisícom som sa už toľko ráz mihol pred očami, ale keby sa niekto kohokoľvek z nich opýtal, ako vyzerám, asi by sa v pomykove zarazil. Ja nie som človek s tvárou, moja tvár, to je tá vec, visiaca na remienku na mojom bruchu, šošovka veľkého objektívu Hasselblad, to som ja...“

Frank sa usmial svojim myšlienkam. Verejná anonymita, v ktorej žil a pracoval, ho už dávno nemrzela, vlastne nemrzela ho nikdy. Mal dosť príležitostí spoznať, že neverejná tvár človeka je jedným z jeho najväčších bohatstiev a slobôd, je jedným zo základných predpokladov, aby sa človek nemusel vždy a všade tváriť, aby mohol ostať sám sebou. Frank nebažil po sláve ani po popularite. S tým si bol už dávnejšie na čistom. Jeho nechuf k práci, jeho chorobné nálady a stavy vyplývali z čohosi iného. Bol výrobcom, veľkovýrobcom verejných tvárí, retušerom, dodávateľom, popularizátorom tvárí, súčasťou súkolia, ktoré vytváralo verejné legendy o pomyselnej veľkosti malých, o význame bezvýznamných, o kráse mrzkých. Kedysi, keď začínal, chcel v živote čosi inšie. Toto nie...

Tu teda bude stáť, ale tvrdiť, že po celý čas, to by bolo priveľa. Frank nie je začiatok, vie, kedy tu musí byť a kedy nie. Vie to takmer na minútu presne, ved' tam vzadu za plentou je kancelária pohrebného štábu a tam mu dali nazrieť do programu všetkých troch dní. Program je presný a s väčšími-menšími výkyvmi sa aj presne dodrží. Bola by katastrofa, keby ho niečo nepredví-

dané narušilo, niekto by to asi odskákal, ale niečo podobné sa ešte nikdy počas bohatej Frankovej praxe nestalo. Štátny pohreb musí klapať, keby neklapalo nič inšie.

„Pri štátnom pohrebe musí ísť všetko ako po masle...“ povedal Frank tajnému pri zadnom vchode, keď ho nechcel vpustiť do budovy. Darma ho presviedčal, že si musí obzrieť terén, darma mu ukazoval všetky svoje dokumenty, zvláštnu vstupenku oprávňujúcu zúčastniť sa na všetkých slávnostiach, darma hrozil podpisom bezpečnostného šéfa, tajný iba krútil hlavou, on má svoje presné inštrukcie, pred započatím smútočnej rozlúčky tam nemá nikto čo hľadať a zadným vchodom môžu vstúpiť do budovy len vyvolení s červenou legitimáciou. Ale pri štátnom pohrebe musí ísť naozaj všetko ako po masle, to uznal aj tajný, keď Franka napokon vpúšťal dnu.

Z chodby, zakrytej čiernym závesom, sa blížil akýsi hluk. Do siene, kde ešte robotníci dokončovali smútočnú výzdobu, vošla skupina sviatočne oblečených ľudí. Všetci vážni, všetci v tmavom, niekoľko vysokých dôstojníkov v uniformách. Skupinu viedol osobný tajomník zosnulého.

„Rozostavte sa do polkruhu, súdruhovia...“ prikazoval, „vyskúšame si nástupy. Prosím prvú čestnú stráž...“

Členovia prvej čestnej šestice, najbližší spolupracovníci zosnulého, príslušníci jeho kabinetu, sa oddelili od ostatných. Osobný tajomník ich dirigoval naspäť za plentu.

„Celkom od začiatku, súdruhovia... s príchodom, všetko ako na ostro, prosím...“

Šiesti muži odišli za plentu a vrátili sa v dvojstupe. Pochodovali tak k čelu katafalku, tam sa rozdelili, jedna trojica zaujala miesto na pravom, druhá na ľavom boku mŕtveho. Tajomník poskakoval, dirigoval, upravoval, vykrikoval, poučoval, chválil: „Výborne, súdruhovia, nástup bol bezchybný, tak to má byť, prosím ostatných, aby si to dobre zapamätali, prosím druhú šesticu, nacvičme si teraz striedanie, šestica pri katafalku ostane na mieste, kým sa ku každému jej členovi nepostaví striedajúci súdruh, stojaca šestica odpochoduje, spojí sa pred katafalkom do dvojstupu, súdruhovia zo striedajúcej šestice urobia úkrok na miesto, kde stáli vystriedaní, prosím, súdruhovia, od príchodu...“

V zadnej časti budovy, v jednej z početných kancelárií sa na čas rozlúčky s mŕtvym usídlil muž, o ktorého existencii nemajú milióny občanov ani tušenia. Frankovi nezišlo na um nijaké vhodné pomenovanie či titul toho dôležitého človeka. Náčelník pohrebného štábu? Vládny zmocnenec pre organizovanie štátnych pohrebov? Šéf pohrebného protokolu? Hlavný ceremoniár? Generálny funebrák? Márne si Frank lámal hlavu, nič vhodnejšie mu neprišlo na um. Ten dôležitý muž rozhodoval o všetkom s konečnou platnosťou. Vymenovaná pohrebná komisia stála pod jeho komandom. On určoval poradie nástupu čestných stráží, čas nástupu delegácií zo závodov, úradov, inštitúcií, početnosť týchto delegácií, on určil, kedy a na aký dlhý čas má byť v smútočnej sieni prítomná vdova po zosnulom, určoval podľa dôležitosti, v akom zoskupení sa majú klásť ku katafalku vence, navrhoval dĺžku prejavov a poradie rečníkov, schvaľoval výber smútočných hudobných skladieb, navrhol a dozrel na celkovú výzdobu veľkej haly. Frank nevedel, ako sa volá. A nevedel si predstaviť, čo, kde a ako robí v čase, keď sa nijaký štátny pohreb nekoná. Nie je predsa možné, aby ten prísne tajný muž, odborník na pohreby, nemal nič inšie na starosti. Ale vyznať sa v tom musel perfektne, nezasvätený laik si sotva uvedomuje, akú zložitú organizáciu a aký mohutný aparát si vyžaduje štátny pohreb, aby bolo všetko v poriadku. Smútiace zástupy musia defilovať okolo truhly plynu- le, bez trápnych prestávok. Rozlúčka je plánovaná na dva dni, nie je možné, aby prišli všetci tí, čo tu budú defilovať, naraz. Tajný muž má s tým už bohaté skúsenosti, podľa jeho odhadu sa vystrieda okolo katafalku do dvestotisíc ľudí. Nie je jedno, akí ľudia to budú v tej či inej hodine. V prítomnosti príbuzných zosnu- lého by mali prechádzať okolo ľudí z jeho rodného mestečka.

Na to treba myslieť, to treba zabezpečiť. Bolo by nevhodné, keby v čase, keď bude stáť čestnú stráž Galovič, prišla do sály delegácia umeleckých zväzov. Galovič umelcov nenávidí. Hneď by v tom vycítil provokáciu. Treba určiť, aby pred Galovičovými očami defilovala okolo delegácia z najväčšieho závodu v meste. Takýchto detailov musí riešiť tajný muž stovky. Na všetko musí myslieť, všetko predvídať.

Myslel naozaj na všetko. Skúsenosti z minulých pohrebov ho poučili, že priveľa fotoreportérov narúša dôstojnosť vážneho aktu a smútočnú atmosféru v rozlúčkovej sieni. Fotoreportéri sú vždy a všade pliahou. Tmolia sa štátnikom pod nohami, prekážajú, počas hymny, keď všetko stojí v pozore, rujú sa o výhodné miesta, pobehujú hore-dolu, na zem si líhajú, driapu sa na stro- my, lozia po tribúnach ako opice, oslepujú ľudí neprestajným blýskaním, otravujú, pchajú sa všade, kde nemajú čo hľadať. Tajný muž vydal príkaz: jedna filmová, jedna televízna kamera a jeden jediný fotograf z úradnej agentúry. Tým jediným sa stal v takýchto veciach skúsený Frank. Nie nadarmo ho prezývajú banketovým reportérom.

Tu teda bude dva dni stáť v nenápadnom zátiší, maskovaný ťažkým krídlom bronzových dverí, kedy-tedy vyjde zo svojho úkrytu, cvakne, Frank sa v tom už suverénne vyzná, vie, koho cvaknúť a čo cvaknúť, nesmie za nijakých okolností premeškať Galoviča, ako stojí v pozore, Galoviča, ako prednáša smútočný prejav, Galoviča, ako prejavuje sústrasť smútiacej vdove, to príde, to musí prísť do novín, Frankovi sa niekedy zdá, že pohreby, slávnostné zhromaždenia, recepcie a verejné prejavy sú najmä na to, aby Galovič opäť prišiel do novín. Potom, pravdaže, ešte snímka, ako pionieri kladú vence, a starenka, ktorá si utiera slzy pri katafalku bielou vreckovkou. Frank už má bohatú prax, vie, koľko fotografií môžu noviny odtlačiť, a čo a kto má na nich byť. Pravdaže, spraví do dvesto záberov, inak by ho mohli v redakcii obviňovať, že sa flákal. Dvesto negatívov, to je tak norma na jeden pohreb. Pravdaže sa bude aj flákať. Čo by tu po celý čas robil? Vie presne, kedy tu musí byť, kedy nie, pozná časový rozvrh celého programu, nazrel do neho v kancelárii pohrebnej komisie.

Frank si už dávno nerobí o sebe a svojej práci nijaké ilúzie. Pravdaže, vždy a všade, kde sa objaví s aparátom, sa na neho

drobný človek, prostý občan, pracujúca masa, dav, ľud, zástup, malý človek, malý občan, drobný, prostý, pospolitý ľud. Franka tieto slová z úst rečníkov, politikov, štátnikov a umelcov vždy rozzúrili. Kto si ty, ako sa opovažuješ postaviť takú priehradu medzi seba a iných? Čím si neprostý, neobyčajný, nemalý, výnimočný? Že si bojoval? Frank pozná stovky takých, čo tiež bojovali, bojovali dobre, a keď sa boj skončil, vzali kanvičku s nesladenou kávou a šli na rannú šichtu do baní. Niektorí z nich ťa poznali, vedia, kto si, čo si a čo si majú o tebe myslieť dnes, keď o nich hovoríš, že sú prostí, obyčajní, malí. Že je to len taký rečnícky zvrät? Možno, ale aj ten vznikol z akejsi psychózy, má hlboké podhubie kdesi v tebe, v tvojom pocite, že si o čosi viac, že si privilegovaný, vyvolený.

Frank ich pozná, tých neprostých. V živote ich stretol už veľa, vie, kto sú, čo sú, akí sú. Vie, skade prišli, a nemýli sa ani v odhadoch, kam to až dotiahnu a ako skončia. Ba viac, zachyčuje ich jedinečnú podobu pre veky vekov. Vo veľkom. Tisíc titanov už takto pomohol vyrobiť. Sú ešte veční – vo Frankovom bohatom fototrezore. Frank navyše ešte vie, ako sa ktorý z nich volal. Inak už celkom upadli do zabudnutia. Titani? Frank ešte sem-tam niektorého z nich stretne na ulici. Teraz iní o nich hovoria: drobný, prostý, obyčajný, malý človek.

Skúsenosť naučila Franka pozeráť na všetko s nedôverou. Keď pri nejakej príležitosti počuje kohosi vysloviť: my sme len obyčajní ľudia, pomyslí si o ňom: chceš sa driapať, bratku, čo? Pozná takých, čo to kedysi hovorievali. Neskoršie len nebadateľne zmenili pár hlások. Nie my obyčajní, ale on obyčajný, drobný, malý... Aj ten mŕtvý kedysi hrmel z tribún: my drobní, prostí ľudia... neskoršie sa jeho prejavy hemžili naším drobným, malým, pospolitým...

Rečnícky zvrät? Ten na márach je dôkazom, že to nie je iba rečnícky zvrät.

Frank kedysi vášnivo rád fotografoval. Hory, rieky, nálady vychádzajúceho slnka. Vtedy ešte bolo fotografovanie luxusom, Frank bol členom veľkej mladej partie, jediný z nich mal fotoaparát. Pravdaže prosíkali: cvakni, zvečni nás. A Frank cvakal, skupinky, jednotlivcov, výlety, športové preteky, demonštračné sprievody... čudné, už vtedy zachytával stovky podôb, ale sám sa na

podobných snímkach objavoval len veľmi zriedka, len keď niekto povedal: pod', Frank, postav sa k ostatným, ja cvaknem, aby si aj ty bol medzi nami. Frank o to akosi nikdy nestál. Väčšiu radosť mal z vyfotografovanej srny či rybárika na konári vŕby ako zo svojej podoby na snímke. Iných fotografoval rád, keď im to robilo radosť.

O čo nikdy nestál, stalo sa mu každodenným chlebom. Bankeťový reportér. Chodil po tribúnach, javiskách, cvakal a cvakal. Nechodil sám, chodili aj iní fotoreportéri, stalo sa, že zachytil niektorého, ako sa tmlí medzi veľkými, a stalo sa, že niektorý kolega aj jeho tak dostal do šošovky. Ak bol obrázok voľným zaujímavý, postavu reportéra vyretušovali. Stenografi, šoféri a fotografi nemajú na podobných snímkach čo hľadať. Nie sú ničím výnimoční. Patria pod súhrnný hromadný názov – pospolitý ľud...

Zadával sa na portrét na čiernom zamate. Ohromná zväčšeni-na. Portrét nie celkom verne spodoboval zosnulého. Mal už desať rokov, od tých čias sa kedysi hranaté štátnikove črty zaguľatili. Ale štátnik mal ten portrét veľmi rád, iný nechcel.

Portréty neboli Frankovým odborom, ale ten mŕtvý z akéhosi kapricu, možno v tom hrali rolu dávne spomienky, chcel portrét len od neho. Možno tak chcel Frankovi prejavíť priazeň, možno chcel napraviť čosi, čo sa zbabralo.

Frank naň vycvakal stovky obrázkov. Nevyhovovali, ani jeden nevyhovoval, štátnikovi sa zdalo, že na jednom vyzerá primätko, na inom pritvrdo. Raz sa mu nepáčila výška čela, iný raz mal nevýrazné oči. O ktorej snímke sa vyjadril, že na nej vyzerá priveľmi civilne. Franka to zabávalo, cvakal vždy znovu a znovu, neúnavne. Už dávno mal to, čo chcel, o čom vedel, že sa bude páčiť, ale cvakal a cvakal, staval štátnika do neprirodzených póz, nútil ho strúhať grimasy, musíš sa usmievať, musíš vyzeráť láskavo, ale len natoľko, aby úsmev nezatlačil rozhodnosť a pevnosť črt, len taký náznak úsmevu... a vyžehli si čelo, začínáš mať vrásky... a dívaj sa do diaľky, to personifikuje naše perspektívy... tak, pevne, isto, do diaľky... napred...

Och, Frank vie, čoho všetkého sú ľudia schopní pre jeden portrét.

Ktorúsi bláznivú herečku raz presvedčil, že najsústredenejší

Reční pred rozvášneným zástupom, ktorý skanduje: prácu a chlieb. Na lúke pri rieke sa objíma s Margitou. Dúškom vypíja fľašu borovičky. Z vysokého mosta skáče do hlbkej rieky. Lezie na vysokú skalú. Zadumane hľadí do plameňov táborového ohňa. Opásaný dvoma guľometnými pásmi ženie svojich mužov do útoku. Ustatý, z posledných síl sa vlečie po zľadovatenom snehu na ústupe. V zápale boja stíska guľomet a reve: boha ja vášho nemeckého! Zachytil ho v tisícich nestrážených chvíľach, takého, aký bol, keď nemal komu a nemal čo predstierať.

Ale v trezore, prísne stráženom pred celým svetom, má Frank aj iné chvíle tohto historického muža. Tú, keď mu mladá zväzáčka, ktorú obťažoval, vylepila facku. Tú, ako serie v lese a naľavo i napravo od neho stoja jeho osobní strážcovia, síce odvrátení, ale aj teraz v službe. Tú, ako sedí sám cez prestávku na koncerte, celkom sám uprostred prázdnych, opustených stoličiek, s ovisnutou hlavou a chrápe. Frank zachytil všetky jeho tváre, nie iba tú, na ktorú sa teraz díva. Ale ani tie, ktoré nemohol zvečniť objektívom, mu nevymiznú z pamäti.

Frank by bol už dávno odišiel zo zamestnania, ktoré si neváži. Že napriek tomu trpezlivo cvaká mikrofón za mikrofónom, to zapríčinila jeho zvláštna, možno trochu zvrhlá záľuba, ktorá časom prerástla do rozmerov mánie. Chce zachytiť tú druhú, odvrátenú tvár sveta, v ktorom sa pohybuje. Je to drahá zábava, nevie o nej nikto, ani žena nie. A možno aj vie, ale nikdy sa neopýta, čo robí Frank počas tých dlhých hodín v tmavej komore. Tmavá komora je posvätné, trochu tajuplné miesto, tam nemá nikto čo hľadať. Frank predstiera, že vyvoláva či zväčšuje obrázky, a niekedy to aj robí. Ale väčšinu času presedí nad svojou zbierkou fotografických rarít. Vymyslel si na ne celkom špeciálnu skrýšu. Franka dráždi, že sa zahráva so životom. Keby mu na to prišli, je po ňom. Sú to stovky, tisícky jedinečných obrázkov, ktoré narobil počas dlhoročnej praxe. Galéria ničoty, lexikón hlúpostí, jarmok zbabelosti. Generál, tancujúci odzemok v tortách na recepčnom stole pri nadšenom potlesku prítomných dám. „Stužková“ zábava opitých okresných satrapov. Slávny herec, plávajúci v kaluži, s pripätou laureátskou stužkou na nahom tele. Živánske, žúry, flirty, žranica v jedálnom vozni zvláštneho vlaku, v ktorom sa šli poslanci presvedčiť o utrpení vojnou znič-

ného kraja. Polonahé deti sa jej prizerajú z nástupišta. Pohlavný akt prominentskej ženy so šoférom na schodoch výletnej vily.

Politické lásky. Minister usmievajúci sa na kolegu, o ktorom v oslavnom prejave vyhlásil, že je najlepším synom, akého kedy ľudská matka donosila. A ten istý minister vyhlasujúci toho istého kolegu za najväčšieho vyvrheľa všetkých pekiel a žúmp. Áno, tak sa usmievali na seba aj iní, aj Galovič na tohto mŕtveho. Jeden deň si srdečne potriasli rukami a na druhý deň vyhlasoval jeden o druhom, že je podlý zločinec a zradca.

Žena Frankovi zavše vyčíta: prečo nefotografuješ hrady, kaštiele, folklór, Tatry? Prečo neurobiš knihu o zvieratách, o motýľoch, kvetoch? Alebo akty? To sa dnes platí. Iní si žijú... a my nikdy nemáme peniaze...

Frank vie. Nikdy nemajú peniaze. Niekedy, keď má dobrú vôľu, jej odvetí: vyčkaj, kúpim ti jachtu a pôjdeme na cestu okolo sveta... Frank vie, že podobná zbierka rarít neexistuje na celom svete. Ale vie aj to, že tú jeho nikdy nikto neuvidí. Frank, pravdaže, nemá tušenia, koľko stojí luxusná jachta. Stačí mu vedomie, že by ju mohol mať, keby chcel. Stačí mu to, mať ju nikdy nebude. Netúži takto sa stať slávnym. Frank už dávnejšie netúži stať sa slávnym. Ničím a nijako. Vyfotografoval už priveľa slávnych, aby sa mu žiadalo dostať sa medzi nich.

ktoré im zabraňujú zaoberať sa vážnymi problémami, to je ich život.

Všetci sú tuční, dalo by sa povedať – na mieru. Frank ich pozná, všetkých ich dávno pozná, má ich v pamäti ešte ako hranatých revolucionárov, to sa im uprieť nedá, boli revolucionármi a boli hranatí, keď ešte revolúcia bola hranatá. Od tých čias sa revolúcia akosi zagufatila a oni sa zagufatili s ňou. Ako ten mŕtvy.

Ten mŕtvy býval hranatým, tvrdým chlapom s hranatým, tvrdým charakterom. Na poslednej fotografii, ktorú mu Frank urobil, mal taký neurčitý, nezreteľný výraz, tuctové oči, plné, naduté líca, rozliat sa, Frank vie, že to tak nebýva, muži len vo veku mŕtveho dostávajú ustálenú, pevnú podobu, na mladistvých fotografiách vyzerajú ako žubrienky, ich podoba sa ustáli, len keď sa im zafixuje charakter. Ten mŕtvy v mladších rokoch vyzeral oveľa väčšmi na osobnosť ako s pribúdajúcimi rokmi, kedysi ostro rezaný profil sa mu začal rozplývať v nezdravej tučnote, strácal svoju osobitosť, jeho snímky sa už nedali uverejňovať bez retuše, muselo sa mu „pridať“, inak by bol namiesto tváre vyšiel len biely neurčitý ovál, a on by bol opäť zúrilo, ako s tou novinárskou svoločou zatočí.

Frank sa kamarátil s tým mŕtvym od prvej lavice. Od tých čias až donedávna boli neprestajne spolu, v dobrom i v zlom. Vedeli sa prehrýzť aj cez najvážnejšiu skúšku, aká sa v živote dvoch chlapov vyskytne – keď obaja milovali tú istú ženu. Frankovi sa zdalo, že bez toho druhého nie je celým človekom, že je len torzom.

Čím mu je ten mŕtvy dnes? Študijným objektom. S vytrvalou zarytosťou sa mu Frank zavesil na päty. Chcel ho mať. Chcel ho celého. Boli časy, keď sa mu vyhýbal, ale potom ho začal vedome vyhŕdavať, vedel o všetkých jeho krokoch, rozhodnutiach, aférach, trápeniach. Frank bol zvedavý, čo všetko sa môže stať chlapovi a z chlapa, akým ten mŕtvy kedysi býval.

Ich rozchod nebol náhly ani dramatický. Skôr nenápadný, tichý, nebadateľný. Keby sa vtedy boli Franka opýtali, čo proti nemu má, bol by sa asi sám začudoval. Ich rozchod nenastal preto, že sa obaja vydali rozličnými cestami. Ešte sa nejaký čas stýkali, vyhŕdávali a bolo im spolu dobre. Frank dodnes nevie

povedať, v čom to bolo. Jednoducho, mali sa radi a prestali sa mať, rozumeli si a prestali si rozumieť. To sa stáva.

Napokon ku koncu sa ten mŕtvy začal Franka báť. Možno vycítil, že Frank o ňom priveľa vie, a uvedomoval si, ako sa to skončilo s tými, o ktorých on priveľa vedel. Ale vtedy sa už bál všetkého a všetkých. Vtedy sa už bál tieňov. A tieňov bolo dosť a stále ich pribúdalo.

Frank podišiel ku katafalku. Zadíval sa na tvár dávneho priateľa. Sám bol prekvapený, ako nič necíti. Nič, ani pohnutie, ani dojatie. Prítomnosť smrti vie človeka naladiť na mätko, k zamysleniu, k piety. Frank necítil nič. Ani radosť, ani žiaľ, ani uspokojenie, ani znepokojenie. Odišiel, zomrel celkom ľahostajný človek. Ľahostajný Frankovi a ľahostajný všetkým. Žiaľ, pokiaľ tu bude, budú predstierať aj pohnutie, aj ľútosť, aj všetko ostatné. Napriek desaťtisícim, čo budú prechádzať okolo katafalku. Organizovaná rozlúčka. Organizovaný smútok. Organizovaný žiaľ.

Neviditeľná hudba na galérii začala hrať prvé taktý smútočnej hudby. Šesť mužov čestnej stráže sa ešte väčšmi vystrelo. Znehýbneli v meravom pozore. Dvaja chlapi naraz otvorili krídla ťažkých bronzových dverí. Na blízkej veži odbíjali hodiny osem. Frank zachytil do objektívu prvých vstupujúcich. Na chvifu vyšiel pred budovu. Prešľapovali tam v mrazivom, nepríjemnom vetre stovky namrzených čakajúcich. Dlhý, čierne odedý rad lúčiach sa občanov sa zavlnil, pohol. Delegácie závodov, družstiev, zväzov, spoločenských a politických organizácií kládli ku katafalku vence. Nenápadný usporiadateľ ich ticho dirigoval. Podľa dôležitosti. Podľa významu organizácie.

Pohybujúci sa zástup si sotva všimne, že je tu zopár ľudí, ktorí smútočnú sieň neopúšťajú. Pohotovosť a pozorovatelia. Všetko vidia, každý z nich má vopred určené úlohy. Je pred budovou dosť ľudí? „Zásoby“ by mali stačiť na hodinu. Človek, ktorý to má na starosti, je skúsený v odhadovaní počtu občanov a vie, koľko ľudí prejde za hodinu okolo katafalku. Keby čakajúcich vonku ubudlo, zájde dozadu do kancelárie pohrebnej komisie. Tam iný človek zdvihne telefón a zavolá niektorý závod alebo školu. Postupujúci had musí byť plynulý, bolo by trápne, keby v ňom boli diery, keby sa stalo, že okolo katafalku nemá kto prechádzať. Všetko je priveľmi organizované, táto rozlúčka občanov

sa čestné stráže, je tu veľa červene, veľa zelene, filmuje sa, televízia sníma priame zábery, všade, kam sa občan pohne, dotiera na neho organizovaná psychóza smútku, ale to všetko veľa neznamená. Ten mŕtvy napriek zástavám na pol žrde, napriek čierne orámovaným portrétom vo výkladoch, napriek rozsvieteným pouličným lampám, napriek ťaživej hudbe v rozhlase, napriek televízii, napriek tým tisícom lúčiach sa je sám v tejto hodine, je nekonečne mŕtvy a nekonečne sám, za živa ho mnohí preklínali, mnohí ním opovrhovali, mnohí o ňom rozširovali pravdivé i vymyslené nechutné klebety, teraz už nikomu ani za to nestojí, veď je preč, niet ho, s neodvolateľnou konečnou platnosťou odišiel zo života, a tým aj z vedomia. Bol tento Veľký natoľko bezvýznamný, že nikomu nestojí ani za účasť, ani za úškľab, ani za škodoradosťný svit v očiach? Bol? Naozaj bol taký bezvýznamný? Nikoho jeho odchod nevzrušil? Ani tých, ktorým ubližoval? Veď ublížil, ubližoval, ničil existencie... ani tých?

Ani tých. Je tu iba smrť, vážna, ale inak nič. Nikto. Nič.

Frank práve vyfotografoval šesticu pionierov pri striedaní šesticie generálov, keď sa čosi stalo. V sieni zašumel potláčaný výdych, ľudia zmeraveli na mieste, oči sa akosi zvedavo upreli k vchodu. Frank zreteľne počul nepotlačiteľné „ach“ z niekoľkých úst. Nemusel sa ani obzrieť. Vedel, čo sa pri vchode robí, dalo sa to vycítiť i vyčítať zo všetkých pohľadov. Teda to je ona? Toľko o nej počuli, toľko nepekného! Teda takto vyzerá? Má, pravdaže, na tvári závoj, ale aj cez ten vidno, že je to pekný kúsok. Vraj nenažívali spolu najlepšie. Najlepšie? Zle nažívali, mrchavo. Ona vraj vystrájala a on ju vraj častejšie zmlátil.

Z blízkej veže doznieval jedenásty úder hodín. Prišla vdova. Tí, čo jej stáli v ceste, odstúpili nabok. Vdova prišla spolu s otcom a so sestrou mŕtveho. Podopieral ju jej brat, jej brat vyslanec. Aj hore na galérii museli vycítiť dramatickosť chvíle. Mihli sa tam hlavy dvoch hudobníkov a hudba chvíľu hrala nesto.

„Je stále krásna, lasica...“ konštatoval Frank a iste nebol sám, všetci, najmä ženy, si ju s bezočivou zvedavosťou premeriavali. Nohy? Och! Perzián? Ach! Klobúk? Panebože!

Aj Frank si ju dôkladne premeral. Nohy? Štíhle, vysoké, krásne tvarované. Kožuch? Z Moskvy. Klobúk? Z Viedne. Pavučinky,

taška, rukavice? Z Viedne. Asi jej včas povedali, že už niet nádeje.

Frank sa pristihol, že odhaduje obrysy jej tela pod kožuchom. Tá mohla prísť vo vreci a urobila by rovnaký dojem. Čerň ešte podčiarkuje jej žiadostivé a žiadúce čaro. Spod klobúka jej trčí niekoľko vlniek plavých, slnečných vlasov.

Frank radšej odvrátil od nej pohľad.

Diplomatický brat nežne viedol vdovu ku katafalku. Všetko znehybnelo, aj Frankovi prebehol mráz po chrbte. Čo urobí? Ako sa zhostí tejto chvíle? Zhostila sa jej dôstojne. Postála chvíľu nad mŕtvym, cez priesvitný závoj, na ktorý sa upierali pohľady všetkých, bolo vidno jej bledú nevyspatú tvár, ale nemyklo jej ústami, nestriaslo ju, z očí nevyšli slzy. Na chvíľu sa zadívala mŕtvemu do tváre, ale neurobila nijaký pohyb ani posunok, neukázala nijaké dojatie. Studená, prísna, vážna, to áno. Dojatá nebola. Za ňou sa rozplakala sestra zosnulého trhaným, kvilivým plačom. Vdova podišla k nej, vzala ju pod pazuchu a viedla ju okolo katafalku. Na druhej strane truhly zriadenci pohotovo pristavili tri stoličky. Na prostrednú si sadla vdova. Napravo od nej otec, naľavo sestra zosnulého. Diplomatický brat sa postavil za ňu. Frank nemohol neobdivovať tajného muža, ktorý to všetko zo zákulisia diriguje. Perfektná réžia... aj s tými tromi stoličkami to vymyslel perfektne. Možno to už vopred dohovorili?

Stolička je výsadou vdov pri pohrebe. Stolička akosi má byť. Tak teda sedela. Frankovi sa páčila, veľmi sa mu páčila, nehrala nijakú komédiu, nepredstierala city, ktorých niet, je štátnickou vdovou, to prináša so sebou isté záväzné povinnosti, až potiaľ je ochotná spolupracovať, ďalej nie. Ceremoniál jej prikazuje pobudnúť tu štvrt hodinu, tak teda pobudne, ale márne sa tešia tí, čo očakávajú, že padne do mdlôb, že ju pochytí hysterický plač, že sa na nich usmialo náhodné šťastie byť svedkami senzačnej tragédie či senzačnej komédie. Frank jej to pripísal k dobru.

Nebude mať ľahký život. Vrhnu sa na ňu, budú sledovať každý jej krok, klebety neutíchnu, skôr sa na nejaký čas rozmnožia, vilu nad mestom jej vezmú, kadečo sa skomplikuje, bude sa musieť v mnohom obmedzovať, penzia, čo aká vysoká, jej nenahradí bývalé možnosti. Ale je to také nešťastie? Zostane peknou že-

podhodil Galovič. Neraz sa vysmial sám sebe, ale čosi na tom mohlo byť. Od Galoviča sa dalo očakávať všetko. A od nej? To Frank nevedel.

Skade sa vzala, stade sa vzala. Jedného dňa bola tu. Frank sa ešte živo pamätá na ten deň...

Prvý muž v kraji. Mocný. Tvrdá predĺžená ruka revolučnej vlády. Keď ho ta posielali, povedali mu, vybrali sme ťa, lebo veríme tvojim schopnostiam. Je to zlý, spupný kraj, všade je plno svinstva, všetko nám tam viazne. Dodávky, výkup, výroba viaznu, doprava viazne, katolíci dvíhajú hlavy a búria sa, roľníci nechcú vstupovať do družstiev, choď, daj to do poriadku, buď bdely a tvrdý, a kde treba, buď neúprosný. Choď, sme s tebou, budeme ti pomáhať a budeme čakať na tvoje výsledky...

Šiel. Bol vytrvalý, tvrdý, neúprosný, kde treba. Neúnavný, nepodplatiteľný. Vo dne v noci bol v činnosti, cestoval po kraji, nečakane sa zjavoval tam, kde horelo, kde bolo treba vymiesť zaprášené kúty. Agitoval, presviedčal, prosil, hrozil, kričal, zatváral a neveľmi ho zaujímal, či vždy právom, mal plnú moc, mal dosť odvahy na rozhodnutie a dosť energie na čin, tak zatváral, krajský Herkules s nadľudskou úlohou vyčistiť tisíc Augiášových chlievov. Čistil. Čistil s vedomým rizikom, že sám seba umorí. Neraz zobudil Franka v noci, pod', ráno musím byť v pohraničnom okrese, nechce sa mi cestovať nocou samému... prepádaval nočné smeny vo fabrikách, posedel s robotníkmi, zisťoval, kde čo bolí, zariadil, čo vládal zariadiť, napravil, čo vládal napraviť, jeho možnosti boli obmedzené, ale v tých pohnutých revolučných časoch bol napriek omylom a chybám chlapom na mieste, plný nezničiteľnej energie, elánu – a napriek niekedy zbytočnej tvrdosti – aj rozľadu a ľudského pochopenia. Neskôršie mal naporúdzi oveľa väčšie možnosti aj prostriedky. Ale už to nebol ten chlap.

Boli s Frankom intímnymi, dlhoročnými priateľmi, vidali sa radi, a hoci to nebolo celkom podľa predpisu a poriadku, zasväcoval Franka do všetkých svojich starostí, radil sa s ním o akciách, ktoré chystal, Frank sa stal jeho dôverníkom, neoficiálnym poradcom, jeho čiernym i bielym svedomím. Frank ho neraz varoval pred závratom z kariéry, ale on sa len smial, na kariéru mu neostávalo času, zhorí prv, kým sa dožije uznania, ale dožil sa,

kariéra prišla, nezhorel prv, len v nej pomaly zotlel. Bývalo im spolu dobre na dlhých nočných cestách. Frank z nich mohol vyťažiť veľa zaujímavého materiálu, kraj bol v pohybe a on bol v pohybe s ním, vďaka mocnému priateľovi sa dostal i ta, kam iní nemohli nazrieť.

Zveroval sa Frankovi so všetkým. Veril mu. Kedy-tedy sa ponosoval na svoje okolie, ako je málo ľudí, na ktorých sa môže spofahnúť, všetci len striehnu, ako čosi schmatnúť pre seba, všetci majú plné papule revolúcie, plné bruchá revolúcie, len hlavy a srdcia nie.

„Keby si vybadal, že sa strojím vykonať niečo nečestné či hlúpe, riadne ma štuchni medzi rebrá...“ povedal raz Frankovi, keď sa vracali z pohrebu kamaráta, partizána, ktorý sa dal skorumpovať a z obáv pred odplatou sa zastrelil.

Ale keď ho Frank medzi rebrá štuchol, zazlieval mu to, a bol to vari prvý krok k ich odcudzeniu.

V jeho kancelárii, kde ho Frank navštevoval takmer každý deň, vládla perfektná osobná tajomníčka. Napriek vtedy zvyčajnému súdruhovaniu ju z akýchsi príčin volali pani Hornáková. Franka vždy vítala s úsmevom a zaraz postavila na kávu. Frank ju mal veľmi rád a tešil sa, že jeho priateľ sa ani v tomto smere nepridržiava čoraz rozširujúcej módy. Pani Hornáková bola staršia, nenápadná žena, jej prednosťou bola hlava, a nie nohy.

Raz našiel Frank predizbu kancelárie prázdnu. Zaňuchal vo vzduchu čosi cudzie, čo ta nepatrilo. Na štítiku pri dverách horelo červené svetlo s nápisom „nevstupovať“. Frank si sadol. Pani Hornáková sa musí o chvíľu objaviť. Nechcel ísť ďalej, hoci nevedel prečo.

Zrazu sa otvorili dvere kancelárie a v nich sa objavila vysoká, slnečná žena. Taká, u ktorej ani na chvíľu niet pochybností, že zlato jej vlasov je pravé. V ruke držala stenoblok a trochu zarazene sa dívala na Franka, pohodlne uvelebeného pri kávovom stolíku.

„Čo si želáte, prosím?“ opýtala sa neisto. To zase zarazilo Franka. Vstal. Nemohol od toho zjavu odtrhnúť pohľad.

„Nič.“ Usmial sa. „Prišiel som za šéfom.“

„Za šéfom? Ach tak...“ svitlo jej. „Súduh predseda je zaneprázdnený. Nemôže nikoho prijať.“

Prestal ho navštevovať aj vo vile nad námestím. Necítil sa v Margitinej prítomnosti dobre. Nechcel byť štatistom v komédii, ktorá sa mu pred očami rozvíjala. Margita nebola hocikto, bol im za svedka na sobáši, čože, to nič, ale boli tu staršie a tuhé putá.

Frank nemusel vidieť všetko, aby vedel všetko. Jeho priateľ sa topil v novej situácii čoraz hlbšie. Už nebol taký horlivý ani presný, častejšie ako prv býval na cestách, a ľudia si už rozprávali, aké sú to služobné cesty. Frank mu nič nezazlieval. Jeho druh bol šťastný, čo mu môže želať viac? Spáli sa? Zhori? Skomplikuje si život? Skape? Čo na tom, šťastie sa nemeria časom ani inými mierami. Šťastie je alebo nie je, a keď je, môže sa pokaziť, zničiť, ale nikdy sa nemôže anulovať so spätnou platnosťou. A vari to už inak nemôže byť, za šťastie jedného vždy niekto druhý platí. Frankovi len nemôže byť celkom ľahostajné, že tým niekým druhým je Margita, práve ona. A ešte čosi sa mu usadilo v hlave. Nenaletel ten tetov na Galovičovú vábničku?

Čas ukázal, že nenaletel. O rozvode a o sobáši sa rozprávalo široko-daleko. Zväčša odsudzujúco. To bol Galovičov čas. Ale Galovič nezasiahol, nehmel o upadajúcich mravoch vedúcich súdruhov, ktorí revolučnú bdelosť a ostrážitosť zamenili za pohodlie a nedôstojné chůtky. Nevykrikoval, že tí, čo by mali ukazovať príklad, sami klesajú do morálneho bahna. A Frank sa možno vo všetkom mýlil. Možno mu ju naozaj posadilo do kancelárie kádrové oddelenie. Nebola iba perfektnou blondínou. Bola perfektná aj v stenografii, aj v strojopise, aj v zaobchádzaní s ľuďmi. A možno vtedy, keď ju Frank videl po prvý raz, ešte medzi nimi nič nebolo, možno to prišlo až neskôršie. Prísť to prv či neskôršie muselo, to Frank vedel. Frank už videl a zažil viac podobných banálnych románikov. Šéf. Zodpovedný človek, zaťažený ohromným množstvom agendy. Mobilizuje, zasahuje, hasí, hlboko do noci diktuje správy, hlásenia, prejavy, nemá čas na odpočinkov, na rodinu, na nič, nemá čas, to je to, nemá na nič čas, hrdlačí šestnásť a viac hodín denne, umára sa, bledne a vysychá pod ťarchou neraz neriešiteľných problémov. Bledý, nevyspatý šéf si uprostred polnočného diktátu zrazu pretrie čelo, čo som to len chcel... už zase mi unikla hlavná niť... som prázdny, taký

prázdny... súdružka, prestaňme na päť minút, veľmi sa mi zachcelo kávy, tuhej, veď vieš...

V šupliku je fľaša koňaku. Len to je nové. Koňaku. Nie vodky. Len to je teda nové a ani nie ktovieaké znepokojujúce. Lebo...

Aj pri ktoromsi z minulých polnočných diktátov sa šéf podobne chytil za čelo. Nehral to, naozaj bol ustatý. Káva bola tuhá a perfektná pisárka sa priznala, že nemá rada vodku...

A ďalší večer a ďalší diktát. Po ňom ju zavezie domov. Býva, chudera, ďaleko a je už dávno po polnoci. Na rozlúčku jej podá ruku. Možno by ju rád pritiahol k sebe, ale smie sa to? Dá sa to? Nevravel jeho priateľ kedysi čosi o vtípoch, ktoré kolujú?

A sekretárka.

Perfektná. Tristo klepov za minútu, tristo úderov čistopisu. Krásne vlasy, pekné oči, klasické nohy, ale aj tristo úderov čistopisu za minútu. Ochotná, dobre upravená, v dobrej vôli, vie udržiavať poriadok v tom spisovom svinstve, hneď nájde, čo treba, telefónne čísla vie naspamäť... Obdivuje svojho šéfa. Je neúnavný, silný, múdry a fajn. Chudák, nakládli mu priveľa, ale chlap je, unesie tú ťarchu. Správa sa k nej korektne, slušne, páči sa mu, ale ani náznakom to nedá najavo. Vo svete kolujú také blbé vtipy, napokon, nie sú to iba vtipy, veď ona nie je po prvý raz za sekretárskym stolom. Ale on je iný. Niekedy by si želala, aby nebol taký celkom, celkom iný. Podľa jeho neustrážených pohľadov predsa vie, že nie je natoľko iný!

A uznanlivý je. A nemá gauč v kancelárii. Jej predchádzajúci šéf mal v kancelárii gauč, ale nebolo z toho nič. A odvezie ju domov, keď sa dlhšie zdržia pri diktáte. Šiel by, keby ho raz pozvala na kávu? Možno by šiel. Či iste by šiel. Má to skúsiť? Mohla by. Ale ešte radšej počká...

Čo mi to len dnes brka po rozume... vysmial sa Frank sám sebe, mysliac na tú starú históriu. Veď to predsa všetko bolo inak!

Ale bolo? Naozaj bolo? Nemuselo byť.

A nemuselo sa to začať ani na gauči v kancelárii, ktorý ta jedného dňa dvaja silní chlapi dotrepali, ani sa to nemuselo začať neskorým pozvaním na kávu. Možno sa to stalo na služobnej ceste v Tatrách, na ozajstnej služobnej ceste, do Tatier sa

nedala na sebe nič poznať, predstierala úplnú nevedomosť, ani nepovzdychla.

Frank si povedal: polhodinu ešte pošedím a vyhovorím sa, že ešte musím baliť. Sotva ma budú zdržiavať.

Potom Margita odišla s chlapcom. Frank sa chcel zdvihnúť, ale hostiteľ ho vytiahol na veľkú terasu, umiestenú nad veľkým námestím. Vefa hodín tu už spolu prestáli opretí o zábradlie a tešievali sa, ako dolu pod nimi hmýri život. Aj teraz sa zadívali na zle osvetlené námestie. Pod nimi hučalo korzo.

„Nehnevaj sa za taký večer...“ povedal hostiteľ. Frank iba kývol rukou. Načo o tom hovoriť?

„Rozvediem sa...“ povedal ten druhý, pevne, rozhodne, bez zaváhania.

„Nuž, to je tvoja vec.“

„Je. Ale myslel som na Margitu.“

„O Margitu si nemusíš robiť starosti. Tá sa už s tým vypořádala.“

„To viem. Ale je tu ešte Martin.“

Frank mlčal. Pravdaže je tu ešte Martin, ale čo tu on môže robiť?

„Nevzdám sa ho!“ povedal ten druhý zaťato.

Frank chcel povedať čosi, že o vzdávaní či nevzdávaní je vari predčasné hovoriť, o tom s konečnou platnosťou rozhodne súd, a ten v podobnom prípade ponecháva deti, pokiaľ sú, nevinnej stránke v rozvodovom procese. Ale prichodil si sám sebe smiešny. Súd? Kto je tu ešte súd? Súd, to je on, Martinov otec. Pravdaže, súd rozhodne po jeho vôli.

„Nechajme to...“ odbyl ho Frank. „Ja ti neporadím, ani nepomôžem.“

„Viem, ale myslím, že je lepšie, keď sa všetko dozvieš odo mňa...“

Frank opäť nepovedal nič. Už raz boli v situácii, keď bolo lepšie, aby sa Frank čosi dozvedel od neho. Aj tomu druhému muselo prísť na myseľ, že v podobnej situácii už raz boli. Za iných okolností by bolo všetko ľahšie, ale v tom je to práve, že oni už raz v podobnej situácii boli.

Frank sa díval dolu. Po chodníku pod nimi sa prechádzali stovky mladých ľudí. Až nahor doliehali úryvky z rozhovorov, smiech, krik. Frankovi nevdojak zišla na um iná chvíľa na tejto

terase, pri tomto zábradlí. Bolo krásne nedefné popoludnie a ľudia vyšli po prvý raz po dlhej zime na prechádzku. Stáli tu spolu a rozprávali sa o veľkom poprsí miestnej krásky, ktoré by stálo za to vybaľiť. Potom Frank vyskočil na múrik a zaostril na priatefa zrkadlovku. Postavil ho do patetickej pózy a bral ho z nadsady, aby bolo pod ním vidno celé námestie. Ten druhý póze ihneď porozumel a zrejme mu nebola proti myslí. Frank má tú snímku vo svojom archíve, pán mesta, pán kraja nad vyparadenou, sviatočnou nedeľou.

Vtedy ten druhý povedal v akomsi tranze:

„Vieš... keby niečo... tu gufomet, tam gufomet... Toto nie je byť, toto je pevnosť, bratku...“

Frank mu vtedy porozumel. Gufomety. Toho sa už jeho generácia do smrti nezbaví. Tu gufomet, tam gufomet, darmo je, boli to časy kruté, ale čímsi krásne, fronty boli čisté, tu môj gufomet, tam Nemcov... .

Frankovi sa páčilo, ako to jeho druh povedal. Starý, bláznivý romantik. Ale to je práve dobre... .

Franka mrazilo. Mrazilo ho relatívnosť všetkého. Tu gufomet, tam gufomet... preboha, ale proti komu? Proti tým ľuďom, čo sa dolu tešia zo života? Aké „keby niečo“ tu ešte môže nastať? Tých „keby niečo“ predsa radikálne a navždy zmietla, ako sú všetci presvedčení, revolúcia! Na čo myslí predstaviteľ ľudu, ľudu, ktorý zvíťazil a vyniesol ho ako svojho k moci, keď hovorí tu gufomet, tam gufomet? Neverí tomu víťazstvu? Bojí sa? Čoho sa bojí, koho sa bojí?

Aj teraz, po dlhých rokoch, Franka tá spomienka ešte mrazí. A jedna privoláva druhú. To už bol ten druhý šéfom kabinetu, prvým mužom v krajine. Raz ho vzal po akejsi slávnosti do auta. Boli si vtedy už celkom cudzí, ale v ich minulosti bolo priveľa pút, aby si nemali čo povedať. Sedeli na zadných sedadlách a pri šoférovi jeho osobný strážca, pištoľník. Za nimi šiel druhý osemvalec, s pohotovosťou. Pištoľníkovi na chvíľu ovisla hlava. Zaspal. Štátnik to zbadal a zlostne ním zatriasol.

„Súdruh,“ vyrútil sa na neho, „konaj si svoju povinnosť!“

Pištoľník sa strhol, očervenel od hanby. Bola to taká malá, drobná príhoda. Frankovi sa nepáčila, ale rýchlo na ňu zabudol. A hľa, opäť sa po rokoch vrátila. Je tu. Božemôj, čo už za

teraz mu zide na um, skade ten mŕtvy vlatne tú ženu poznal? Skade ju mohol poznať? Bola len prosiť za svojho muža inžiniera odsúdeného pre velezradu? Alebo v tom všetkom bolo ešte čosi inšie? Znovu si pripamätal tú dávnu scénu. Vošla, zastala prekvapená tým, čo vidí, možno sa aj zľakla, naisto bola veľmi zarazená, potom rýchlym krokom prešla k protifahľým dverám...

Nie, nevyzeralo to na nič inšie. Že bola prosiť, je možné, pravdepodobné. Netreba vo všetkom hneď hľadať čosi inšie, a keby aj, Frank predsa vedel svoje.

Priateľ sa bál. Strach. Sám pomáhal vyvolávať psychózu hysterie a všeobecného upodozrievania. Kto niečo dlho hlása, napokon tomu aj sám uverí.

Ale on, Frank, ho poznal aj iného, keď sa ešte nebál, keď vyhlásil o sebe záväzne a hrdo: môj život je revolúcia a revolúcia je môj život! Vtedy to znelo pravdivo, ba ani nie neskromne, a Frank mal dosť možností presvedčiť sa v ťažkých chvíľach, že je to tak. Čo sa s ním stalo a kedy sa to v ňom začalo? Kedy objavil ešte inú cenu svojho života ako revolučnú?

Frankovi zišla na um tá plavá. Vtedy? S ňou? Kvôli nej? Frank poznal jej avantúry, nejednu preživali spoločne s priateľom a šťavnato ju okomentovali. Keď ju, lasicu, videl po prvý raz, hneď pocítil, že tu je čosi iné, nové, a čo nasledovalo, dalo mu za pravdu.

Nehovorievala mu v prvých spoločných nociach: „Nesmieš sa tak štváť, musíš sa aj trochu šetriť, pre mňa...“?

Nepovedal jej v niektorej z tých nocí: „Revolúcia je veľa, ale ty si všetko...“?

Bola to aspoň láska? Tá všetko spaľujúca, všetko povznášajúca, všetko ignorujúca, všetko ospravedľujúca? Bola? Aspoň z jeho strany, bola? Frank nevie. Nebol pri tom. Nemôže vedieť, či jej šéf hovorieval omamujúce, ohurujúce slová, ktoré sa hovoria, ktoré sa musia hovoriť a ktoré sa nedajú nepovedať takej žene večer či ráno.

Ak to aj bola tá láska, taká láska, ani z tej mu nezostalo nič.

Frank si márne láme hlavu. Nikdy sa už nedozvie, kedy ten mŕtvy zjednodušil základné heslo svojho života na: ja som revolúcia, revolúcia som ja.

Tá plavá? Možno. Ale nielen tá plavá.

Zo svojho miesta za dverami mal Frank dobrý rozhľad po celej smútočnej sieni. Nepreržitý dlhý rad sviatočne oblečených ľudí pomaly postupoval okolo katafalku, ktorého čerň sa už pomaly strácala v pestrosti vencov a kvetov. Každých desať minút sa pri mŕtvom striedala čestná stráž. Neviditeľná hudba hrala bez presťávky Chopinov smútočný pochod, pohrebný pochod z Eroicy, Čajkovského Andante cantabile, druhú vetu z Dvořákovho Koncertu pre violončelo, časti Smetanovej symfonickej básne Má vlast, úryvky z Brahmsovej štvrtej. Smútoční hostia sa na chvíľu pristavovali pri katafalku, zadívali sa na tvár mŕtveho, podišli ďalej, podpísali sa do kondolenčných hárkov a vracali sa späť do života, do mrazu a starostí.

Frank to už toľkokrát videl, ale vždy sa mu zdalo vzrušujúce a nové pozorovať, ako sa menia tváre a myšlienky ľudí. Smrť je iste vážna, ale len čo sa od nej človek odvráti, len čo sa k nej obráti chrptom, meravá tvár ožije, opäť sú tu myšlienky, tie každodenné, človek sa zbavuje čohosi ťaživého, ešte nie je ani celkom preč, a už si vymieňa so svojim známym či blízkym dojmy, polohlasom komentuje štátnikov život a smrť, ba niekto povie aj to, čo si o ňom po celý čas myslel. K Frankovi zalietali franforce dojmov a viet, súdov a odsúdení. Vyzerá ako živý. Mal iba päťdesiatdva rokov. Pristane jej smútok. Má ju kto utešiť. Tej teraz spadne hrebienok. Ktovie, čo je na tom pravdy. Vraj aj on bol všelijaký, sekretárky striedal podľa módy vlasov. Nebol z tých najhorších. Narobil veľa svinstva. O mŕtvych len dobre...

Frankovi prebehla na chvíľu hlavou bláznivá myšlienka, ktovie, či tu všade nie sú skryté mikrofóny? Ak nie, mali by byť. Nie preto, aby za posmešný či neopatrný výrok niekto naháňal ľudí, skôr pre poučenie. Nie mŕtvemu, pre neho je už neskoro, ale na

niet v tom logiky, ale v partizánskom boji je vôbec málo logiky. Držali sa hrebeňa, vytrvalo, hrebeň bol ich jediná nádej na späsu, boli na smrť ustatí, nič tak nevie zničiť človeka ako porážka. Frank si hovoril: ešte krok a padnem, ešte krok a padnem, hovoril si to pri každom kroku, ale urobil veľa krokov, ak aj nie najviac, tak najťažších v živote, každý z tých krokov bol najťažší v živote. Veliteľ kráčal pred nimi, dvaja niesli raneného, Judita bola vzadu, veliteľ zrazu zasykol: fahnúť, Frank zostal stáť, myslel si, že je to na oddych, veliteľ zasipel: fahnúť, vy hovädá, Nemci! Frankovi prebehla telom elektrická iskra, bolo po únave, vystriedal ju panický strach, koniec, to je koniec, definitívny, neodvratný koniec.

Ležali. Frank s vypúlenými očami hľadel pred seba do tmy. Nádej, divá, smiešna nádej ho na chvíľu uchvátila – možno ich nezbadali! Ale pravdaže ich zbadali, z tmy pred nimi bolo počuť tlmené povely, šuchot, narážanie kovu o kov.

„Nestrieľať...“ zasipel veliteľ. „Nestrieľať, kým nezačnú prví!“

Frank ho nechápal. Nie je to jedno? Keď už sú Nemci tu, keď už ležia pár krokov pred nimi v tme...

Nebolo to tak celkom jedno. Stratení boli, ale nie je celkom jedno, kto v takejto chvíli, v noci, v tme, začne strieľať prvý. Prvý musí páliť do tmy, na neznámy cieľ, ale v tej chvíli sa sám stane viditeľným cieľom.

Možno aj oni myslia na to isté... možno aj oni čakajú na záblesky našich zbraní... pomyslel si Frank.

Nastalo zvláštne ticho, desivé, hrozné ticho. Nemci nestrieľali. Frank nemohol vidieť, čo robia, ale iste aj oni zaľahli a čakali. Predsa len sa trochu báli hôr a noci.

Frankovi trešťalo v hlave, počul divý buchot vlastného srdca, napätie bolo neznesiteľné a sekundy sa vliekli, vliekli, boli dlhšie ako minúty a minúty boli dlhšie ako hodiny a hodiny boli dlhšie ako nekonečno.

„Načo ešte čakáte, doboha?“ sipel ranený. „Chcú nás mať istých a takto nás majú istých!“

„Čuš...“ zahriakol ho veliteľ. „To chce nervy.“

Frank sa usmial. Nervy? Aké nervy? Kto ich ešte má? Nemci majú nervy, môžu si dovoliť ich mať.

A predsa stratili nervy Nemci. Možno len o minútu prv ako oni,

možno len o sekundôčku. Frankovi sa zdalo, že počuje tlmené „Ab“, a v tme pred nimi nastal akýsi šum, pohyb, opäť udieral kov o kov, tlmená kľatba, praskot suchých halúzok pod nohami, rachot uvoľneného balvana, ktorý sa kotúľal do údolia.

Potom bolo iné ticho. Celkom prázdne. Celkom slávnostné. Celkom veľké. A v tom tichu sa odrazu Frankovi zdalo, že počuje Juditu. Stenala. Zhikla. Frank myslel, že to nervy, ale ranený vedľa neho bol pozornejší.

„Človeče, tí jebú...“ zamrmlal ranený.

Frankovi to prichodilo také komické, že vyprskol do smiechu. Vybral baterku, namieril ju do tmy, blikol, v lúči zazrel Juditine biele stehná smerovať dohora a počul tlmenú veliteľovu nadávku: zhasni, ty hovädo.

„Jebú?“ opýtal sa ranený znovu, zbytočne.

„Áno.“

„Jebem mu boha! Jebem mu boha!“ uľavil si ranený. Čo? Aj jemu sa zachcelo? Dušu má na jazyku a zachcelo sa mu? Prečo nie? Zrazu sa aj Frankovi zachcelo, veľmi zachcelo. Človek nie je drevený klát. Ešte pred pár minútami tu boli Nemci, a ten bujačisko ju teraz zvalil, zvalil ju tam, kde bola, Kriste pane! Čo by asi urobil takému, koho by našiel váľať sa s dievkou na snehu v bezprostrednej blízkosti Nemcov? Dal jej aspoň pod zadok nejaký kabát?

Nad ránom skĺzli z Kľaku, ranený mal horúčku, blúznil, opatrne vošli do horskej dediny, ktorú poznali, našli dom Nemcami dosadeného richtára, vošli do dvora a zabúchali na dvere.

„Kto je?“ počuli za nimi bojzlivý mužský hlas.

„Otvor!“

„Kto je tam?“

„Otvor a uvidíš, čo sa pýtaš?“

„Neotvorím. Nemáte tu čo hľadať!“

„Spálime ti dom, bude z teba parádna pečienka...“

Richtár otvoril. Triasol sa na celom tele.

„Poznáš ma, ľudák...“ oslovil ho veliteľ. Richtár iba drkotal zubami.

„Poznáš ma, vieš, kto som. Nesieme raneného, má horúčku. Postaráš sa o neho. Ak sa mu niečo stane, niet tej diery na svete, kde by si sa mohol predo mnou skrýť.“

„Nesmiete opustiť dom. Skupina je na akcii.“

Sopliak, po facke by mu hlava odletela.

„Mierni sa,“ krotil Franka priateľ, „všetko sa vyjasní.“

Frank si nebol celkom istý, či sa všetko vyjasní. Rus sa mu nepáčil, ani kadečo inšie.

Večer sa skupina vrátila z akcie. Všetci mali dobré topánky, boli dobre oblečení, zbrane sa im blyšťali novosťou a opaterou. Nebolo ťažké uhádnuť, z akej akcie sa vrátili. Na voze, ťahanom koníkom, bolo plno vriec. Cukor. Teda – taká skupina...

Rus vošiel do izby v sprievode niekoľkých ozbrojených mužov. V rukách niesli kartóny cigariet. Vybrali obchod, vybrali trafiku, včera vybrali v ktorejsei dedine mašťať. Keby ich Nemci zlikvidovali, prijali by to obyvatelia okolitých dedín ako úľavu.

„Banditi...“ šepľala Judita.

„Prečo ste nás odzbrojili? Prečo nás držíte pod strážou?“ opýtal sa ich veliteľ.

„Ticho,“ zahriakol ho Rus. „Pýtať sa budem ja! Dáme vám zbrane, ale najprv si musíme preveriť, kto ste. Musíme byť opatrní, všade sa to len hemží provokatérmi a zradcami.“

„Ako si nás chcete preveriť?“

„My už máme na to svoje metódy.“

Veliteľ pokojne vstal. Pomaly, uvážlivo rozpáral futro kabáta a vybral z neho dokrivaný papier. Podal listinu Rusovi, ten ju pozorne čítal, akiste to bol dokument písaný po rusky. Rus čítal pomaly, dôkladne, zrejme tých niekoľko slov preletel niekoľkokrát. Akosi oskromnel.

„Charašo...“ povedal náhle. „Vydajte im zbrane.“

Dvaja chlapci priniesli zadržané automaty.

„Chcete zostať s nami?“ opýtal sa Rus neisto.

Frank chcel povedať: nie. Aj na Judite videl, že by rada odmietla. Rus to ani nemienil ako pozvanie, skôr im tým chcel povedať: choďte radšej do všetkých čertov. Veliteľ napodiv povedal veľmi rozhodne, že chcú. Obrovi potemneli oči neskrývanou zlostou, ale čo mal robiť. Frank sa obzrel po ostatných. Zdalo sa mu, že niektorí sa rozhodnutiu jeho druhá z akýchsi príčin tešia.

„Charašo,“ povedal Rus neprívetivo. „Keď zostanete, zostanete. Ale u mňa vládne železná disciplína...“

„Železnej disciplíny nie je nikdy dost...“ usmial sa ich veliteľ.

Ostali. A tak sa dozvedeli, čo je to za skupina. To obsadili na noc pálenicu, hodovalo sa, pilo, to došli cigarety, a potom dostal Rus chuť na čosi inšie ako na hovädzie mäso. Novým nedôveroval. Mali zbrane, ale cítili, že sú pod stálym dozorom. Frank sa niekoľkokrát, no márne pokúšal nadpriasť rozhovor s niektorým členom skupiny. Rus asi zakázal. Frank si prichodil medzi svojimi ako vyvrheľ.

Jar prišla toho roku prv ako inokedy. Červená armáda bola už blízko. Prebýjala sa pomaly, v urputných bojoch, cez priesmyky. A tu boli partizáni, ktorí prepadali pálenice, trafiky, okrádali roľníkov o statok, šírili strach v celom okolí. Frank si všimol, že medzi lazníkmi a partizánmi nie je nijaký vzťah. Ľudia sa ich báli. Keď niekde hodovali, domáci sa učupili do kútika. V očiach mali strach a utrpenie.

Raz mu povedala Judita:

„Nenechávajte ma samotnú. Ten Ivan sa na mňa tak čudne díva...“

Frank si už prv všimol, ako sa obor díva na Juditu.

„Nemáš sa čo báť...“ utešoval ju, ale neznelo to asi veľmi presvedčivo. Uvedomoval si nevábné postavenie malej skupiny svojich priateľov medzi mlčiacimi, neprívetivými chlapmi. Boli v ich moci, vždy pod dozorom, vždy niekto striehol na každé ich slovo, ani len porozprávať sa medzi sebou nemohli. Možno by sa im podarilo nebadane ujsť. Frank to navrhol svojmu veliteľovi. Ten ho odbyl jediným slovom: pokojne... Ale Frank cítil, že sa čosi stane, že sa čoskoro musí niečo stať.

Stalo sa, skoro. Bola krásna predjarná nedeľa, front bol už blízko, sovietske stíhačky im každú chvíľu preletovali nad hlavami. Boli na ceste, zastali na kraji mladého lesíka, Rus vydal rozkaz na odpočinok, rozostavil stráže. Frank vedel, aký je to pochod. Pochod nikam ako už viaceré predtým. Rus prikázal čistiť zbrane. Všetci chlapi horlivo leštili pušky a automaty, z ktorých vari ani jeden ešte nevystrelil. Tri desiatky dobre ozbrojených ľudí... to je v podmienkach partizánskeho boja už vofajaká sila!

Zrazu Rus zasyčal, Frank nerozumel čo, ale jeho chlapi ihneď všetci zafahli. Márne sa Frank obzeral, čo sa robí, nikde nič podozrivé nevybadal. Ani nič nemohlo byť, na poli pod lesíkom

Mal zase skupinu. A ako to vyzeralo, nie najhoršiu.
Boli už dlho na pochode, keď sa k Frankovi pridružil jeden z Ivanových chlapov.

„Mal pekné čižmy...“ pošepol mu záhadne.

„Čo...“ nerozumel Frank.

„Ten rovník. Ten Machala. Mal pekné čižmy...“

Frank si odpľul. Mali Rusa zastrelíť. Rozhodol sa, že to pri najbližšej vhodnej príležitosti urobí sám.

Frankovi sa veľmi zachcelo odpľuť si aj teraz, ale v smútočnej sieni sa to dobre nedá. Akýsi všeinformovaný ľudko šiel pred chvíľou okolo a zasvätené pošepol inému:

„V povstaní sa správajú zbabelo...“

- 5 -

Rozlúčka s mŕtvym nadobudla plánovaný pravidelný rytmus. Tak to má byť. Len nijaké výkyvy, medzery, zápchy, len nijaké rušivé príhody. Frank odhadol intenzitu na tridsať ľudí za minútu. Za dva dni sa v smútočnej sieni vystrieda vyše tridsaťtisíc občanov a ďalšie tisíce prídu na námestie pred budovu, aby boli svedkami poslednej rozlúčky. Frankovi sa už zliali tváre defilujúcich, prestal vnímať jednotlivé črty, podrobnosti. Všetky boli v čomsi rovnaké. Všetky vážne. A všetky bez účasti. Frankov záujem ochabol, inak by bol hneď vybadal, že sa stalo čosi nepredvídané. Nevšimol si, že pri vchode zrazu vznikol nezvyčajný šum a zhluk, až výkrik „odpáľ“, nehodiaci sa do týchto priestorov, ho upozornil, že sa robí čosi nezvyčajné. Frank sa pozrel ku vchodu. Usporiadatelia sa snažili zadržať akéhosi človeka, chceli mu zabrániť, aby sa dostal do siene. Frank toho človeka poznal. Po hlase ho poznal.

Muž v ušpinenom vatovanom kabáte, v bagančiach, olepených smolou, so sčernetými, od mrazu popraskanými rukami, špinavý a neupravený, odstrčil dvoch strážcov pokoja a ticha a vzrušene vbehol dnu, zmätene sa poobzeral a zastal pri katafalku. Frank videl na tvárach všetkých, čo boli svedkami tej čudnej scény, zmätenú otázku: čo je to za bezočivec, ako sa opovažuje? To je znesvätenie vážneho, slávnostného aktu, a napriek tomu, že ich k mŕtvemu nič nepútalo a že k nemu nemali veľkú úctu, pobúrila ich taká neúcta k pietnemu aktu, zdalo sa im, že ich vlastná dôstojnosť a vážnosť sa tu čímsi znehodnocuje. Ech, tá dnešná mládež... skazená! Skazená!

Zo zadnej chodby vyšiel tajný muž, náčelník prehliadky. Zastal v kúte, zmätene a pobúrene sa díval, čosi mu šepkali, on krútil hlavou, nie, to by bolo ešte horšie, nechajte ho, veď odíde,

„Čo je, Martin?“

„Odvez ma, strýko.“

Frank ho vzal do auta. Prešli asi sto metrov a chlapec ho požiadal, aby zastavil, že vystúpi.

„Kam si vlastne chcel ísť?“

„Nikam, strýko. Len som chcel vyskúšať, ako sa v takom malom aute sedí...“

Čo má ten hranatý asfaltér spoločné s namysleným sopliakom spred šiestich rokov? Nič. Našiel sám seba. Jeho otec sám seba nenašiel...

-6-

Frankovi sa nechcelo naspäť. Nič sa tam nerobí, čo bude po celý deň trčať v studenej hale? Vdovu má, členov kabinetu, generálov, pionierov na čestnej stráži zachytil, plačúcu starenku si vyčká zajtra, veď aj druhý deň treba doniesť do redakcie nejaké zábery, aj Galoviča má, a ten bude rečniť až pozajtra, načo teda? Na stožiaroch trepotal ľadový vietor zástavami, elektrické lampy svietili všetky. „Hľa,“ pomyslel si Frank, „asfaltuje sa, dopĺňajú sa vypálené výbojky...“ Zo všetkých výkladov sa do pochmúrnej ulice díval portrét mŕtveho, niekde čierne orámovaný, inde s iniciálkami mena, ešte ďalej s nejakým heslom, odišiel veľký syn, vďačný národ nezabudne, robotnícka trieda sa skláňa...

Vďačný národ sa zamračene ponáhľa hore a dolu ulicou. Nemá čas ani chuť myslieť na mŕtveho. Možno si ako Frank všimne svetlá a povie si, no konečne, a spýta sa, či máme toľko prúdu nazvyš.

Vďačný národ, zakrútený, zamračený, slziaci od pichľavého vetra, ponáhľa sa hore a dolu ulicou. On sa naň díva zo všetkých výkladov, na rozkopané, špinavé mesto, na vybité ulice, z nich teraz hlavnú narýchlo asfaltujú. Nikto neodpratúva z okrajov vozoviek hĺby zľadovateného svinstva, ktoré spolu s ošarpanými fasádami domov umocňuje nevľúdnosť mrazivého dňa. Nedotknutý sneh na voľných plochách, v parkoch a na plošinkách, kde nie je premávka, sčernel od popolčeka, ktorý neprestajne zasy-páva mesto z desiatok fabrických komínov a preniká do ulíc, do bytov, do pľúc. Dnes aspoň vietor rozohnal večný smrad, ležiaci nad mestom, smrad z veľkej chemickej fabriky, smrad sirovodíka, vo dne v noci ležiaceho vo vzduchu. Za mestom je tabuľa, ktorá víta návštevníkov, ale ešte prv ich privíta ten zápach.

ním delegácia miestnych funkcionárov a odborníkov, ktorí ho upozorňovali, že cementáreň bude stáť „po vetre“, že zasype bielym prachom jedno z najkrajších miest v krajine? Priniesli protiprojekt, ktorý sami vypracovali na základe znalosti miestnych pomerov. Navrhovali postaviť cementáreň na druhom boku doliny, priam pod vápencovou horou. Vyčíslili, že sa tým usporia milióny. A mesto, ich mesto, zostane naďalej perlou krajiny.

Zabudol už? Celkom zabudol, čo im vtedy na ich naliehavé vysvetľovanie a prosby odpovedal? Asi zabudol. Frank nezabudol. Frank bol svedkom, ako sa na delegáciu vyrútil.

„Pre tunajších meštiakov si industrializáciu krajiny kaziť nedáme.“

Tak. Basta. Obrátil sa k nim chrbtom. Tí pokrčili plecami a pobúrene, urazene, ustrašene odišli.

Dnes sa vápenec dopravuje do cementárne niekoľko kilometrov dlhou lanovkou z lomu, ktorý nedávno otvorili na úpätí tej istej hory, kde vtedy chceli s miestnymi pomermi oboznámení občania postaviť cementáreň. Mesto je zapadané špinavobiелou vrstvou ťažkého cementového prachu. Keď si po hodinovom pobyte v meste pretrieš tvár, môže sa ti stať, že ti na líci navrie od ostrého prášku krvavá šmuha.

Dnes? On leží na márach a v delegácii, ktorá prišla z toho mesta držať pri ňom čestnú stráž, boli dvaja, ktorým vtedy obrátil chrbát...

Isteže sa v priebehu rokov sám presvedčil, že ne jeden jeho „škrt pera“ priniesol namiesto osohu katastrofu. Ale vždy boli na vine druhí. Chceli mu podkopať pozíciu. Chceli ho zdiskreditovať, znemožniť, úmyselne mu podkladali na podpis falošné doklady.

Napokon sa už bál rozhodnúť o čomkoľvek. Tým zaťažšie si však upevňoval svoje osobné postavenie, uzurpoval pre seba vždy väčšiu právomoc, sústreďoval vo svojich rukách všetku moc, akú mohol dosiahnuť. Nie aby vládol, toho sa vzdal. Aby sa udržal, aby sa zachoval, cítil sa tak menej zraniteľný, istejší. Aj tak sa bál. Bál sa. Veľmi sa bál jediného človeka, ktorý stál mimo dosahu jeho moci, ktorý mal takisto pevné, ak nie pevnejšie postavenie. Bál sa Galoviča. Právom sa ho bál, právom sa nazdával, že po celý čas striehne, ako mu prehryznúť pažerák.

Frank, ktorý po celý čas jeho závratnej kariéry sledoval jeho

vzostup a pád, pričom nie všetko považoval za vzostup a nie všetko za pád, dávnejšie všetko predvídal. Neboli už zadobre, ale Frank ešte uvažoval, nežájsť za ním? Nepovedať mu všetko, čo si myslí? Bola to márna myšlienka. Na to už bolo neskoro. A časom Frankovi celkom na ňom prestalo záležať. Iba raz mu počas posledných rokov bolo štátnika predsa len ľúto...

Potrebuje to! Iste potrebuje. Rýchlo sa naučil prikazovať, aby svet skákal, ako on potrebuje. A ako kedysi? Verí tomu sám, že si môže s Frankom posediť ako kedysi?

Frank chcel opäť odmietnuť, tentoraz jednoznačne. Ale vtom sa na chodbe zjavila tá plavá. Nezáležalo jej na tom, či sú tu čašníci a zriadenci.

„Tušila som, že ťa tu nájdem...“

Vtom spoznala Franka. Zmohla sa na prekvapené „ach“.

Frank sa jej obradne poklonil.

„Dávno sme sa nevideli...“ povedala.

„Ja som vás videl pred štvrtihodinou...“ neodpustil si Frank.

„Tak nie, tak som to nemyslela. Samozrejme, videli sme sa.“

„Bočí od nás...“ poznamenal veľký muž.

„Bočí. Nie sme mu dosť dobrí...“

„Čuš...“ zahriakol ju. Frankovi to bolo trápne. Ešte sa tu povadia.

„Pozval ma na koňak...“

„Ale?“ usmiala sa. Ten úsmev bol jednoznačný: ale, už aj ty si mu dobrý? No Frankovi sa zdalo, že je tomu z akejsi príčiny rada.

„Tak poďme... aj mne sa zachcelo...“ dodala.

Vyšli von. V recepcnej sieni už nebolo nikoho. Na stoloch ležali v neporiadku nedojedené misy, plné popolníky, prázdne poháre.

Sadli si dozadu, pri šoférovi sedel osobný strážca. Frank cítil blízkosť tej plavej, jej vôňu, jej dráždivé čaro. Roky jej neubrali, skôr pridali. Ale má, čo chcela? Je to presne to, čo chcela? Nepredstavovala si vtedy všetko inak? Frank vedel, že žijú zle. To sa nedá utajiť. A naostatok, jedno jediné „čuš“ napovie viac ako kilometre klebiet.

V aute mlčali, akási tieseň padla na všetkých troch, predtucha zbytočného večera. Frank si rád vypil, ale nie vždy a nie s každým, sedieť pri najlepšom koňaku a nemať si pritom čo povedať, to je otrava. Frank sa cítil nesvoj, tá plavá mu bola od prvej chvíle protivná, je, pravdaže, lasica, ale, moja milá, prihovár sa jej v duchu, ja som už videl tebe podobné venuše, cieľavedomé ako ty, lačné života a lesku ako ty, jedna z nich, nahrbená a scvrknutá, umýva schody v smradľavom C hoteli,

lenže tá má aspoň čosi za sebou, vedomie, že žila, že si užila, že tu čosi stálo za to. Keď je z čoho rezignovať, dá sa rezignovať. Aká bude tvoja minulosť, prvá dáma v krajine? Byť prvou dámou v krajine ešte neznamená byť dámou, čím sa ťa, isteže, nechcem dotknúť. Čo tebe ostane, ak niekedy, a to nemôžeš vylúčiť, budeš umývať schody? Zastaneš aspoň raz na deviatom schode s vnútorne pretepleným úsmevom – ach, to bol môj partizán, ach, ale sa mi vtedy zakrútila hlava? Alebo sa ti vráti dnešná slávnostná večera? Pozoroval som ťa po celý čas, ako si unudene sedela za vrchstolom, s akým dešpektom si sa dívala na tučné, neforemné a smiešne ženy prominentov, s akým zdesením si sa prizerala, koľko skonzumujú sladkostí, ktoré, darmo je, ty si už nemôžeš dovoliť. Videl som ťa, s akým odporom si sa odtiahla, keď sa k tebe naklonila mamka v nepriedušnom brokáte podobnom pancieru, ktorý je pre ňu vrcholom elegancie, a ty si zacítila jej pot. Je to tak veľa byť prvou dámou medzi mamkami? Tie mamky sú aspoň samy sebou, nemusia nič predstierať, sadnú si k veľkému okrúhlemu stolu, dajú si priniesť na misách torty so šfahačkou a oklebetia každý chĺpok, ktorý máš na sebe. Tie sú dnes v barokových salónoch doma, pristanú ťa, a ty nimi darmo pohádzaš, ich opovrhovanie tebou je oveľa silnejšie a opodstatnenejšie, ty si votrelec, nie ony.

Je to len lesk krištáľových sál, po ktorom si túžila? Žiješ predsa v krištáľových sálach, každý týždeň nejaké výročie, nejaké prijatie, nejaká oslava v rezidencii veľkého muža alebo v hotelových salónoch alebo niekde inde. Musíš sa usmievať na fahostajných, nudných mužov, podávať si ruky a štebotať o počasí a o krajčírke s fahostajnými ženami, musíš sa mračíť na nefahostajných mužov, každý tvoj úsmev je akt protokolu, protokol, pravdaže, je trochu smiešny, ale ty sa musíš podľa neho správať, ideš do divadla na slávnostné predstavenie Libuše, zatiaľ čo tvoj dobrý známy hrá hlavnú rolu na premiére Zostupujúceho Orfea, nemôžeš ísť, kam chceš, musíš ísť, kam nechceš, nesmieš jesť, čo chceš, nesmieš milovať, koho chceš, nesmieš milovať, ako chceš, sú tiene, ktoré registrujú každý tvoj krok, je to ten život, ktorý si chcela, keď si si predstavovala, že tu kdesi je život?

Rozprávajú o tebe, že za tebou do vily nad mestom chodia milenci. Nie jeden, ale dvaja, traja, osve i súčasne, tvoj konzum

Ale možno si to sám nevymyslel. Možno ho postavili pred hotovú vec. Deti v okolí prišli o jasle a ľudia si podobné zmeny vždy vysvetľujú zjednodušene. Tak či tak, ak si premenu jaslí na reprezentatívnu vilu vymyslel niekto pred ním, mal ju odmietnuť. Krásnych vil nad mestom bolo dosť a vtedy nikomu nerobilo veľké starosti „z vyšších záujmov“ vystaňovať hocikoho, nemuseli to byť práve deti.

Frank sa poobzeral po priestrannej hale, do ktorej ho voviedli. Celú jednu stenu až po povalu pokrývala knižnica. Frank pohľadom hľadal rebriky. Rebríka tu nebolo. V kúte bol veľký okrúhly stôl, kožený diván a tri pohodlné kožené kreslá. Pri diváne stál malý bar. V protifahle kúte bol ozdobný kozub, celú miestnosť pokrýval mäkký koberec. Celú bočnú stenu nahrádzal jeden široký oblok. Stena pri vchode bola ovešaná obrazmi, aj nad sedacím kútom visel obraz. Portrét tej plavej. Frank sa naň zvedavo zadíval. Maliara spoznal podľa spôsobu maľby. Bol to výborný portrét. Istý. Ale Frank maliara poznal a vedel približne odhadnúť, ako dlho mu sedela.

Frank vchopil do mäkkého kresla, takmer sa v ňom stratil. Tá plavá postavila na stôl poháre a fľašu koňaku. Sadli si oproti sebe, Frank vybadal, že si ho zvedavo premeriava.

Aj Veľký muž to musel zbadáť.

„Myslel som, že si ustatá...“ povedal netaktne. Na chvíľu sa jej oči zúžili pohrdaním.

„Už som ožila. Aj ja mám chuť.“

Chcel ju odpratať. Len s námahou sa premohol, aby jej to nepovedal ešte drsnejšie. Tak sedeli, štrngli si a upili. Frankovi sa páčilo, ako rozkošnýcky pila. Veľký muž vsotil do seba pohár naraz. Hneď mu naliala ďalší, dvojlitú dávku.

Nálada bola stiesnená, nikomu nebolo do reči. Iste už futovali, že ho pozvali. Z minulosti tu ostalo trčať veľa nevysloveného. Ale keď si chcel posedieť ako kedysi, tak to má...

Frankovi šlo trápne mlčanie na nervy. Vstal, s pohárikom v ruke podišiel k policiam, prezeral chrby kníh.

„To je mužova knižnica. Ja mám svoju inde...“ povedala od stola. Frank, pravdaže, pochopil, prečo mu to hovorí. Boli to mŕtve knihy, uložené do polic v takom poradí, ako ich dostal z vydavateľstiev, bez výberu, bez systému. Ak má ona svoju

knižnicu, tak si iste z balíkov vyberie knihy, ktoré ju zaujmajú. Ostatné skončia tu. Nie je to knižnica, je to sklad kníh, mŕtvych kníh, ktoré nikto nikdy nevyberie z police. Dá sa poznať, či knižnica žije, či je mŕtva. Raz to aj tak všetko skončí v antikvariáte. A polovicu z nich ani tam nebudú chcieť.

Ale najviac ho šokovali obrazy. On na tribúne s krojovaným deckom na rukách. On uprostred úderníckej skupiny drevorubačov. On na družstevných dožinkách, za vrchostolom. On, partizánsky veliteľ s orlím pohľadom, sliediacim v diaľke po nepriateľovi. On s rukou vystretou na povel k útoku. On za guľometom. On ako vodca robotníckej mládeže uprostred svojich druhov...

Všetky, doslova všetky boli podľa Frankových fotografií. Ba snažili sa byť verné, len tvár ženy v partizánskej skupine nebola Juditina. Keď sa vracal k stolu, hostiteľ sa vyhol jeho pohľadu a nervózne chytil pohár s dvojitou dávkou koňaku. Oči tej plavej sa pobavene smiali. Po celý čas viedli pri stole len taký mnohovravný a viacvýznamový rozhovor očami. Pán domu nebol ešte taký otupený, aby nevybadal ostne v tom tichu.

„Je to dobrý maliar...“ vybuchol. „Realistický. Nenakreslí ucho pri kolene.“

Prečo tak zrazu a tak podráždene? Frank ľahko pochopil prečo. O tých obrazoch zrejme už bola častejšie reč. Zrazu sa aj jemu zachcelo pridať trochu jedu do atmosféry večera.

„Realistický? Toto voláš realistický? Tú vystretú ruku ti urobil prikrátku a na jednom obraze akoby si škúľil...“

Sivé oči sa opäť prižmurili, tentoraz s radostným súhlasom. Franka to zarazilo. Je to až také zlé medzi nimi? Také zlé, že sa tá žena baví na tom, keď jej muža zosmiešňujú? Ten nevyčítal výsmech. Zamračil sa. Žeby? Prikrátka ruka? Nikdy si to nevšimol. A že škúľil? Ech tí umelci, šarlatáni, darmožráči!

Frank maliara poznal. A vedel si predstaviť, ako tá galéria vznikla. Prišiel skromne: hľadá materiál z dejín revolučného hnutia a z povstania. Chce urobiť veľký cyklus obrazov. Materiál? No, lepšie povedané, fotografie. Fotografia, keď sa do nej vie umelec zahľbiť, je zdrojom bohatej inšpirácie. O niekoľko mesiacov to priviezol, nechcel za to nič, len cenu rámov. Zaslúžilý umelec. Raz sa opitý vo výtvarníckom klube rozdrapoval, že titul nedostal pri okrúhlych narodeninách ako druhí.

Nie, nie, krútila hlavou, už si zvykla, nie je to po prvý raz...

„Tak, potom...“

Och nie, nie, nechod'te, prepáçte, je to taký skazený večer, iste je to nemilé, ale teraz by som nezniesla byť sama, ešte si vypijeme, veď ešte nie je tak celkom neskoro, a vy, ako som sa dopočula, ste nočné vtáãa, len nevravte nič, aspoň vidíte, že o vás predsa čosi viem, len ho uložím, hneď sa vrátim, koňak je dobrý a vo fľaši je ešte dosť...

Nič z toho nevyslovila, to všetko Frank vybadal z jediného posunkú, ale bolo v ňom obsiahnuté naozaj všetko.

Teda tak? Frankovi signalizovalo čosi v alkohole naãatej hlave, neblbni, odíď, toto nie je nič pre teba, tu nemáš čo hľadať. Ale neodišiel, sadol si, páčila sa mu, čertovsky sa mu páčila, a čo tam po ostatnom!

Počul, videl, ako vleãie nemohúceho opilca kamsi do spálne, tlačila ho pred sebou. Franka, ktorý jej chcel pomôcť, odmietla, ba či ho aspoň vyzleãie, či mu uvoľní kravatu, či mu aspoň vyzuje topánky? Možno ho len prehodi na posteľ, aby sa tak zajtra zobudil.

Vrátila sa.

„Na zdravie,“ zdvihla pohár, „ja ešte pôjdem upratať to svinstvo... hneď som tu... medzitým bude už aj káva...“

Prišla bez kávy.

„Pod'te, nemám túto halu rada, je ako čakareň, v ktorej ãlovek čaká na smrť. U mňa je útulnejšie.“

Frank mal poslednú možnosť odísť, aj mu to prišlo na um, ale šiel za ňou ako psík. V jej izbe bolo naozaj útulnejšie, zariadila si ju s istým vkusom, tak pre seba. Pár vybraných kníh na polici, dva obrazy súãasných maliarov, nijaká nahotina, ako by bol Frank očakával, ale dve temné krajinky.

Páčila sa mu. Veľmi sa mu páčila. Pri koňaku a káve na neho zaútoãila, priamo, neãakane.

„Povedzte, čo vlastne máte proti mne?“

Frank spozornel. Čo je to za hru? Ale imponovala mu jej nebezpečná priamosť. Odpovedal jej protiútokom:

„A vy?“

Usmiala sa. Pohrozila mu prstíkom.

„Vy ste ale...“

Frank útoãil d'alej.

„Čo by som mohol mať proti vám? Páçite sa mi. Od prvej chvíle, od prvého stretnutia.“

„Máte trochu čudný spôsob dávania najavo, že sa vám niekto páçi.“

Frank jej neporozumel. Kam mieri?

„Štvali ste ho proti mne. Ech, dnes už na tom nezáleží. Vari možno futovať, že ste ho neštvali lepšie, účinnejšie.“

„Nemal som na tom nijaký záujem.“

„Mali ste. Bol vaším dlhoročným priateľom. Tušili ste od prvej chvíle, že s tým bude koniec. Ak to neviete, ja som trochu prispela k tomu, že vás odvolali z kraja. Bola som hlúpa.“

Frank spozornel. Je to ponuka? Takto, presne takto sa začínajú rozhovory, ktoré sa konãievajú v posteli.

„Prečo?“

„Tak. Nestálo to za to.“

„Sklamali ste sa v očakávaniach?“

„Aj to. Ale vtedy som ho chcela mať iba pre seba. Vy ste mi prekázali. Stále o vás rozprával. Kým ste boli vy, nebol celkom môj.“

„Milovali ste ho?“

„Veľmi. Bol chlapom, akého som chcela, na ktorého som čakala. Možno som urobila chybu, že som naliehala na rozvod a že som sa potom za neho vydala. Ako milenec bol nádherný. Mohlo to tak ostať...“

„A Galoviã?“

Pozrela sa na neho udiveným, takmer pobaveným pohľadom.

„Čo ten má s tým všetkým spoločné?“

Nemohla sa pretvarovať, natoľko nie. Frank si v duchu vynadal do somárov, že mu to vôbec mohlo zísť na myseľ.

„Tak. Myslíte, že by mu bol trpel také, ako sa on vyjadruje, mravné bahno?“

„Prosím vás! Šéf a jeho sekretárka! Nepočuli ste to nikdy?“

„Počul, dosť často. Aj videl. Ale keď sa to niekomu hodilo, tak ten šéf a jeho sekretárka na to veľmi doplatili.“

„Rozvod bol ešte väčším rizikom. Veľmi sa ho bál. Tam sa vlastne začínali všetky naše nedorozumenia. Ja mám, viete, proskribovaný pôvod. A on napriek sladkému hrkútaniu nemyslel

mienkach. To všetko musí najprv zmiznúť, telo musí byť hladké a biele...“

„To som nevedela.“

„To málokto vie.“

„A myslíte, že by som bola na to súca?“

„Ideálne.“

Opäť sa začala smiať. Dlho, zvonivo, čisto.

„Teda...“ smiala sa, „takto po mne ešte nikto nešiel. Čo si muži všetko nevymyslia...“

„Páčite sa mi.“

„Ste tak chute farbavý, Frank... že je to až nádherné.“

„Páčite sa mi.“

„Na to je už neskoro, Frank. To moje nápadné auto... spomenuli ste ho. Rozumela som vám, dúfam, dobre, chceli ste tým povedať, že ho sem-tam vidate na nezvyčajnom mieste?“

„Na niekoľkých.“

„Na jednom. Vždy na jednom. Pravda, raz, dva razy ste ma mohli vidieť na inom, ale vždy dlho na jednom. Môžem vám o tom rozprávať bez rizika, k mojej povesti Messaliny už niet čo pridať. Na ktorej recepcii ma postavil taký chutný chlapec. Pozrel mi do očí, povedal: páčite sa mi. Chcem vás. Na inej recepcii som našla pod kabelkou kľúč, zakrútený do papiera s adresou. Pravdaže, najprv som sa presvedčila, kto na nej býva. A on? Nikdy vám nerozprával, ako ma dostal? Nie? To sa čudujem. Bez jediného slova. Nie som z tých, ktoré predstierajú záujem o zbierky motýľov, a vy ste babroš.“

Pochopil. O pol tretej je už neskoro začínať noc, najmä ak má byť jediná.

Páčila sa mu. Páčila sa mu ešte väčšmi. Nie ako Licka. Licka, to bolo dlhé trápenie. Táto sa mu páčila tak akosi, že sa bez toho dá zaobísť. Krásne, ak áno, nič sa nestane, ak nie. Škoda neopakovateľnej príležitosti. Ale musel ju obdivovať. Je v nej viac, ako tušíl.

Pozrel sa na hodinky. Vstal. Ešte ho zdržala.

„Ešte nie, ešte ostaníte chvíľu...“

Bol zmätený. Nevedel, čo ešte chce.

„Prečo za ním sledíte?“

Frank sa ani neusiloval skryť svoj úžas a zmätok.

„Sledíte po ňom. Pasiete po ňom. Pozorujete ho. Vyhýbate sa styku s ním, ale vždy ste mu v päťach. Nevynecháte jediná príležitosť, keď sa môžete dostať do jeho blízkosti. Nerobte sa hlúpym, nie som taká hus, vy sa nazdávate, že vidíte všetko, ale ja vidím o čosi viac, ja okrem toho, čo vy, vidím aj vás!“

„Má to byť – varovanie?“

„Nie, Frank. Zle ste ma rozumeli. Len som zvedavá. Nemyslím si, ako vy kedysi o mne, že v tom má prsty Galovič. Ani si nemyslím, že z toho chcete niečo vyťažiť. Frank, niekoľkokrát som vás videla, ako ste fotografovali. Načo vám to je?“

„Vy viete ísť človeku na telo. Ale vás, aj to ste si iste mohli všimnúť, nefotografujem nikdy.“

„Viem, že sa nad ním zmráka. On je už taký otupený, že to necíti, nevidí. S ním je koniec, Frank. Je to už len otázka času. Pre mňa to bude možno vyslobodenie, aj keď si iste užijem svoje. Nie som taká naivná a hlúpa, Frank, ako ste si možno aj vy mysleli. Viem, kedy ste ho zavrhlí, aj približne tuším prečo. On je už mŕtvy, Frank. Ešte o tom nevie, ale je mŕtvy. Mrzelo by ma – ani nie tak kvôli nemu, ale len tak – keby ste kopali do mŕtveho.“

„To som nikdy nemal v úmysle.“

„Musíte mať veľmi zaujímavú zbierku motýľov, Frank...“

Usmial sa. Nepovedal nič.

„Mala som vás v hrsti, Frank. Mohla som vás zničiť. Stačilo len čosi naznačiť. Ste hrdý na to, že vidíte všetko. Vtedy v tom lese ste si mysleli, že vás nikto nevidí. Tí, čo mali vidieť, nevideli. Ja som videla, Frank. Volá sa to teleobjektív pravda?“

„Vy ste úžasná...“ vydýchol Frank.

„Teraz sedíte tu, v mojej izbe, za dosť zvláštnych a riskantných okolností. Nevie, či dobre chápete, čo tým chcem povedať, Frank...“

„To bola zbytočná otázka.“

„Nenávidím ho. Keď pije, je zlý, a ja sa trasiem pred každou nocou. To radšej – veď ste dnes videli. Ale to je moja a jeho vec, Frank. Je sám. Nikoho nemá. Ani ja som mu nebola tým šťastím, ktoré hľadal. Niekedy mi ho je ľúto. To som vám chcela povedať, Frank. Boli ste mu kamarát.“

„To je strašné, strašné, čo hovoríte.“

celkom inak. Odmeranejšie, familiárnejšie. Odmeranejšie tí, čo sa báli, aby sa nezviezli spolu s ním, familiárnejšie tí druhí, tí, čo prispeli k jeho pádu a očakávali za to odmenu vo forme, povedzme, nástupníctva.

Po dlhé roky sledovali jeho zápas s Galovičom. Prehral. Proti Galovičovi aj tak nemal nikdy výhľady. Ale povedal mu to vôbec niekto?

Ešte zvolával gremiálky, porady, kabinetné zasadania, ešte usporadúval bankety, ešte podpisoval, prikazoval, úradoval, ale už neexistoval. Čo nie je v novinách, verejne neexistuje.

Dnes vyšla tlač orámovaná čierne. Oficiálny portrét štátnika sa díva na čitateľa z prvých strán. Jeho meno bude ešte zajtra a pozajtra vysádzané veľkými písmenami na prvých stranách. Ešte o týždeň prinesú týždenníky jeho fotografiu, hodnotenie jeho osobnosti, nekrológy. O rok sa objaví v historickom kalendári jeho fotografia a skrátene životopisné údaje. Potom sa budú objavovať len v sumároch. Narodil sa, zomrel... o desať, pätnásť rokov už veľmi mnohým ľuďom nepripomenie jeho meno nič.

Sú také ulice, pomenované neznámymi menami, o ktorých nikto nič nevie. Ale podľa neho ani nijakú ulicu nepomenujú. V centrálnom archíve tlačovej kancelárie zostanú tri jeho fotografie pre prípad, ktorý sa sotva vyskytne, že by ich niekto v budúcnosti potreboval.

Už teraz nechýba nikomu. Aj tí, ktorým ublížil, si nad správou o jeho úmrtí povedali: dosť, je mŕtvy, tým sa všetko končí. Možno holič, ktorý ho strihával, si ho zavše pripomenie. Dával dobré prepitné. Možno niektorý z dávnych spolužiakov, keď bude po rokoch prezeráť fotografiu triedy, zastaví sa pri jeho tvári. Kto toto bol? Ach áno, ten. A možno práve v tejto chvíli si niekto hovorí, tak tých päťdesiat korún, ktoré som mu pred dvadsiatimi rokmi požičal, mi už nevráti.

To sú dosť mizerné spomienky na človeka, ktorý zomrel. Iste nie sú jediné, ale aj tie ďalšie sú len podobné.

Frank sa poobzeral po esprese.

„Možno som tu jediný, kto na neho pomyslí...“ povedal si. Ani on nie s ľútosťou, ale – možno predsa. Frank ho poznal, Frank vie, ako si ten mŕtvy zbabral život. Ako a za čo.

Frank chcel práve vstať a odísť, keď ho niekto plesol po zátyl-

ku, až zaboľelo. Nazlostene sa obzrel. Aj mladým ľuďom pri susednom stolíku sa to bujné priateľské gesto videlo prituhé, zmlkli, s napätím čakali, čo z toho bude. Za Frankom stál zaslúžilý umelec, akademický maliar, známy.

„Tak čo, zomrel ti priateľ...“ oslovil Franka a tváril sa pritom, akoby sa bol pred chvíľou dozvedel, že vyhral prvé poradie v športke.

Franka pochytila zlosť.

„Zomrel,“ odvrkol. „Zomrel mi priateľ. Ale ja som mu nikdy neliezol do riti.“

Maliar zrazu nevedel, čo si počať. Vycítil Frankovu podráždenosť a vyušil, že sa to nemusí dobre skončiť.

„Ty hneď vyskakuješ...“ pokúsil sa zahladať hroziaci spor. Ale už sa to nedalo.

„Ty parazit! Ty voš! Myslíš, že nikto nevie, za čo a od koho si dostal titul zaslúžilého posranca? Teraz, keď je mŕtvy, opovažuješ sa kydať na neho hnoj?“

Maliar už vedel, že je zle. Obzeral sa, kade zmiznúť. Ale už bolo neskoro. Frank ho vtisol na stoličku. Nedbal, že v esprese je zrazu celkom ticho a že sa všetci zvedavo pozerajú k jeho stolu.

„Neujdeš. Teraz budeš sedieť, lebo ťa na tú stoličku pribijem. Nazdávaš sa, že nikto nevie, prečo ti jury každoročne udeľovala ceny za tie tvoje machule? Koľko štátnych objednávok na staničné haly, idiotské fresky, reštauračné siene, ktorými si zasvinil celú krajinu od západu na východ, si dostal s jeho pomocou? Myslíš, že nikto nevie, za čo? Ja viem, za čo.“

„To si vyprosujem...“ bránil sa chabo maliar. „Nemám s tebou čo hovoriť.“

„Máš! Máš so mnou čo hovoriť, a budeš so mnou hovoriť, a teraz. Potom sa môžeš ísť ponosovať, kam chceš, ak máš na to dosť bezočivosti a odvahy. Ty si ma oslovil, nie ja teba, tak si ma teraz pekne vypočuješ. Si lajniak. Si žijúci dôkaz lajniaka. Keby sa mne opovážil niekto vykričať do očí, čo ja teraz vykrikujem tebe, skočím mu na pažerák a nepopustím, kým nezmera vie. Ale ty si lajniak, ty hoduješ len na mŕtvoľe. Kým žil, dával si mu k dispozícii svoj ateliér a podhadzoval si mu kurvy. To je, pravdaže, tvoja vec. Ale nebudeš sa na ňom vršiť, keď je mŕtvy.“

večer, kúpali sa nahí v zátok, obrastenej hustou vrbinou. Nahovárali si, že aj tým búrajú staré prežitky. Dvaja mládenci, dievča, patriace jednému z nich, a hľa, niet meštiackych priehrad medzi nimi, dívajú sa na ňu, ako ide do vody, urastená víla, mesiac sa jej ligoce na nahom tele, skočia za ňou, plávajú hodný kus, vykrikujú, smejú sa, je im spolu dobre, vo dvoch, v akomkoľvek inom zoskupení by im nebolo tak dobre, takto im je nádherne. Páči sa im, prečo by sa nepáčila? Je pružná, pekná, odvážna, radosť ju vidieť, ale je Frankova, je to Frankovo dievča, to vie každý. To musí vedieť každý a každý to musí rešpektovať.

Raz sa prechádzali pri rieke, tak ako vždy. Čakali na dievča. Frank bol akýsi nesvoj, oneskorila sa, a to bolo u nej nezvyčajné. Každú chvíľu sa díval na hodinky. Raz, keď sa zase pozrel na hodinky, povedal ten druhý:

„Margita dnes nepríde.“

Povedal to akosi čudne, až Frank spozornel.

„Čo je?“ opýtal sa.

„Čo má byť?“ vyhol sa ten druhý odpovedi.

„Prečo by neprišla?“

„Tak. Viem, že nepríde.“

Zastali proti sebe.

„Povedala ti niečo?“

„Nie. Nič.“ Frank nevedel, čo si má myslieť. A na tom druhom bolo vidno, že sa k čomusi odhodláva, k čomusi, čo vôbec nebolo ľahké.

„Máme sa s Margitou radi...“

Frank ešte nepochopil. Čo to má byť? Isteže sa máme s Margitou radi. Prečo mu to hovorí? Ako to vlasne myslí? Margita je jeho, Frankova, každý vie, že je jeho.

„Ako to myslíš?“

„Tak. Máme sa radi.“

Frank márne hľadal jeho oči. Ten druhý sa díval do zeme. Až v tej chvíli Frank všetko pochopil. Naraz à všetko. Zmija! Ech, také sú všetky...

Potom čosi zarezalo, hlboko, žeravý nôž sa zapichol Frankovi do hrude a rezal, páliť, neznesiteľne bolel.

A potom Frank skočil. Bez výkriku, bez varovania. Skočil k tomu druhému, chmatol ho za hrdlo a stískal, stískal, videl, ako

mu pred očami znenávidená tvár fialovie, ako márne otvára ústa... v poslednej chvíli sa tej svini podarilo chytiť Franka za palce a oslobodiť sa zo smrtiaceho zovretia. Vzápätí kopol. Kopol strašne, Frank myslel, že mu odletela noha od členka. To iba znásobilo jeho zúrivosť, vrhol sa na neho, zrazil ho na zem, a mlátil, rozmlátil mu nos, ústa, obočie, koleno mu vrazil do podbrušia. Ten druhý zreval od bolesti, vymrštil obidve nohy a prehodil Franka cez seba. Pod strašnými ranami cítil Frank, ako slabne, ako z neho uniká všetka vôľa a sila, členok mal v plameni, vzopál sa, poslednými silami zhodil zo seba smrtiacu záťaž, a prv ako sa ten druhý stačil pozbierať, zasadil mu tvrdý hák, po ktorom sa odporúčal na zem. Prvý. Druhý. Tretí úder. Frank zacítil rezavú bolesť v prstoch. Pozrel si na ruku. Hánky mal dokaličené, dorezané na zuboch toho druhého. Ten sa ešte raz pokúsil vstať. Frank ho posledným úderom pribil o zem. Potom ostal stáť, ťažko oddychoval a pomaly sa mu vracalo plné vedomie a súvislosti. Pri nohách mu ležal ten druhý, dobitý, krvavý, neschopný sa hnúť. Len chrčal. Keď chrčí, tak ešte žije. Frank ho chytil za nohy, stiahol ho do plytčiny, namočil mu hlavu do vody a potom si pomyslel na čosi lepšie, zabiť, zabiť ju, zabiť tú zmiju!

Frank dodnes nevie, ako sa dostal do tej ulice. Nič nevedel, nič necítil, na nič sa nepamätá. Musel sa ponáhľať, nohu mal stále v ohni, rýchlo puchla, musel dôjsť, musel sa ta dovliecť, musel ju zabiť.

Potom stál pred tým domom, pred domom, kde sa večer čo večer lúčil s dievčaťom, a zrazu bol slabý a biedny a nevedel, čo má robiť. Ulica bola prázdna, len od rieky sa prostriedkom vozovky vliekol akýsi mátožný tieň. Frank sa stačil odtiahnuť za gaštan. Neskoro. Ten druhý ho zbadal.

„Si tu?“

Frank mlčal, ale ten druhý vedel svoje.

„Viem, že si tu. A Margitu nechaj na pokoji!“

Frank vyšiel spoza stromu, ťažko sa vliekol k tomu druhému. Každý krok bol pre neho utrpením, ale vliekol sa vytrvale k tieňu uprostred tmavej ulice. Ten druhý sa ani nepohol. Čakal. Frank ho chytil za hrdlo. Ten druhý sa nebránil. Frank uvoľnil zovretie. Nemohol. Nemohol to urobiť. Pustil toho druhého a vliekol sa

Frankovi sa veľmi nechcelo vrátiť do smútočnej siene. Zastavil sa v redakcii a odovzdal laborantke filmy na vyvolanie. Tá sa na neho skúmavo pozrela. Vždy si vyvolával filmy sám.

Frank sa ešte nejaký čas potuloval nevhodnými ulicami a potom šiel domov na obed. Mäso na tanieri. Nechutilo mu. Doma vždy býval kríž, keď Frankovi nechutilo, ale tentoraz žena nevybuchla. S účasťou mu prešla po vlasoch.

„Je ti zle, pravda?“

Myknutím pleca ju odohnal.

„Je to otrava.“

„Mal si to už dávno nechať. Iní vydávajú hrubé drahé knihy, vychádzajú im v cudzine, majú kopu tuzexov...“

„Prosím ťa...“ zahriakol ju. Nechcelo sa mu vypočuť do konca tú otrepanú gramofónovú platňu. Má pravdu, Frank vie, že má pravdu, ale má aj nešťastný zvyk vyrukovať s ňou v najnevhodnejšej chvíli.

Zdvihol sa od stola, vošiel do tmavej komory. Sňal kryciu priečku. Za ňou boli pedantne poukladané hrubé trezory. Tuzex... tu je tuzex! Vášneň, ktorá stála Franka len na papieroch a filmoch tisíce. Dokumentácia, akej na svete niet. Tu je každý. Tu je všetko.

Kedysi, krátky čas, boli na trhu celofánové albumy veľkosti deväťkrát dvanásť, v obaloch z tenkej umelej hmoty. Frank ich vtedy nakúpil dvadsať a neskôršie futoval, že neskúpil všetky. Tých dvadsať – do každého sa vojde päťdesiat fotografií – už dávno nestačí. Frank ich na chrbte očísloval arabskými číslicami. Vie presne, čo v ktorom je. Stačí načiahnuť ruku.

Frank sa načiahol, vybral z prostriedka jeden album. Veľký muž, aj ten je už dávnejšie mŕtvy, stojí na balkóne hotela, v ktorom

sa pred polhodinou ubytoval. Stojí dojatý a uveličený, kýva zástupom, zhromaždeným na námestí pod balkónom. Polhodinu, iba polhodinu je v provinčnom meste. Dvetisíc mladých v belasých košeliach ho prišlo pozdraviť, kričia: nech žije, tleskajú, domáhajú sa ho. Veľký muž dojata kýva na pozdrav. Toľko obdivu! Toľko lásky! Aká je krásna naša mladá smena!

Iný záber. Z iného mesta. Veľký muž má na hlave banickú helmu. Kráča v sprievode riaditeľa a niekoľkých inžinierov k šachte. Na ťažnej veži je štít s jeho menom. Baňu pomenovali po ňom.

A inde mikrofón. Pri ňom veľký muž, už nie celkom veľký. Rozťahuje ruky a hovorí: aj ja, súdruhovia, som zabudol na revolučnú bdelosť a ostrážitosť, podľahol som zvodom nepriateľa...

A opäť tá istá baňa. Fárajú väzni. Medzi nimi známa tvár, namiesto vtedy módnej šiltovky má na hlave trestaneckú čapicu. Baňu premenovali už prv.

A brána veľkej väznice. Vychádza z nej kedysi veľký muž. Holohlavý. S malým kufríkom v ruke. Obzerá sa, či ho niekto nečaká. Nečaká ho nikto.

A zas otvorené vráta starej synagógy. Pred nimi nákladné auto. Kedysi veľký muž z neho skladá veľký bal sprešovaného starého papiera. Nad synagógou svieti nápis: Zberné suroviny, n. p.

A ešte jeden záber. Cintorín. Čerstvá jama. Pri nej skromná truhla. Luteránsky farár. Mendík s krížom. Žena v čiernom. Ešte akýsi muž. Dvaja hrobári. Luteránsky farár preto, lebo katolícki nesmú pochovávať samovrahov.

Tragédia v malom. Tragédia vo veľkom. Ako sa volal ten, ktorého meno sa kedysi hrdilo na ťažnej veži veľkej bane? Frank vie, ako sa volal. Kto ešte vie? Ešte jedna žena. A pár susedov. Koľko času prešlo od záberu na balkóne hotela? Päťnásť... Päťnásť rokov. Neskôršie patrila Frank k málo ľuďom, ktorí kedysi veľkého muža pri stretnutí na ulici pozdravili.

Ale v tento deň nevedel Franka rozptýliť a potešiť ani jeho trezor. Vstal, pripevnil kryciu dosku. Nemal náladu na nič.

„Prídeš na večeru?“ opýtala sa ho žena s akousi úzkosťou v hlase.

Traja význační lekáři, tři vedecké kapacity, podpísali úmrtný protokol. Ich správa vyšla v tlači. Vydala ju ústredná tlačová kancelária ako oficiálny dokument. V správe o úmrtí bola len malá zmena, tri zmenené hlásky. Leukémia. Taká malá zámena. Traja lekáři, tři vedecké kapacity, sfalšovali skutočnú príčinu smrti.

Na urémiu môže zomrieť každý. Aj Frank. Aj tí lekáři. Aj ten neznámy, čo pošepkal tajomstvo inému neznámemu, keď vychádzali zo smútočnej siene.

Štátnik nemôže. Štátnik nesmie. Nijaký štátnik ešte nezomrel na urémiu. Štátnik nemá právo zvoliť si príčinu úmrtia. Prinajmenej nie verejne. Môže umrieť na čokoľvek, to je jeho súkromná vec, ale verejne nesmie.

Bude sa to šepkať. Od ucha k uchu. Nie o ňom, o tých druhých, o tých, čo sfalšovali úmrtný protokol.

Je to smiešne. Je to trápne a smutné, žalostné. Urémia je nebezpečná, nepríjemná choroba. Niektoré orgány v tele prestanú fungovať, do krvi vnikne moč, otrávi ju, rozloží. Predstava moču v tomto puritánskom svete môže vzbudzovať nechutné predstavy. Súdci podľa novín, veľmuži len rečia, podpisujú historické štátne akty, prijímajú oficiálnych hostí, chodia na oficiálne návštevy, vyznamenávajú, varujú a hrešia, zotrávajú v srdečnom rozhovore. To je ich verejná, odľudštená, retušovaná tvár. Že aj oni sú niekedy plní pochybností, že trpia rozličnými komplexmi, že sú neraz malicherní, neraz zlí, že – nech je to už akokoľvek komplikované a riskantné – majú milenky, že na seba v kúpeľni vyplazujú jazyk a robia do zrkadla grimasy, že ich vzpriamené postavy sú neraz dielom krajčírskoho majstra, že si radi vypijú, že neraz majú v svojej knižnici pornografické obrázky, ktoré ich bavia väčšmi ak čítanie filozofických traktátov, že to v ich domácnostiach nebeží ani po masle, že sa im rodia deti? Bol to ten mŕtvy, čo kedysi v školskej lavici šokoval Franka otázkou, či aj vládari chodia na záchod.

Pravdaže, k predstave veľkého mŕtveho akosi nepristane, že zomrel na moč v krvi. Môžu byť ľudia, ktorým to prichodí dehonestujúce. Štátnik má umierať na infarkt, to je najdôstojnejší odchod: puklo mu srdce od ľarchy povinností. Frankovi zišla na um tá rozkošná scéna zo Zvonodrozдова, v ktorej staručký poli-

tik zomrie pri milovaní prostitútky. Nad hrobom mu rečia, že do posledného dychu namáhavo pracoval pre blaho vlasti. Frank si v duchu opakoval mená mnohých význačných mužov z dejín, o ktorých sa vie, že zomreli na progresívnu paralýzu. V ich životopise sa o tom taktne mlčí. Marata zavraždila Cordayka vo vani. Historici to vedia, aj to vo svojich dielach konštatujú. Len zamlčujú, prečo Marat tú ženu prijal v takej nezvyčajnej situácii. Nazdávajú sa, že by to na veľkého tribúna vrhlo zlé svetlo. Frank sa upamätal na rozhorčenie starého penzionovaného ruského kontradmirála, ktorý, keď sa pýtali na jeho osobné stretnutie s Leninom, zavrčal: dajte mi pokoj! Čo stále do mňa dobiedzate? Lenin bol ryšavý, ale nikto o ňom nenapíše, že bol ryšavý, nikto nenamaľuje, ako mu horela brada! Každý trepe o historickej dlažbe, po ktorej Lenin chodil. Ale vo vtedajšom Piteri boli ulice dlaždené drevenými kockami. Dnes je tu všade asfalt... maľujú ho v lakírkach a on nosil baganče... Novinár, s ktorým bol Frank vtedy v meste na Neve, ten rozhovor opísal. Pravdaže, vyškrtili mu to. O tom, aký bol Lenin, predsa nebude rozhodovať nejaký senilný kontradmirál! Cenzori vedia, aký má byť! A ty, súdruh, nepokúšaj sa tu takým perfídnyim spôsobom znižovať veľkosť revolúcie!

Dobre. Propaganda vždy pričesávala, retušovala, odľudšťovala veľkých mužov dejín. Ale je tu aj čosi ako lekárska etika, lekárska prísaha, lekárska česť! Medicínske inštitúcie na celom svete prísne dbajú na dodržiavanie základných mravných kódexov. Lekár, ktorý sa proti nim čímkoľvek previní, nemilosrdne a navždy stráca svoj patent.

Traja známi lekáři. Známi. Frank ich všetkých trochu pozná. Keď ich pozná Frank, sú známi. Frank vie o nich aj čosi viac, ako vedia mnohí iní občania, ktorí si prečítali ich mená pod úmrtným protokolom. Frank vie, že ten vysoký, pekný lekár bol osobným lekárom zosnulého. Pozná jeho občiansku i odbornú povesť. Dobrú, najmä čo sa týka odbornosti, dobrú povesť. Liečil zosnulého do posledka. Keď zistil vážnosť jeho stavu, urobil, čo mu kázala povinnosť. Prizval dvoch ďalších vedcov na konzultáciu. Nechcel, a ani nesmel rozhodovať sám. Tí traja starostlivo sledovali priebeh a spád nemoci. Iste urobili všetko, čo bolo v ich silách, aby zabránili najhoršiemu. Schádzali sa pri pacientovom

svojom odbore, jeho ústav vykazuje skvelé výsledky v liečbe krvných chorôb! Má teraz z nejakého donkichotského vzdoru naraz zničiť svoje celoživotné dielo? Ústav, ktorý mu je nado všetko? Majú jeho pýchu a zadubenosť odsádzať trpiaci ľudia? Ten šarlatán, ktorého mu kedysi nasadili do ústavu ako zástupcu, len čaká na svoju príležitosť! Má mu ju poskytnúť? Nejde mu o seba, on sa nestratí, uživí sa. Mohol by niekde v závetrí vzdialeného okresu začínať znovu. Ale načo začínať znovu, keď je tu už dobre vybavený ústav s drahými zahraničnými prístrojmi? Keď je tu zrastená skupina skvelých pomocníkov? Smie? Smie svojim vzdorom ohroziť existenciu inštitúcie, ktorá si získala také meno a dosiahla také dobré výsledky? Smie to urobiť? Je čestné a správne nepodvoliť sa tomu neandertálcovi a opustiť dobytý post? Alebo je čestné a správne, hoci ťažké, držať svoje miesto, brániť ho, zaťat' zuby a ísť ďalej?

Podpísal. A Frank nevie: mal podpísať, nemal podpísať?

Ten druhý... dobre pozná situáciu v zdravotníctve. Všade je neporiadok, všade kopa hlúpej, zbytočnej administratívy, lekári liečia len mimochodom, v prvom rade píšú, sú preťažení, nedocenení, zle platení, umierajú mladí... tamhore sedí byrokratický kuvik, ktorému je vedľajšie zdravie národa, hlavné sú čistučké, gufatučké, hladučké hlásenia. Každý rok bilancuje: toľko a toľko nemocničných postelí, toľko a toľko investícií, toľko a toľko lekárov, aparátov, ohuruje verejnosť číslicami, korunami, počtom chorých. Nie počtom uzdravených, počtom chorých. Jasá, že plán využitia nemocničných postelí sa plní na sto percent!

On, ten čo podpísal, vie, čo, kde a ako by sa malo robiť a zmeniť! Nebojí sa ani bitky, ani rizík z bitky! Odvážil by sa vyčistiť ten chliev, cíti, že má na to dosť energie aj organizačných schopností.

Jeho menovanie je otázkou najbližších týždňov. Presuny v kreslách, ktoré nastanú po úmrtí šéfa kabinetu, jeho menovanie ešte urýchlí.

Podpísal. Mal podpísať? Nemal podpísať?

Ten tretí? Ten si pozorne všimol zažltnuté bielko muža za vrchstolom.

Nadrapuj sa, nadrapuj, koľko chceš... čoskoro budeš potrebovať lekára...

Podpísal. Podpísal sa pod slovo, ktoré prvý vyslovil. On jediný pochopil tú scénu v jej plnom dosahu.

Frank ich stretol na chodbe, keď odchádzali. Šli ťažko, bez slova, s ovisnutými hlavami, nebolo im dobre. Keď si Frank neskôr v redakcii prečítal správu, vedel prečo im nebolo dobre. A vedel, že aspoň dvom z nich dlho, veľmi dlhý čas nebude dobre, keď ich, hoci v spánku, prepadne spomienka na chvíľu pokorenia a hanby.

Frank ich pozná. Čo by urobil na ich mieste? Podpísal by? Nepodpísal? Frank nevie. A je len rád, že nemusí okrem cestovných účtov nič podpisovať. Na chvíľu sa mu zdá, že nie je celkom na zahodenie byť fotoreportérom, a nie čímisi iným. Čo aj salónnym.

Ale kto to tak rýchlo vyniesol? Tí traja? Iste nie. Na nich zverejnenie prísneho tajomstva vrhá mrchavé svetlo. Galovič? Galovič o tajomstvách nikdy nerozpráva. Galovič je tu na to, aby tajomstvá počúval. Vdova? Vedela vôbec, aká choroba skosila jej manžela? Nemusela vedieť, nemuselo ju to totiž natoľko zaujímať.

Ako sa podobné tajomstvá dostávajú na svetlo? Ani to vlastne nie je taká záhada. Nejaký laborant robil skúšky krvi. Pri zosnulom bola až do konca nemocničná sestra. Ležal na izolovanom oddelení kliniky, ale ostatní pacienti vedeli, že je tam, a boli zvedaví, v nemocnici sú ľudia vždy zvedaví. Tu padla poznámka, tu neustrážené slovko. Redaktor, ktorý v tlačovej kancelárii kontroloval oficiálnu správu, zle sa pri nej uškľabil.

„Zomrel na urémiu...“ povedal Frankovi. A Frank v tej chvíli pochopil správanie troch lekárskejších kapacít, ktoré stretol pred hodinou. Pochopil a bolo mu z toho zle.

Takisto ako večerný redaktor sa budú škľabiť, už sa škľabia všetci. Galovič to asi nechcel, Galovič je priveľmi primitívny, aby si vymyslel takú rafinovanú intrigu, ale chcel-nechcel, bola to veľmi mrchavá posledná služba tomu mŕtvemu.

Ani tomu neušiel.

Bol štátnikom.

Nijaký štátnik – pokiaľ je Frank informovaný – ešte nezomrel na urémiu.

Frank sa tak zamyslel, že zabudol na okolie. Nezbadal, že sa

rikovým členom, na dôkaz čoho uviedol, že neplatil členske príspevky. Popravde bol vždy presvedčeným demokratom a obdivovateľom sovietskych, štvavé články písal, aby tieto sympatie zakryl a aby mohol byť užitočný v protifašistickom boji.

Len zhluk nepriaznivých okolností mu zabránil stáť počas povstania bok po boku s hrdinským ľudom proti fašistickým mordárom, vrahom, krvavým okupantom. O jeho postoji napokon svedčí fakt, že neudal fašistom redaktora, o ktorom vedel, že má spojenie s ilegálnou. A pokiaľ ide o jeho písanie? Z rozboru štýlu sa dá na prvý pohľad uhádnuť, že chcel diskreditovať fašizmus, náročky písal nepravdy a používal hrubé, mrzké výrazy, aby sa slušní ľudia odvracali od vtedajších mocipánov.

Žiaľ, po porážke fašizmu nenašiel správnu cestu. Na čas podľahol pseudodemokratickým heslám zapredaneckej buržoázie. Až slávne víťazstvo robotníckej triedy mu otvorilo oči a ukázalo jedinú správnu cestu...

A dolu, pod podpisom, ešte ten šikovník pripísal:

„Je pravda, že som napísal Ódu na Hitlera, ale vtedy som bol opitý, nikdy som báseň nechcel uverejniť, ako sa predsa len proti mojej vôli dostala do novin, je mi záhadou... hlboko futujem a hanbím sa za tento čin...“

Nový vládca kraja krútil hlavou.

„Ako je to možné? Čo sú súdruhovia hluchí, slepí? Ako ho mohli trpieť, čo i len hodinu na takom poste?“

Vzápätí rozhodol:

„Kameňolom! Nič inšie neprichádza do úvahy! Robiť má, robiť musí, ale v kameňolome!“

Muklík sa rýchlo odpratal z Frankovej blízkosti. Keď sa Frank vracal nazad do smútočnej siene, nevdojak sa pozrel mŕtvemu na tvár. Najradšej by bol vykrikoval: vieš, kto stál pri tebe čestnú stráž? Muklík! Muklík, ktorý nebol dlho v kameňolome a ktorého si sám prijal za prednostu tlačového odboru svojej kancelárie. Bol si hluchý! Ako si ho mohol prijať?

Ale Frank sa nemusel pýtať, poznal aj odpoveď. Keď sa zosnulý stal šéfom kabinetu, usporiadal veľký banket. Frank tam mal službu. Bolo to ich prvé stretnutie po dlhých mesiacoch. Frank sa s ním už vnútorne celkom rozišiel. Ale nemohol neprijať podávanú ruku.

„Navštív ma niekedy v kancelárii...“ pozval ho nový Veľký muž. Frank sa vyhovárал, zhon, prepracovanosť, tie večné cesty... niekedy, iste, niekedy by mohol prísť...

„Som tu obklopený samými doktorskými titulmi. Usmievajú sa na mňa, boja sa ma, ale v skutočnosti ma nenávidia. Našinec bez škôl im smrdí. Na nikoho sa nemôžem spoľahnúť, o každej maličkosti musím rozhodovať sám. Ale to zmením! Zmením to!“ ponosoval sa šéf kabinetu. Potom povedal priamo, čo chce.

„Tam v kraji sme boli dobrá partia, mal som spolupracovníkov, na ktorých som sa mohol spoľahnúť. Túto svoloč doktorskú vyhádzem. Nahradím ju ľuďmi z kraja, ktorých poznám. Len nemám nikoho na miesto šéfa tlačového odboru...“

Veľký muž sa odmlčal a skúmavo sa pozrel na Franka.

„Myslel som pritom na teba...“ doložil, keď sa Frank robil nechápavým. Franka ponuka veľmi prekvapila. Bleskurýchle uvažoval, čo by mohla v jeho živote znamenať. Ale potom si na čosi spomenul.

„Vieš,“ odpovedal opatrne, aby to nebolo ani odmietnutie, ani súhlas, „nie som sedavý typ. Som fotoreportér. To viem robiť. Na to stačím. Nechcel by som robiť niečo, na čo nestačím. Musel by som si to rozmyslieť.“

Bola to predsa len lákavá ponuka.

„Rozmysli si, porozmýšľaj. Dám ti trojnásobný plat. Dám ti aj viac. Nebudem sa veľmi starať o sadzobník...“

Frank nepochopil hneď, čo tým chcel povedať. Keď mu svitlo, očervenel. Teda kúpiť si ho chce? Chce si takýmto spôsobom vykúpiť jeho mlčanie? Možno futuje, že ho nedal hneď vtedy zavrieť. Teraz to už nemôže urobiť, tak chce svoju chybu napraviť inak. Chce si ho kúpiť...

Frankov reportérsky plat bol, pravda, biedny. Ale toto nebola čistá ponuka, zapáchala kadečím. Zdržal sa, aby nevychrlil, čo si o tom myslí. Odmietne, ale odmietne tak, aby ho to nestálo aj reportérsku existenciu.

„Rozmyslím si to...“ odpovedal vyhýbavo.

Ten druhý v tom videl súhlas. Také povinné okúňanie.

„Tak príď,“ povedal natešený, „určite sa dohodneme.“

Frank neprišiel. To bolo najlepšie východisko, neprísť vôbec. A tomu dlho trvalo, kým našiel tlačového prednostu.

Popoludní Frank urobil – odhladnuc od Muklíka – len niekoľko povinných záberov, skôr len na dôkaz pre redakciu, že bol na mieste. Zastavil sa v redakcii, odovzdal na vyvolanie dva filmy. Pred vývesnými skriňami redakcie, umiestnenými na priečelí budovy, tiesnili sa skupinky ľudí. Frank už ten záujem pozná. Zábery z tribún, sprievodov, pohrebov vždy majú svoje obecenstvo. Nestoja, neprezerajú tie obrázky z piety k mŕtvemu. Na fotografiách bývajú dobre rozoznateľné tváre. Možno ja, možno niekto známy... Zajtra neprestane vo fotooddelení zvoníť telefón. Sekretárku obľahnú záujemci o fotografie.

Je asi prastarou túžbou človeka vidieť svoju podobu zvečnenú na fotografii, na olejovom obraze, na filmovom plátne, a pre Franka, ktorý tie zvečnenia vyrába, je to nepochopiteľná túžba. Len vo veľmi málo rodinách chýba rodinný album. Tí, o ktorých sa píše, si vystrihujú a nalepujú novinové články o sebe do kompletnej zbierky. Pre publicitu je človek ochotný urobiť čokoľvek. Aj zločin.

Frank s tým má už veľa skúseností a zväčša smiešnych zážitkov. Tu mu pchá ktosi stokorunáčku do vrečka, aby ho zachytil v blízkosti niektorého zo slávnych. Tu prídu za ním dvaja mladí. Po počiatočných rozpakoch mu povedia, čo chcú. Chcú, aby šiel s nimi do ich bytu. Aby ich vyfotografoval pri súloží. Frank sa bráni. To je zakázané.

„Nikto sa to nikdy nedozvie. Sme manželia. Dobré vám to zaplatíme.“

Frank odmieta. Nechce. Keď sú manželia, načo im je taká séria snímok? Chcú vedieť, ako pritom vyzerajú. Zhora, z boku, zdola.

„Namontujte si ku gauču zrkadlá...“

To už urobili. Ale to rozptyľuje, to nie je to pravé. A chceli by si obrázky zachovať pre neskoršie časy.

„A nebojíte sa, že by také obrázky mohol niekto zneužiť? Za to sa dobre platí.“

Toho sa nebáli. Mali všetko podrobne premyslené. On by šiel s Frankom do tmavej komory, aby bol pri vyvolávaní filmu. Z každého negatívu by urobili jednu zväčšeninu. Potom by film spolu spálili.

Mladá, pekná žena sa predsa len pri Frankovom skúmavom pohľade začervenala.

„Viete...“ povedala v rozpakoch, „máme sa radi, a ja by som chcela vedieť, ako vyzerá. Ja mám vždy zavreté oči.“

Frank dlho bojoval sám so sebou, kým odmietol. A odmietol z dôvodu, ktorý im nepovedal. Čo bude s obrázkami, keď sa rozvedú? A rozvedú sa. Ľudia, ktorí už v takom mladom manželstve vymýšľajú podobné zvláštnosti, dlho spolu nevydržia.

Frank si ešte dlho potom predstavoval tú scénu. Dvaja na gauči, osvetlení zo všetkých strán reflektormi, a tretí, ktorý sa na to díva, chodí okolo, kľaká si k nim, skláňa sa nad nimi a cvaká snímky. A tí dvaja si myslia, že fotograf nie je človek?

Frank má doma – ktorý fotograf nemá? – bohatú kolekciu ženských aktov. Zo skúsenosti vie, že sotva existuje pekná mladá žena, majúca všetko všade v poriadku, ktorá by sa nedala prehovoriť. Väčšinu z tých, ktoré fotografoval v Evinom rúchu, nemusel prehovárať, a sú medzi nimi aj také, ktoré ho o to požiadali samy. Potiaľ je všetko v poriadku. Frank má vycvičený a zostrený zmysel pre línie a tvary, farby, svetlá a tieň. To už patrí k remeslu. Frank pokladá ženské telo za nádheru všetkých nádhier, za najdokonalejší výplod prírody. Frank vie, že čistá nahota je menej dráždivá ako nejakým doplnkom zdôraznená polo či štvrtinahota. Ale to je niečo celkom iné. Frank, nech akokoľvek o tom rozmýšľal, nevedel si predstaviť, že by sa mohol milovať so ženou v prítomnosti niekoho tretieho, kto sa na nich díva. Dá sa to vôbec? Iste, dá sa, robievajú to, Frank vie o takých žúroch, ale pri nich vždy a v každom prípade ide o čosi inšie, je to istá forma exhibicionizmu, ten je dráždivým zážitkom, nie samotná súlož. Ale tí dvaja mladí chceli čosi inšie, chceli postihnúť nepostihnutelné. No ktovie, možno o pár desaťročí

prestal byť výnimočným a vynikajúcim a prvým, potlačil v sebe práve tie vlastnosti, ktoré ho vyniesli nahor. Dosiahol, po čom zrejme roky túžil, i keď to nedal na sebe spoznať. Sústredil vo svojich rukách moc. Ale moc nevyužíval. Len ju zneužíval na zabezpečenie ešte väčšej moci. Nestala sa v jeho rukách prostriedkom, stala sa cieľom všetkého jeho snaženia.

Kedy sa to začalo? Kedy premenil kdesi hlboko v sebe my na ja? Bolo to v ňom, alebo ho tak sformovali a skazili nové okolnosti? A čo z toho mal? Aké šťastie mu prinieslo jeho postavenie?

Bolo to krátko pred vypuknutím zhubnej choroby. Štátnik dával večeru pre zahraničných hostí. Stál pri dverách salónu a každému podával ruku. Frankovi aj to podávanie rúk prichodilo vždy smiešne. Načo podávať ruku členom kabinetu, s ktorými sa pred polhodinou rozišiel?

Frank sa chcel nepozorovane prešmyknúť okolo neho. Necítil sa tu dobre. Bude pobežovať, cvakať, fotografovať ho s hosťami, ale v novinách bude fotografia, ako sa Galovič objíma s vedúcim cudzej delegácie.

Štátnik bol nezdravo bledý, ustatý. Možno už v ňom hlodala choroba, o ktorej ešte nevedel? Bol neistý, v poslednom čase cítil, že čosi nie je v poriadku, aj jeho najbližší sa k nemu správali akosi inak. Keď podával prichádzajúcemu Frankovi ruku, skúmať sa mu zadával do očí.

„Aj ty si ma zradil...“ povedal trpkou.

Frank už-už mal na jazyku podráždenú poznámku: nikto ťa nezradil len ty sám, ale včas ju zadržal v hrdle. Načo?

„Vytvorili sme nedýchateľné ovzdušie nedôvery. Nikto nikomu neverí. Každý je sám.“

Frank si pomyslel: neskoro si na to prišiel. Ale keď si na to predsa len prišiel, možno, že nie je celkom neskoro.

„Už niet priateľov...“ pokračoval ten druhý v meditovaní.

Frank sa zdržal aj tentoraz. Mohol mu, pravdaže, pripomenúť jeho vlastné slová o priateľstve v politike.

Vtedy ho Frank videl posledný raz. Krátko nato sa dozvedel, že je chorý, že leží na separátnom oddelení nemocnice pre prominentov. Uvažoval, či ho má navštíviť. Vyšlo mu, že nie. Keď raz išiel tade, stretol štátnikovho osobného strážcu. Poznali sa dlho, bol to stále ten istý, čo kedysi zanedbal svoju povinnosť

tým, že si vo fičiacom aute na chvíľu zdriemol. Ten si jeho prítomnosť v tých miestach falošne vysvetlil.

„Ideš ta?“ opýtal sa. Frank pokrútil hlavou. Pištoľník zastal.

„Nuž. Je to bieda. Leží po celé dni sám. Nikto ho nepríde navštíviť. Žena sa len telefonicky každé ráno opýta, ako sa má. Asi je rada, keď počuje, že horšie.“

„Čo mu je?“

„Čosi zlé. S krvou. Ale možno je tak lepšie...“

Nemusel dopovedať. Frank pochopil.

„A ty?“

„Čo ja? Aj ten po ňom bude potrebovať tiene. Len sa povráva, že nás zrušia.“

„Bavilo ťa to vôbec?“

„Nuž... keď ja nič inšie robiť neviem... a nebol to zlý život. V neprestajnom zhone, ale mne sa to páčilo. Tak nezájdeš? Potešil by sa.“

Frank pokrútil hlavou. Nezájde.

Trochu ho prekvapilo, čo počul z úst muža, ktorý sám seba nazval tieňom.

„Všetci ho zradili.“

A tentoraz Frank vyslovil, čo nepovedal tomu mŕtvemu pri poslednom stretnutí.

„Zradil sám seba.“

A ešte väčšmi ho prekvapilo, keď pištoľník povedal s povzdychom:

„Veru... ja viem...“

Hľa, ani tí nie sú celkom zo železa, aj oni čosi cítia, čosi vidia o čomsi rozmýšľajú, čosi vedia. Muklík dnes na čestnej strážii iste myslel na celkom iné veci.

„Ja som nevedela tak žiť, ako odo mňa žiadal. Vždy som sa ostýchala. Načo by mi bola bývala slúžka? Ako sa to zhodovalo s tým, za čo sme sa bili? Nechcela som nič, čo nemohli mať aj iní. Videlo sa mi vždy, že čosi zrádzam. Veď čím sme sa odlišovali od bývalých pánov? Mali sme hojnosť, a iní žili z prídelov. Nevedela som sa dívať ľuďom do očí, vždy sa mi videlo, že mi čosi vyčítajú. Keď prišiel s rozvodom, veľmi to bolelo, ale teraz som rada. Toto je starý dom, práchnivý, plesnivý, ale cítim sa tu lepšie.“

„Bola si?“

„Nie. Ani nepôjdem. Pre mňa zomrel už dávno. Možno som ho mala kedysi priveľmi rada, aby som ho mohla vidieť, aký v skutočnosti bol. Ten, čo odo mňa odišiel, to už nebol on, ale cudzí človek.“

Frank si spomenul, ako mu ten mŕtvy poslal moták, keď ho prepúšťali z väzenia:

„Opatruj Margitku. Postaraj sa, aby jej nič nechýbalo. A nech mi dáva pozor na syna. Ten už bude žiť krajšie...“

Vtedy myslel na budúcnosť syna, ktorého ešte nevidel. Keď sa Martin narodil, bol vo väzení. Margitu k nemu na návštevu nepustili ani s deckom. A keď aj jeho pustili a obidvaja sa spolu zberali do hôr, povedal Margite:

„Teraz budeme biť my ich. Ty chráň syna. Aj to je boj, chrániť synov. Načo by sme inak bojovali?“

Tak ju odbil, keď chcela ísť s nimi. Ženy tam nebudú nič platné, povedal jej, vojna je vec chlapov.

Podvolila sa. Vždy sa mu podvolila. Vtedy sa mu každý vo všetkom podvolil. Boli tam v horách ženy a boli veľmi osožné. Vydržali všetko, vydržali neraz viac ako tvrdí chlapi.

Dnes je ten mŕtvy pre obidvoch cudzí, ako je cudzí každému. Ale Frank s Margitou ho poznali aj iného. Boj bol od malička jeho údelom. Zúfali četníci, ktorí si s ním nevedeli dať rady, ho neraz zmlátili do bezvedomia. Opatrní meštiaci v malom meste sa ho báli. Vycítili, že ak má hroziaca revolúcia také pevné zálohy, nie je utopistickým snom, ale nástojčivo búcha na dvere dejín.

Viedol štrajky. Poburoval ľud na námestí. Chceli ho kúpiť, umlčať, diskreditovať. Nenávideli ho, ale museli ho rešpektovať. Bol všade, kde sa žiadalo chlapov. Keď sa veľké európske vraž-

denie skončilo, nasadzovali ho vždy tam, kde horelo. Bol komi-sárom pre obnovu železníc. Bol prísediacom pri zvláštnych sú-doch. Bol splnomocnencom pre výkup. Domov vtedy chodieval len kedy-tedy, na skok, funkcie zožrali všetok jeho čas.

Čo z toho mal? Čierne kruhy pod očami od nevyspatia a celú armádu nepriateľov.

Svoju novú kariéru začínal ako veliteľ revolučných milícií. Vymetal štátne úrady, riaditeľstvá, banky, vymetal reakciu, vyťahoval na svetlo dňa svinstvá, ktoré mali ostať skryté v tme. Jeho slovník bol vtedy slovníkom vojvodcu: útok, bitka, hlavný úder, obchvat, dobyté pozície, šance, dorúbať, rozniesť na kopytách...

Raz s ním bol Frank v kine na slávnostnej premiére jedného z troch filmov o Maximovi. Pri scéne, keď Lenin poveruje negramotného robotníka vedením cárskiej banky, zaryčal Frankov priateľ nadšením. Potom sa k nej dlho vracal, vždy, keď bohoval, ako tí „červení doktori“ brzdia rozlet robotníckej triedy a zabraňujú vyzdvihovaniu robotníckych kádrov do vedúcich funkcií.

Bol z tých, čo objavili nepriateľa v strane. Kadejakí úchylkári, karieristi, intelektuáli, mäkkýši, agenti sa v nej usalašili. Von s nimi, kým sa im nepodarí zničiť revolúciu.

Čistil. Čistil a čistil. Osvedčil sa. Poslali ho vyčistiť zasvinený kraj. Žiadali od neho: buď rozhodný, pevný, tvrdý a nepodplateľný. A nesentimentálny. Neboj sa tvrdých činov a pamätaj, keď sa rúbe les, lietajú triesky. Za triesky ťa nikto nebude volať na zodpovednosť.

Tak rúbal. Triesky lietali. Vyrúbal kraj, povolali ho vyššie. Prerúbaval sa od spodku. Podtínil pozíciu „doktorského kabinetu“. Myslel už vtedy na to, že by raz mohol stáť na čele iného, nedoktorského kabinetu, kde by sa mohol hrdiť, že ani jeden jeho spolupracovník nemá akademický titul?

Les sa, pravdaže, vytne rýchlo, ale nový dorastá veľmi pomaly. Azda bolo jeho tragédiou, že sa zrazu našiel na samom rúbanisku? Rozohnaný drevorubač nemal do čoho zaťať. Velikáni padli, už mu nijaký kmeň nezaclaňal slnko. Týčil sa nad okolím, sám velikán. Velikánov podťal. To znamená, že velikánov možno podťat. Aj jeho, velikána, možno podťat. Tam kdesi sa musel začínať jeho zlom, premena jeho osobnosti. Čo vedeli o jeho plánoch, cieľoch a poslaní tí, ktorých pomáhal odstaviť?

Kedysi exkluzívny podnik prešiel zo súkromných rúk do komunálnych. Na čas z neho urobili sklad elektromateriálu. Neskoršie aj komunálnym otcom svitlo, že revolúcia nemusí znamenať všetkému koniec, že život vlastne beží ďalej a že víno a pálenka sú dobrou akumuláciou. Bar Manhattan premenili na vináreň Duklu. Otcom komunálneho pohostinstva narobila výzdoba vinárne ťažkú hlavu. Čo s ňou? Taká krásna maľba, také umenie, ale je to perfídny Manhattan, symbol všetkého zla na svete. Ktosi navrhol, aby na sochu slobody dali primafovať obeseného černocho, ale to sa ostatným zdalo predsa len priveľa. Ale čo s tým? Rozhodli sa, umenie-neumenie, maľba musí dolu. Napokon, more by mohlo zostať, aj loď, na lodi by stačilo premafovať zástavu, zvodcu na lodi obliecť do montérok a krásnu dámu do kroja... čosi s tým museli urobiť, ale nová maľba neprichádzala vôbec do úvahy, za roztančené bosé devy na orosenej lúke dnešní maliari pýtajú obrovské sumy. Podľa plochy. A toto je obrovská plocha.

Potom ktosi dostal šťastný nápad, ako tú krásnu maľbu, to umenie, zachrániť. Nielen zachrániť, ešte aj agitačne využiť! V deň, keď otvárali vináreň, na modrej ploche mierne zvlneného mora sa zaskvel nápis:

„Šmelinári v tomto bare snívajú sny o doláre.“

Tak zachránili Manhattan. Tak pripomenuli každému, kto sem vstúpil, že prv sem chodili celkom iní hostia a že až víťazstvo pracujúcich otvorilo tabu brány do týchto priestorov každému.

Frank s pofutovaním zistil, že nápis tam už nie je. Ktovie, ako dlho potrvá, kým premenujú vináreň Duklu na bar Manhattan? A pretože sa už nutne žiada renovácia, možno obnovia aj tú maľbu, aby sa zaskvela v krásnych, čistých farbách. Maľbu, pravdaže, môžu obnoviť. Licku nie. Frank sem chodieval kvôli Licke. Licku neobnoví nikto.

Licka ešte stále stojí za pultom. Jej kedysi svieže líca sa potiahli šedivou, nezdravou farbou. Farba povolania. Pod bradou jej narástli tukové faldy, kedysi obdivované okrúhle boky sa zdeformovali. Keď odchádzala za plentu do kuchyne, Frank si všimol, že má na nohách kĺčové žily. Prestála tu tisíce nocí.

Ani fialkové oči už neboli také fialkové. Len vlasy, čierne,

havranie vlasy ostali, aké boli. Možno si ich farbí, ale aspoň nie na blond. A ešte čosi ostalo...

„Máte to ešte stále krásne, Licka...“

Usmiala sa ako vždy, keď si Frank sadol k pultu a lačno sa jej díval na vyčnievajúcu hrud'. Vždy sa zastrájal, že jej ju raz odkryje.

Usmiala sa. „Ste stále ten starý lichotník... ale ani to už nie je ono. Bez drôtov, no škoda hovoriť... Dáte si ako vždy?“

„Ako vždy. Len mi dajte do vodky pol citróna.“

„Cha, citrón. Aj vy starnete.“

„Čože ja. Horšie, že vy.“

„Pri tomto živote...“

Aká bývala krásna... pomyslel si Frank. Mala to, čomu sa hovorí diabol v tele. Stala sa atrakciou nočného mesta. Chodili za ňou celé procesie, sochári, básnici, dôstojníci, pili pri pulte rum a hltali očami Lickine oči, Lickine tvary, Lickine vlasy. Aj Frank. Držalo ho to dlhý čas. Bol by kvôli nej urobil všetko. Raz jej to povedal.

„Ste milý...“ usmiala sa, „ale to nejde. Som takto spokojná. Ja nerada náhradky ani polovičatosť.“

Frank sa nevzdával. Vytrvale jej dvoril. Chodil ako námesačnik. V najneumožnejších chvíľach ho prepadala predstava, ako ju vyzlieka. Prirovnával ju k ženám, ktoré poznal a ktoré stretával. Nijaká popri nej neobstála. Jej odporovanie ho privádzalo na pokraj zúfalstva. Povedal jej to.

„Chudáčik...“ pohladkala mu ruku. „Keby mal váš život závisieť od toho, či sa so mnou vyspíte, nechcem vás mať na svedomí.“

Franka sa veľmi dotklo, že sa mu vysmieva. Odišiel rozhodnutý nikdy viac ju nevidieť. To sa ľahko povie, keď sa niekto nazlosť. Neraz to Franka pochytilo uprostred noci, vstal, obliekol sa, zišiel do mesta, chodil pred vchodom do vinárne, čosi ho ťahalo dnu, čosi mu bránilo vojsť, nevošiel, vydržal, nevošiel, vynadal si do hoviad, Licke do kadejakých, zahráva sa s ním, švandra, s ním a so všetkými ostatnými, možno je perverzná, možno frigidná, možno lesbická, vysmieva sa mu, chce ho len pokoriť... iste má nejakého fičúra, ktorého živí, šatí z peňazí, ktoré jej

„Mne sa páči jeden chlap, Frank. Veľmi sa mi páči. Nevieť prečo. Páči sa mi. A vidíte, práve ten je pre mňa nedostupný. Niet styčných možností. Jeho svet a môj svet nemajú nič spoločné.“

„Kto, Licka?“

„To vám nepoviem. Vysmiali by ste sa mi.“

Frank opäť chodieval do vinárne Dukla a častejšie Licku navštívil v byte. Časom sa zrodila medzi nimi až nežná dôvera. Frank mal kohosi na tomto svete a ona tiež.

Raz, keď bol u nej, bolo to iné. Povedala mu:

„Pod', Frank. Roky utekajú. A my sme hlúpi...“

Bol to jej voľný deň, zostal do budúceho večera, keď musela ísť do práce, bolo to krásne, bolo to jedinečné, bolo to úžasné...

A bol to koniec. Koniec medzi nimi. Ešte prišiel. A ešte prišiel. A ešte prišiel. Potom neprišiel dva razy za sebou. A prišiel čas, keď nechodil vôbec. Kdesi v minulosti bola Licka, krásna Licka, kedysi by bol urobil všetko, aby ju mal, aby bola jeho, aby ju mohol milovať...“

Teraz po rokoch sa pristihol, že si vykaľujú. Licka ho rada vidí. Aj on ju. Hoci mu je ľúto, že to už nie je tá nádhera s diablom v tele. Licka bola. Bývala. Tá za pultom, to je len milý, veľmi milý človek.

Ktosi ho zozadu chytil za plece. Obzrel sa. Za ním stál známy. Profesor Fonda.

„Smiem si prisadnúť?“

„Nech sa páči.“

„Nevedel som, že si taký nočný vták.“

„Ani ja o tebe.“

„Dávno sme sa nevideli.“

„Dávno,“ povedal Frank.

„Čo piješ?“

„Vodku.“

„Slečna, dajte aj mne vodku. Vypijem si s tebou na jeho pamiatku.“

„Ja nepijem na jeho pamiatku...“ podráždene odvrkol Frank.

„Na tom nezáleží. Môžeme si zato vypiť na jeho pamiatku. Myslím, že zomrel včas.“

Frank sa na profesora prekvapene pozrel. Ako to myslí? Ale

je jasné, ako to myslí, nemôže to predsa myslieť nijako inak.

„Ako to myslíš?“

„Tak ako vravím. Zomrel včas. Smrť je niekedy milosrdná. Usporila mu veľa horšieho, ako je sama.“

„Tebe to predsa môže byť jedno?“

„Áno. Môže. Ale vidíš, život je čudný, nie je mi to celkom jedno.“

„Ešte povedz, že ti je za ním smutno.“

„Smutno nie. Ale je ho škoda. Ty si ho predsa intímne poznal.“

Frank uvažoval, či to profesor myslí vážne. Ale mohlo to tak byť. Býval vždy čudák.

„Ty si vždy bol čudák...“

„Prečo? Že sa zopsul? Aj zato je ho škoda. Zopsul sa, to viem dobre aj ja. Ľahko je sa zopsuť, keď má človek na to toľko príležitostí, ako mal on. Ťažko je nezopsuť sa.“

Prečo mi to rozpráva? pýtal sa Frank. Chce sa hrať na veľkodušného? Chce mi tu nahovoriť, že si toho mŕtveho vážil, že ho mal rád po tom všetkom, čo medzi nimi bolo? Chce robiť veľkorysé gesto? Čo mu to chce nahovoriť? Ten mŕtvy mu robil samé prikoria v živote. Vyhnal ho zo strany, vyhnal ho z vysokoškolského kresla. Dlhé roky ho prenasledoval.

„Čo robíš teraz?“

„Pracujem v mestskom archíve.“

„Ako dlho?“

„Dva roky.“

„Predtým si bol vo výrobe?“

„Predtým som bol v bani.“

„Tak čo mi tu chceš nahovoriť?“

„Nič ti nechcem nahovoriť. Načo? Videl som ťa tu, viem, akí ste bývali kamaráti, viem aj, že ste nimi prestali byť, ale teraz je mŕtvy. A pokiaľ ide o tú baňu, nikdy som sa nikde tak dobre necítil.“

„Tak čo si tam neostal?“

Ten druhý chvíľu mlčal. Zrejme sa ho Frankova podráždenosť dotkla. Možno rozmýšľal, či nemá bez slova odísť. Potom sa rozhodol inak.

„Pozri...“ povedal a ukázal si dolu na nohu. Vyhrnul si nohavicu. Pod ňou bola protéza.

mohol vršiť a dokazovať mi, že je viac ako ja, že ma môže zašliapnúť ako žabu. Keď sa zamyslíš nad tým, čo zabraňoval mne, pochopíš, čo sám chcel. A predsa si myslím, že bez neho, bez mužov ako on, by sme neboli vyhrali.“

„My? Ak to myslíš, my?“

„Presne tak. My. My komunisti. Ja, pravda, nie som už členom strany. Bolo v jeho silách tomu zabrániť, zabránil tomu. Ale nikto nemôže nikomu zabrániť, aby sa cítil tým, čím sa cítiť chce, a aby aj konal podľa toho. On patril ku garnitúre tých tvrdých, čo museli prebojovať cestu. Len nevedeli prestať. Zo žuly neurobiš vápenec. V tom je aj jeho tragédia. No, je čas ísť spať. Som rád, že som ťa po toľkých rokoch videl. Už nás akosi ubúda...“

Profesor, Frankovi utkvel v hlave ako profesor z čias, keď bol dekanom na právnickej fakulte, odkrival k východu.

„Čudný človek, pravda,“ povedala Licka.

„Čudný.“

Frankovi nebolo veľmi do reči. Kde berú niektorí ľudia toľko sily? Život s nimi zavíri, dupe po nich, zvalcuje ich, a oni sa znovu pozbierajú a idú si po svojom, za svojim. Fonda... chcel sa kedysi dostať medzi nich, medzi robotnícku mládež. Prijali ho s nedôverou. Čo taký advokátsky synček medzi nimi chce? Frank skoro vybadal, s akou nedôverou sa správa k študentovi jeho priateľ. Triedny inštinkt, tak sa tomu hovorilo. A hľa, vysvetlenie je niekde celkom inde. Dievča. Margita. Ale je to vysvetlenie? Bol by sa Frankov priateľ správal k advokátskemu synčekovi inak, keby nebol vyzoroval, čo ten chce? A bola Margita príčinou, prečo začal Fonda vyhľadávať ich spoločnosť, prečo sa chcel dostať medzi nich? Keď Frankov priateľ presadil zamietnutie jeho prihlášky, zdôvodnil to tým, že sa chcel medzi nich vtrpieť ako provokatér. To bolo nesprávne zdôvodnenie. Frank vedel, že je nesprávne, všetci vedeli, že je nesprávne, ale kto by si lámal hlavu a bral si na zodpovednosť prijať syna bohatého fiškála, jedného z najbohatších ľudí v meste? A predsa sa Fonda nedal, nepustili ho medzi seba, hľadal iné možnosti, čoskoro sa o ňom dopočuli, že zakladá krúžok marxistických študentov. Otec ho za to vyhnal z domu, ale Fonda už nezišiel z cesty, ktorú si zvolil. Frankov priateľ, pravdaže, soptil proti nemu. Vyhlasoval

ho za rozbíjača jednoty a všetkým im stále pripomínal, akú voň si chceli nasadiť do kožucha.

Keď ich ilegálnu skupinu fašisti vybielili, zatkli spolu s nimi aj Fondu. Aj oni sa, pravdaže, vyznali v taktike. Vedeli, ako sa zasieva do ľudí semeno nedôvery. Ich mlátili do ľadvín, Fondu, nevydareného syna úspešného otca, skoro prepustili. To bol pre Frankovho priateľa nový dôkaz, že s Fondom nie je čosi v poriadku. Ale bolo. Fonda zorganizoval novú silnú ilegálnu skupinu, ktorá zohrala dosť veľkú rolu v prípravách povstania. Cez povstanie pracoval ako redaktor povstaleckých novín. Opäť zle.

„Vždy v závetrí, v bezpečnom závetrí,“ cedil medzi zubami veliteľ ich odriadu, keď sa to dozvedel.

Neskoršie sa Fonda stal docentom, univerzitným profesorom, napokon aj dekanom právnickej fakulty. Študenti ho zbožňovali. Mal stále okolo seba mladých. Keď sa Frankov priateľ stal šéfom kabinetu, boli Fondove profesorské dni zrátané. Prepustili ho z fakulty – pre stratu dôvery. Študenti zorganizovali protestnú podpisovú akciu. Tá mu, pravdaže, dodala. Obvinili ho z poburovania študentov a vylúčili ho zo strany. Mohol hovoriť o šťastí, že sa mu nestalo nič horšie.

Potom Frankovi zmizol z dohľadu a po rokoch i z vedomia. Aké čudné stretnúť ho dnes vo vinárni a počúvať jeho názory a jeho postoj.

„Ja som ho mala rada,“ prerušila Licka Frankovo zamyslenie.

Nerozumel jej. Fondu?

„Toho, čo zomrel. O ňom ste sa predsa rozprávali? Mala som ho rada.“

„To ste mi nikdy nepovedali.“

„Povedala. Raz som vám rozprávala o istom mužovi, ktorý sa mi veľmi páči. Myslela som na neho.“

„Prosím vás, a poznali ste ho? Viete, kto a aký bol?“

„Viem. Počula som o ňom veľa, najmä zlého. Ale ja som ho mala rada. Mne raz pomohol.“

Frank sa na ňu nedíval veľmi duchaplne. Licka... a ten mŕtvy...

„Čudujete sa, však? Ale mne naozaj pomohol, keď mi bolo najhoršie. Niektoré veci som vám nikdy nerozprávala. Nesmela

„Boli tu raz s väčšou spoločnosťou po nejakej recepcii. Prišiel ku mne, podal mi ruku, opýtal sa ma, ako žijem. Nedbal, čo si o ňom pomyslia tí cudzinci.“

„Kde ste sa zoznámili?“

„Frank, veď som vám hovorila, kto bol môj muž. Keď ušiel za hranice, tak ma zavreli.“

„Aha...“

„Bolo to hlúpe. Dva týždne sa ma vypytovali na veci, o ktorých som nemala tušenia. Môj vyšetrovateľ bol mimoriadny tupec.“

„A on bol vtedy na čele bezpečnosti.“

„Áno. Potom ho poslali na kraj. Inak, Frank, inak by mi nebol unikol.“

„Pustil vás?“

„Pustil ma. Jedného dňa si ma dal predvolať. Šiel priamo k veci. Môj vyšetrovateľ stál pred ním ako sopliak.

„Cudzia rozviedka...“ rozkričal sa na vyšetrovateľa. „Cudzia rozviedka tu šarapatí, ale tú vy neviete odhaliť, a namiesto toho tu šikanujete ľudí, ktorí nemajú s cudzou rozviedkou nič spoločné. Povedzte,“ obrátil sa ku mne, „prečo ste zostali? Prečo ste neušli, keď ste mali príležitosť?“

„Nechcelo sa mi. Kam utekať? Je to hlúpe.“

Vybral zo zásuvky akýsi papier, čosi tam vpísal, podal mi ho.

„Prepúšťací list. Môžete odísť. Už vás nikto nebude obťažovať. Uvedomte si len, že vaše časy sa minuli. Vilu už nemáte, musíte si nájsť náhradný byt. A prácu. Bez práce tu nemôžete žiť. Dostali by ste sa znovu sem. Môžete si zo svojej bývalej vily odnieť osobné veci. Len osobné. Dozrieme na to. Nijaké šperky. Náhrdelník, prsteň, hodinky. A jeden obraz, nič viac. Nábytku toľko, koľko potrebuje na bývanie jedna osoba. Nerobte nijaké hlúposti. Listy z cudziny nám odovzdáte. Vy radšej nikomu von nepíšete.“

„Čo vám mám povedať, Frank, bol báječný. Bol to niekto. Impozujúca osobnosť.“

„Neskoršie by vám už asi nebol tak imponoval.“

„Neviem. Ja som ho potom videla už len raz, vtedy v noci, keď boli tu.“

„Nič vám ani nenaznačil? Nič nechcel?“

„Nie. Ani ja som si nemyslela, že som urobila na neho dojem.“

Že zavolá, že sa pokúsi. Páčila som sa mu, to viem. A chcela som, aby zavolať. Aby prišiel. Nič. Podpis, vybavený prípad. Vlastne ešte raz mal so mnou takú menšiu prácu. Keď som tu nastupovala, chceli, aby som pracovala pre nich. Odmietla som. Chceli ma zastrašiť. Vyhrážali sa mi, že tu nebudem môcť pracovať. Viem, že vtedy zakročil, dozvedela som sa to neskoršie. Inak by som tu nebola mohla pracovať.“

Frank odchádzal domov s čudnými pocitmi. Mal plnú hlavu toho mŕtveho, po celý deň sa Frankovi vtieral do mysle, prepadal ho v nečakaných chvíľach na nečakaných miestach, pripomínal sa mu, dráždil ho. Nemal nijaký dôvod neveriť Fondovi a neveriť Licke všetko, čo mu vyrozprávala. Prekvapilo ho to. Ten mŕtvy predsa len nie je taký sám, ako sa Frank pri pozorovaní ľahostajných občanov, defilujúcich okolo katafalku, nazdával. Niekto na neho myslí s ľútosťou. Niekto s rešpektom. Ba niekto aj v dobrom. Fonda povedal: zomrel včas. Možno. Možno naozaj zomrel v najvyšší čas. Frank si predstavoval, ako by asi vyzeral jeho pohreb o rok, po páde. Bol by sám, zdiskreditovaný, vykopnutý, nijaký štátny pohreb, nijaká hudba, skromný hrob v kúte cintorína, nad jamou pár ľudí. Licka. Fonda. On, Frank. Pár ľudí. Nie priateľov, priateľov nie, ale nie celkom ľahostajných pár ľudí. Nebolo by to tak lepšie? Naozaj zomrel včas?

chytiť ho pri čine. Neverte nikomu. Neverte priateľom, neverte bratovi, neverte vlastnej žene. Sami skúmajte každú svoju myšlienku, každý svoj čin. Pochybnosť, zakolísanie sa v našich podmienkach už rovná zrade!“

Tak učil svojich podriadených. Vykoreniť! Vykoreniť bolo heslo, bola úloha, bola svätá povinnosť. Vykoreniť.

„Špión,“ poučal ich, „pracuje dnes iným spôsobom ako kedysi. Na vedeckých princípoch, pomocou najmodernejšej techniky. Pritom zachováva čo najhlbšiu anonymitu, je nenápadný, stráca sa v množstve. Aj my musíme postupovať vedecky, naša technika musí prevýšiť techniku špionáže. Všímajte si všetkého a všetkých. Sledujte všetkých. Ale najmä dávajte dobrý pozor na tých, ktorých ledva vidno, na nenápadných. Slepec je, pravda, nenápadný, ale nemusí byť slepcom. Každý, koho stretnete, môže byť diverzant. Vašou povinnosťou je vykoreniť!“

Taký bol Jančuška. Do tých čias, kým na jednom bankete nezačal hystericky vrieskať:

„Nepite tú kávu, je otrávená!“

Všetci zbledli. Všetci zdreveneli od ľaku. Pravdaže, ihneď dali urobiť chemickú analýzu kávy. Jediný jed, ktorý obsahovala, bol kofeín. Banket sa skončil neslávne. A Jančuška na psychiatrii. Zistili u neho pokročilé štádium paranoje. Tak prišiel Galovič o jeden zo svojich najschopnejších kádrov. A Galovič nezabúda. Nezabúda nikdy. Jednou z Galovičových povinností je nezabúdať. Na nič, nikdy...

Tá drobná, nenápadná pani odcupkala zo smútočnej siene. Netušila, nikdy sa nedozvedela a nedozvie, aký boj o ňu zviadol ten mŕtvy s Jančuškom a s Galovičom.

Upozornil na ňu Jančuška. Naďabil na ňu celkom náhodou, hoci popieral existenciu náhody. Na prechádzke, ale Jančuška aj na prechádzke bol v službe.

Frank sa o celej veci dozvedel len náhodou, hoci to nebola celkom náhoda. Cestoval v rýchliku v jednom kupé s dávnym známym. Vedel, že je bezpečnostným dôstojníkom. Ten nenápadne zaviedol rozhovor na toho mŕtveho.

„Čo sa ma pýtaš? Poznáš ho tak dobre ako ja.“

„Áno, ale ty sa s ním stýkaš.“

„Ja sa s ním už dávno nestýkam.“

„Ale aspoň to vieš – dá sa s ním rozumne hovoriť?“

Pritom sa bojzливо obzeral, či ich nikto nemôže počuť. A zrazu sa už neovládol.

„Mám tej služby po krk. Naháňame tiene. Ozajstní škodcovia sú kdesi celkom inde.“

Frank na to nepovedal nič. Už počúvať muža z týchto kruhov bolo rizikom. Pravda, patril do ich dávnej partie, býval dobrým kamarátom, ale aký je dnes? A čo od neho, od Franka, chce? Že niečo chcel, bolo jasné.

Muž sa už zase ovládol.

„Spracovávam teraz taký prípad...“ povedal ticho, „bolo by to veľmi smiešne, nebyť toho, že to zaváňa bezhlavou krutosťou. A ja už nechcem. Nemôžem.“

Chce, potrebuje sa vyhovoriť. Teraz. V tejto chvíli. A nemá komu. Asi by začal aj pred celkom neznámym človekom.

„Ty predsa vieš, čo robím. Teraz som vedúcim zvláštnej skupiny, ktorá nemá nič inšie na práci ako pozorovať staručkú penzionovanú učiteľku. Už týždeň sledujeme každý jej krok. Teraz cestujem preveriť istú ženu, ktorá jej poslala pohľadnicu. Možno je to jej sestra, možno švagriná či čosi podobné. Poznáš predsa Jančušku?“

Frank prikývol. Pozná.

„Jančuška je blázon, patrí do cvokhauzu. Minulý týždeň prišiel celkom rozrušený do mojej kancelárie. Volá sa Hatalová, povedal mi. Hatalová Veronika. V osobných záznamoch nemáme o nej nič podozrivého. Včera večer, a to sa už stmievalo, vystrčila z obloka biely obrus a trikrát ním kývla hore-dolu. Ten oblok je smerom k hranici...“

„Nie...“ nezdržal sa Frank.

„Ale áno. Poveril ma vedením zvláštnej skupiny, ktorá zisťuje, s kým a akým spôsobom je tá stará žena v spojení. Dnes vieme o nej všetko. Namontovali sme v jej byte odpočúvacie zariadenia. Zo zlosti som prikázal umiestniť malý mikrofón aj na záchode. Urobili sme u nej tri dôkladné domové prehliadky. Ech, človeče...“

„Prečo si to neodmietol?“

„Odmietnuť?“ muž sa nechápavo pozrel na Franka. „U nás odmietnuť? To by som už vyšiel z budovy len ako zaistený a na

A stála tam Judka...

Ohorená, s vystupujúcimi lícnymi kosťami, s nosom trochu úzkym, trochu prichudá, s obelenými vlasmi. Mala na sebe drahý kožuch, drahý na prvý pohľad. Frank sa zarazil, keď ju spoznal, a s napätím ju pozoroval. V očiach nebolo nič, v tvári nebolo nič, hranatá, ako do skaly vytesaná tvár, ktorá neprezradí, čo sa za jej výrazom skrýva.

Franka trochu zamrzelo, že ju vidí. Nemala sem chodiť. Nemusela prísť. Je mŕtvy. Už nič nenapraví, už nič nesplatí, nevráti. Kochať sa vedomím, že je mŕtvy, to je mizerné zadostučinenie. Jej, Judite, nepristane.

Judita postávala chvíľu pri katafalku, bez hnutia, bez mihnutia viečkom. Potom rýchlo, nervózne obišla rad pred sebou. Pri vchode jej Frank zastúpil cestu.

„Čo tu robíš?“ opýtal sa karhavo.

„Prišla som...“ odvetila bezradne.

Ktosi za nimi urobil „sssst“. Tam nemohli stáť.

„Pod“, vyzval ju Frank, „zajdeme na kávu.“

Zišli zo schodov.

„Dlho sme sa nevideli...“ vydýchla. Frank v duchu rátal. Dlho. Desať rokov? Nie, desať rokov to ešte nie je. Posledný raz sa videli vtedy, tej noci.

„Prečo si prišla?“

„Neviem. Prišla som. Neviem.“

„Kde žiješ, Judka?“

„Stále tam vo svojom brlohu.“

Frankovi to nič nehovorilo.

„V chate. Chatu nám vtedy nevzali, vieš? Zabudli na ňu alebo čo.“

„Čo robíš? Z čoho žiješ? Ako vidím...“ Frank pohladkal jej kožuch.

„Och mám sa celkom dobre. Budeš sa veľmi smiať. Všetci sa mi sprvoti smejú. Pestujem psov.“

Frank zastal. Čo robí? Pestuje psov? Čo to je, pestovať psov?

„Čo pestuješ?“

„Psov. Mám chov. Čistokrvných, vieš?“

Frank ešte nepochopil.

„Neviem. Čo to je pestovať psov, mať chov psov? Ľudia, pravda, pestujú psov, mačky, kanárikov, papagájov, ale to predsa nie je existencia?“

„Je. Navyše výnosná. Mám krásny psinec tam v horách.“

„Také niečo som ešte nepočul.“

„Teraz teda počuješ. Vieš, akým výhodným artiklom sú čisto-krvní psi?“

„Akí psi? Vlčiaci?“

„Nie. Vlčiaci nie. S vlčiakmi som začínala, pred rokmi. Vlčiakov veľmi potrebovala armáda, pohraničná stráž, ale s tým je koniec. Majú svoje vlastné chovy. Teraz chovám boxerov a pinčlíkov. Príď ma tahore navštíviť, sám uvidíš. Z jari je tam u mňa krásne a môžeš si vybrať šteňa. Aj za reportáž by to stálo, trochu reklamy nezaškodí a ty by si mal zaujímavú reportáž. Asi nevieš, že dnes sú pinčlíky vo veľkej móde. Toľko to vynáša, až sa obávam, že ma skomunalizujú.“

Frank ešte stále krútil hlavou.

„Čo, nevedel si, že je niečo podobné u nás možné? Že u nás ešte existujú rozličné súkromné podnikania, povedzme chov bích pre akváriové rybičky? To je ešte lepší obchod ako psi. Vieš, koľko je v republike akvaristov? Rozmýšľal si niekedy, čím sa tie rybičky živia? A ja? S mojimi psami? Dlho som sa tešila priam priazni štátu. Zaslúžila som sa o utužovanie obranyschopnosti vlasti. Taký plat, ktorý by sa rovnal mojim príjmom, tu druhý neexistuje. Pravda, musím platiť vysoké dane, ale vyžijem z toho kráľovsky. Za každé vyvezené šteňa mi vyplácajú časť jeho ceny cez tuzex. Chodia ku mne milovníci a pestovatelia psov z celej Európy. A ja chodím von, na medzinárodné výstavy, mám jednu zlatú a dve strieborné medaily za čuvačov.“

„Prestaň...“

„Nie aby si fotografoval hostinu...“

Frank vycítil nový, cudzí tón. Pravda, obidvaja už vtedy cítili vzájomné odcudzenie, vídali sa len pri takýchto príležitostiach. Ale bol to nový tón, zhovievavý, protektorský a aj trochu pohrdavý. Frankovi sa žiadalo obrátiť a odísť.

Žranica sa začala pečenými pstruhmi. Frank sa čudoval. Bol čas hájenia, stanovili ho prísne zákony. Ale zákony zrejme neplacili vždy, všade a pre každého. Najmä pre tých nie, ktorí ich sami vymysleli a odhlasovali.

Frank si sadol na samý koniec stola. Nemal rád tieto oficiálne obedy, kde sa síce podávajú pstruhy, ale sa aj prednáša celý rad hlúpych, stereotypných prípitkov, pri ktorých sa predstiera bodrosť a veselosť a pri ktorých oťažujú hlavy od rýchlo vypitého vína, pri ktorých sa každý tisne, aby bol čo najbližšie k vzácnemu hosťovi, aby sa ho mohol dotknúť, vymeniť si s ním pár slov, prípadne vymámiť z neho prísľub na stavebné povolenie. Frank nezávidel priateľovi tie veľmi časté príležitosti pri slávnostnom stole. Musel si vypočuť veľa otrepaností, musel sa tváriť, že ho zaujíma všetko, čo kto tára, musel sa usmievať, potľapkávať po pleci, musel hádzať okolo seba nezáväzné sľuby, na ktoré už v nasledujúcej chvíli zabudol, a musel sa veľmi nudiť.

Franka vždy len jedno donútilo zostať na bankete do konca. Bavilo ho pozorovať, ako sa nudia druhí, ako chcú všetci hovoriť odrazu a nikto nikoho nepočúva, ako sa vyťahujú, ako sa tvária, štylizujú do vlastnej veľkosti, ako sa žranica končí rozprávaním vtipov o Kohnovi, Grünovi, Ickovi a Säre, hlúpych vtipov, dávno otrepaných a zle prednesených.

Frankovi sa toho dňa nechcelo. Zdvihol sa od stola, možno ešte chytiť vlak. Veľký muž za vrchstolom rias neho zavolať, keď bol na polceste:

„Kam ideš?“

Frank mykol plecom.

„Neblbni, počkaj, aj ja pôjdem o chvíľu. Musím, súdruhovia. Povinnosti.“

Frank ostal. Autom bude doma prv ako rýchlikom, ani nevie, či nejaký ide.

V aute si Frank neodpustil poznámku:

„Pstruhy sú v tomto čase chránené.“

„Nechaj ich, bol to pre nich veľký sviatok. A pstruhy boli výborné...“

Krátko pred odchodom z mesta dal šéf kabinetu pokyn šoférovi, aby na najbližšej križovatke zahol doprava.

„Ešte sa niekde zastavíme. Budeš prekvapený...“

Frankovi sa to nevelmi videlo, ale čo už mal v tej chvíli robiť? Zastali pred veľkou vilou, zo všetkých strán obopnutou zrejme krásnou záhradou. Vchod do vily bol osvetlený. Vystúpili.

„Príd' o dve hodiny...“ prikázal šéf kabinetu šoférovi. Osobnému strážcovi neprikázal nič, ten vedel, čo má robiť. Prešli cez kovovú bráničku. Priateľ zazvonil pri dverách. Otvorili sa, stála v nich Judka.

„Frank, och, Frank... to je milé...“ skríkla a hodila sa mu okolo krku. Frankovi sa zdalo, že jeho priateľa víta s akýmsi ostychom. Ale už tu boli ďalší, bielo vlasá dáma, starší pán s veľkými okuliarmi a akýsi mladý muž.

Vítali ho ako navráteného strateného syna. Ten mladý bol Judkin manžel.

Bielovlasá Juditina matka žiarila.

„Aká je to česť... aká je to česť...“

Starý doktor gratuloval šefovi kabinetu k jeho funkcii.

„To odložme...“ povedal Frankov priateľ. „Tu som stále ten starý. Vieš,“ obrátil sa k Frankovi, „toto je ten dom, kde som sa skrýval. Nebyť tu Bělka, dnes by som asi nežil.“

To Frank nevedel. Vedel len, že sa jeho druh skrýval v tomto meste u akéhosi lekára, ale nikdy mu ani na um neprišlo, že to boli Judkini rodičia.

Zaviedli ich do ohromnej haly, odkiaľ viedlo drevené, krásne vyrezávané schodište na poschodie. Čakali ich. Uprostred haly bol bohato prikrýty stôl.

„Už sme jedli...“ protestoval Frankov priateľ.

„No, vari neohrdnete?“ ohradila sa Judkina matka. Museli zasadať k večeri. Judka obsluhovala. Po večeri sa utiahli do kúta. Frank bol rád, že Judku vidí. Od rozchodu po vojne ju nestretol, vedel len, že v Prahe dokončuje lekárske štúdium. Bolo to veľmi milé prostredie, Frank sa cítil tak dobre ako málokedy, hoci tušil isté napätie, zapríčinené možno mlčanlivosťou Judkinho manžela, tiež lekára. Starý doktor Polonec žiaril. Na chvíľu kamsi

de, ani tamtí iste nie. Aj tak to bolo nepríjemné, trápne, hlúpe. Taká situácia... pravda, nikdy nevedel piť, nepoznal mieru. Na šťastie starý lekár videl už kadečo v živote. Bral to ako tafafatku. To sa niekedy stáva. Vedel by rozprávať iné, nechutnejšie príhody.

Šofér odviezol domov najprv Franka. Spáč sa vôbec neprebral. Tajný vystúpil za Frankom.

„Čo sa tam stalo?“

„Nič. Vefa pil, prebral...“

„Akurát tebe budem vešať na nos, čo sa stalo...“ pomyslel si.

Pri najbližšej príležitosti skúmal štátnikov výraz. Netváril sa nijako. Zrejme sa nerozpamätal, aspoň nie na všetko.

Asi po dvoch rokoch išiel Frank cez okresné mesto. Hore na kopci svietila belostou nová nemocnica.

Frank sa potešil. Priateľ predsa dodržal slovo. Frank zatúžil porozprávať sa s Juditou. Zišiel z hlavnej cesty, odbočil na križovatke, kde odbočili vtedy v noci doprava. Vtedy, pravda, bola noc, ale ten dom nájde ľahko. Stáli pred ním veľké, košaté stromy. Frank zabrzdil. Zdalo sa mu, že je na mieste. Vystúpil z auta. Čosi sa mu nevidelo. Je to ten dom? Nie je?

Nie je. Z domu vyšla skupinka trojročných detí s vychovávateľkou. Detské jasle. Frankov vyvinutý orientačný zmysel sklamal.

Prešiel celú ulicu, nahor i naspäť. Nenašiel nič, čo by mu len trochu pripomínalo tú vilu. Je to vôbec tá ulica, nezmýlil sa o jednu? Zastavil pri trafike. Kúpil si cigarety a opýtal sa starej ženy, kde býva doktor Polonec. Ale žena bola hluchá, nepočula. Neodpovedala. Lenže ako môže predávať cigarety, keď je hluchá?

Opakoval otázku hlasnejšie.

„Ja o ničom neviem. Dajte mi pokoj...“ odvrkla. Tá bosorka. Tiež by mohla byť vľúdnejšia. Ale možno sa tu ešte nevyzná.

Trojročné deti sa hrali na záhrade. Frank zastavil pri mrežovom plote. Zavolať na vychovávateľku.

„Doktor Polonec? Vy ste zrejme ich známy?“

Frank prikývol.

„Tu ste dobre, nezmýlili ste sa. Ale už dva roky tu nebyvajú.“

„To predsa nie je možné?“

„Prosím vás! Čo dnes nie je možné?“

„Ale veď to bola ich vila.“

„Teraz, ako vidíte, patrí štátu.“

Frank začal šipiť čosi nedobré. Čosi, na čo nechcel pomyslieť, čomu sa vzpieral uveriť.

„Možno sa presťahovali do nemocnice?“

„Do nemocnice... áno... do takej zvláštnej, s mrežami...“

„Ale prečo? Viete prečo?“

„Ja o tom nič neviem. To sa musíte opýtať tých, čo vedia.“

Nechala Franka tak, obrátila sa mu chrbtom.

Čašník v reštaurácii, ktorého sa po dlhých prieťahoch opýtal, či nevie, čo sa stalo s doktorom Polonom, mal zrazu veľmi naponáhlo.

Iste je presvedčený, že som špicel... pomyslel si Frank. Celé mesto zrejme žije v trvalej psychóze strachu.

Frank si spomenul, že má v meste známeho, právnika. Vyhľadal ho.

„Aký máte na tom záujem?“ opýtal sa advokát opatrnícky.

„Judita, tá mladá, bola s nami v horách. Jednoducho nemôžem uveriť, že by bola schopná nejakej podlosti. Ani jej otec.“

Na právnikovi bolo vidno, že váha. Má? Nemá? Potom vybuchol.

„Je to veľké svinstvo. Ich odsúdenie pobúrilo celé okolie. Polonca mali ľudia radi.“

„Kedy ich zatkli?“

„Na to sa už presne nepamätám. Môžem vám to však zistiť. Kolega, ktorý ich obhajoval, je môj dobrý priateľ. Ak chcete bližšie podrobnosti...“

„Tak podrobne to zase nemusí byť. Ja len... viete aspoň, prečo ich odsúdili?“

„Viem, bola to fraška, obvinili ich zo spolupráce s nepriateľskou rozviedkou.“

Franka to neprekvapilo. Tušil, že to bude čosi podobné.

„Ale to je fantastické, nie?“

„Je. O nijakej rozviedke nemôže byť ani reči. Lekár bol, pravda, neopatrný. Písal si s dávny priateľom, ktorý emigroval do Izraela. V listoch ho otvorene informoval o všetkom, čo sa u nás robí. Ak ste ho poznali, viete, že vedel byť veľmi ironický. Naivne sa domnieval, že u nás existuje čosi ako listové tajomstvo. Prav-

povedali, vysvetľuje všetko. Ak sa nemýlim, podľa vášho rozprávania boli ste vtedy očitým svedkom?“

„Bol som pri tom, pán doktor. Sám som mu nalial do hrdla koňak, aby ho dorazil. Čo myslíte? Keby sa to postavilo takto...“

Advokát krútil hlavou.

„Nič nedosiahnete. Komu to chcete povedať? Sudcom? Tí sa trasú o svoju existenciu. Galovičovi? Iste, ten na čosi také len čaká. Možno by ste napomohli pri výmene v kresle, ale Poloncovi by to nepomohlo. V nijakom prípade. A mohlo by sa stať, že by ste na to doplatili vy sám, len vy sám. Poloncovi môže pomôcť len jediný. Cesta milosti. Amnestia, prepustenie na podmienku. Hoci pochybujem, že je to možné. Juditu musia už skoro pustiť. Ved' ju neodsúdili, nič proti nej nemajú. Ak vám môžem poradiť, nechajte si to všetko pre seba. Ja budem mlčať. Som ešte taký staromódny fiškál, trvám na niektorých zásadách. Lenže, čo my dnes môžeme?“

Advokát podporil svoje slová bezmocným rozťahnutím rúk.

„Nie. Najlepšie, keď na to zabudnete. Vyznám sa v dnešných praktikách. Nikto by sa tým ani nezaoberal.“

Právnik sa na Franka čudne pozrel.

„Môžem aj ja byť k vám úprimný?“

„Nech sa páči, pán doktor.“

„Ako sa mohlo stať, že vy ste na slobode?“

Frank sa zarazil. Na to do tej chvíle nepomyslel.

„Neviem si predstaviť, že by bol, ak sú vaše domnienky správne, zastal na polceste. Či myslíte, že áno?“

„Sotva.“

„Nebude v tom predsa len čosi inšie? Ten čas môže byť len náhodnou zhodou. Alebo – nemohol to vedieť ešte niekto? Nechceli z Polonca vymátiť práve podrobnosti o tej noci?“

Frank si spomenul na otázku osobného strážcu, keď ukladal opitého do voza. Čo ten robil po celý čas vonku? Mohol niečo vidieť či počuť?

„To sotva, pán doktor. Keby boli čosi vedeli, museli by vedieť, že som tam bol aj ja. Asi by ma v takom prípade neboli nechali na pokoji.“

„Je to pomotané, čo?“

„Všetko je pomotané.“

Áno. Všetko je pomotané. S tým sa rozišli...

„A to žiješ medzi tými psíkmi sama? Celkom sama?“ opýtal sa Frank, keď už sedeli v kaviarni.

„Otec je v Kanade.“

„Dali mu pas?“

„Dali. Krátko nato, čo ho prepustili. Aj mne by dali, ale ja som nechcela. Čo v Kanade? Mala som už svojich psíkov.“

„A tvoj muž?“

„Och ten... to bolo len také, vieš? Ako ti to povedať?“

Frank porozumel.

„Povedz, Judka, prečo si vtedy po oslobodení tak rýchlo odišla?“

„Nechcela som mu stáť v ceste. Bol ženatý, mal dieťa. V horách, to bolo inšie, ale on mal svoju ženu rád a ja som to vedela, to sa vycíti.“

„A teraz pestuješ pinčlíky.“

„Si hlúpy. Prečo nie pinčlíky? Poznám mrzkejšie záfuby. Čo je na tom smiešne, ak niekto, kto sa cíti sám, pritúli k sebe živé, cítiace stvorenie?“

„Ale prečo si prišla?“

„Prečo... je mŕtvý... chcela som ho ešte vidieť. Všetci ste ho opustili. Je mi ho fúto. Ty povieš, že sa zmenil, ale pre mňa nie. Pre mňa zostane taký, akého som ho poznala. Silný, priamy chlap. Je ho škoda. Nie je sám všetkému na príčine. A nám nemohol pomôcť. Boli by to využili proti nemu. Otec mu písal z väzenia, ale list mu asi nedoručili. Keby bol mohol, bol by nám pomáhal.“

Kristepane, je taká naivná? Takto si všetko vysvetľuje?

„Judka, nikdy si si nepomyslela, že to všetko mohlo byť aj celkom inak?“

Pomyslela. Zrejme si to aj ona pomyslela. Nervózne si hrýzla prst.

„Neviem, na čo narážaš.“

„Vieš. Dobre vieš.“

„To nie je pravda...“ rozčúlila sa. „Toho by nebol nikdy schopný. Ako môžeš tvrdiť o ňom čosi také práve ty?“

Má ho rada. Mala ho po celý ten čas rada. Bol jej prvou, vari jedinou láskou. Nechce si pripustiť, že jej prvý milenec, jej jediný

„Vieš, som rada medzi psami. Je mi lepšie...“

Sľúbil jej, že sa na tých psíkov príde niekedy pozrieť. Ale nevedel, či ju to veľmi potešilo... Zaviezol ju na letisko, musela sa ponáhľať k svojim psíkom, Frank sa už nevrátil do smútočnej siene. Načo?

- 16 -

Večer Frank vysušil na leštičke niekoľko fotografií. Fotografia je niekedy prefíkaná vec pre toho, kto pozná jej zákony. Frankovi sa vydarila najmä jedna snímka. Muklík. Ohromný Muklík, obor Muklík vztýčený nad malinkou mŕtvou. Frank pozná svoj aparát, vie, ako zaobchádzať s perspektívou.

Keď ukladal snímku do červeného trezoru, musel sa usmiať sám nad sebou. Načo mu to je? Prečo to robí? Tej snímke aj tak nikto neporozumie, pre každého by bola bezcenná. Ktože je ten obor Muklík? Nikto nevie. A o nejaký čas nebude nikto vedieť, kto je ten maličký mŕtv. Ale Frank bude vedieť, vie, prečo ju robil, pre neho nie je bezcenná.

Frank začal listovať v albume. Jeho prvé snímky. Na nich ten mŕtv ešte ako nedospelý mládenec. A Margita. A ich dávna partia. Kúpanie na mlynici. Výlet do hôr. Divadlo, ktoré hrali. Každý rok nacvičili nejakú hru. Priateľ vždy dostal rolu prvého milovníka. Pouličné bitky. Demonštrácie. Predvolebné zhromaždenia. Priateľ ako vojak, keď sa vrátil z hranice. Posledná schôdza. A hory. Ich skupina. Kadečo chýba, kadečo zostalo len v hlave, v pamäti. Na niektoré obrázky sa Frank zadíval dlhšie. Spomínal.

Priateľ ako komisár obnovy na prvej lokomotive, ktorá prešla cez obnovený tunel. A na inej lokomotive, idúcej cez obnovený most. A polonahý, zapotený, s čakanom v ruke na stavbe hradskej. Na dramatickom zábere, keď vyhadzuje z vládneho kresla reakčného politika. V belasých modrákoch s červenou páskou na rukáve kráča na čele milícií.

Potom obrázky z kraja.

Priateľ, ako bije dedinské ženy palicou po riti... To býval ešte chlap na mieste...

Neprišli orodovať za farára a on dobre vedel, prečo prišli.

Jeden z nich sa osmelil. Nie o farára. Teraz vedia, že farár bol ich zlý pokušiteľ. Aj v susedných farnostiach sú farári, ale tým sa nič nestalo. To ich vlastne farár nahuckal na všetko. Oni prišli, ech, teda, pre tú elektrinu.

Začudoval sa. Pre akú elektrinu? Ved' vari len majú elektrinu v dedine? Pokiaľ vie, už pred rokmi ju ta zaviedli.

Prešľapovali, odkašľávali, súkali zo seba slovo za slovom. Ved' majú, pravdaže, majú, ale to chalanisko hlúpe. Nebyť toho, že je v špitáli, zaslúžilo by si...

Ešte stále sa tváril, že nevie, o čo ide. Nech sa len trochu poškvára vo vlastnej šľave.

„Ja stále ešte neviem, čo máte na srdci. Nieкто by mi to už konečne mal vysvetliť. Aké chalanisko? Čo má spoločné s elektrinou?“

Ale to všetko farár. A kostolník. Kostolník najväčšmi poburoval. Ženy, hlupane, strážili faru. A vtedy večer sa blížilo k dedine niekoľko áut, kostolník vyšiel na vežu a rozhýbal zvony na poplach. A vtedy sa to stalo, ten sopliak, mal len trinásť rokov, čože má taký za rozum? Vyliezol na stožiar a kombinačkami prestrihol vedenie do dediny. Skoro ho zabilo, keď na zemi stúpil na prerazaný drôt. A tie autá vôbec neboli s milíciou, boli to traktory lesnej správy...

Frank videl, ako priateľovi pomykalo ústami. Ako násilím potlačil výbuch smiechu. Ako mimoriadne vážne sa zatváril.

„To je vážna vec, súdruhovia. Vážnejšia, ako by sa mohla na prvý pohľad zdať. Drôty sú z medi.“

Ved' hej, prešľapovali, ved' aj oni vedia, že drôty sú z medi. Ale či by tento... v dedine je tma... a mnohí majú elektromotory... a sečku teraz musia rezať ručne...

„Ale viete, že teraz máme päťročnicu?“

Áno, to vedia, ktože by nevedel, že máme päťročnicu?

„No vidíte. A med', súdruhovia, med' je nad zlato. Med' musíme za drahé devízy dovážať z kapitalistických krajín, a tie nám ju ani nechcú predať. S každým kúskom medi treba podľa toho zaobchádzať. Kde teraz vziať takú neplánovanú med'?“

„Ved' je to len kúsok...“

„To si myslíte vy, že len kúsok. Ten kúsok by nám mohol chýbať

pri zavedení prúdu do dediny, ktorá ešte nie je elektrifikovaná. Ani elektrikárov niet. Všetci sú nasadení na dôležitých úsekoch. Nemôžem vám pomôcť, súdruhovia. To nemôžem. Vaša dedina nebola v pláne. Ľutujem. Musíte si pomôcť, ako sa dá. Možno máte ešte odložené petrolejky...“

Ved' oni, ozval sa jeden, sú pokojná obec. To len tým babiskám čert hlavy pomútil. A nechceli by to zadarmo. Ved' by sa vari pri dobrej vôli niekde našiel ten kus drôtu. Aj montérom by dobre zaplatili. Nie sú nevďační.

„Čo?“ rozhorčil sa, „podplácať chcete? To sa dalo prv, mňa podplácať nebudete! Mám teraz dôležitú poradu, súdruhovia. Ľutujem. Nemôžem pre vás nič urobiť.“

Smutne sa poberali k dverám. Keď už boli v predsieni, vyšiel za nimi.

„Hovorili ste čosi o sečke, súdruhovia. Že ju musíte rezať ručne.“

Zastali. Predsa len je vari ešte aká-taká nádej?

„Sečka sa naozaj ručne zle reže. Štát vám dodáva prúd do strojov. A čo vy? Ako je s mliekom, mäsom? Sečka je mäso a mlieko. Splnili ste?“

Jáj, ved' to. Nesplnili. Nešťastné dodávky. Nesplnili. Mrchavý rok bol.

„Ták! Mrchavý rok bol. V susednej dedine, tri kilometre od vás, o mrchavom roku nevedia nič, statočne si plnia svoju zmluvu so štátom. A nepoškodzujú spoločný majetok, tam babiskám čert rozum nepomútil. Teraz prídete a poviete: kúsok medi. Iste, kúsok, ale aj ten kúsok medi museli vyrobiť vo fabrike robotníci. Tí chcú jesť. A čo majú jesť, keď bude každá dedina tak zanedbávať svoje povinnosti ako vy? Potravinových lístkov, na ktoré sa nič nedostane, sa nenajedia. Teda, súdruhovia, doneste mi výkaz o splnených dodávkach mlieka a mäsa a zistíme, čo sa dá robiť. Možno sa nejaká tá med' nájde. Aj montér k nej.“

S tým ich nechal odísť.

„Nemal si tak kruto...“ povedal mu položartom Frank.

„To nič, prídu. Prídu zase. Upíšu sa čertu! Podpišem s nimi osobitnú zmluvu. Splnia dodávky – elektrina svieti, nesplnia – elektrinu vypneme. Kto raz mal elektrinu v dome, nebude nikdy chcieť vyesúvať pri petrolejke. Odhliadnuc od toho, že petroleja

„Neviete, čo? Ak je v dedine niekto, kto ten list nepodpísal, nech príde o týždeň. Prv nie! O týždeň. A vy von! S vami sa nemám čo zabávať!“

O týždeň prišiel farár, učiteľ, predseda národného výboru a štyria rovníci. Prijal ich hneď.

„Vy ste nepodpisali?“

Predseda sa okúňal.

„Von! S tebou nerokujem. Čítali ste to, dôstojný pán?“

Starý farár sa priznal. Čítal. Odhovárал ich, upozorňovali ich aj s riaditeľom školy, že to je vzbura, rebélia a že to bude mať zlé následky. Tie sú tu.

„Mohli sme ta poslať bezpečnosť, súdruhovia! Všetci, čo to podpísali, porušili zákon! Na zajtra zvolajte celodedinskú schôdzu. Chceme, aby tam boli všetky zbrane, ktoré sú poskrývané v dedine, pekne na jednej kope. Urobíme domové prehliadky. Ak nájdeme čo len jediná pušku, prestaneme s vami vôbec debatovať. Uvidíme, ako sa zaobídete bez štátu!“

Na druhý deň našli v krčme, kam zvolali schôdzu, malý arzenál. Milicionári povynášali zbrane na nákladné autá. Schôdza bola krátka. Hovoril len on. Vybral list a prečítal ho. A zahrnel:

„Záleží na vás, či chcete mať v dedine takéto vedenie! My proti tomu nemáme nič. Ak chcete, chcete. My nechceme od vás nič. Nemusíte nič dodávať. Môžete si žiť bez štátu. Ale autobusy sú štátne, telefón je štátny, elektrinu vám dodáva štát. Môžete si vybrať. Môžete skúsiť, ako sa vám bude žiť bez štátu. Štát to bez vás voľajako vydrží. Mohol som vás všetkých postaviť pred súd, ale načo? Vybavte si to medzi sebou, mňa zaujíma menej, ako môže zaujímať vás, ktorý mudrc vám to poradil. Dávam vám týždeň času na rozmyšľanie. O týždeň pošlite ku mne delegáciu, ale upozorňujem vás, že s nikým, kto ten list podpísal, rokovať nebudem. Možno potom podpíšem s vami takú súkromnú zmluvu, taký dodatok k päťročnici. To je všetko...“

Rýchlo odišiel. Učiteľa, ktorý ho chcel pristaviť, odtisol nabok. Nasadli, boli preč.

Keď prišli, bol veľmi srdečný. Pohostil ich slivovicou, ani slovom nepripomenul, čo sa stalo. Kýval hlavou na súhlas, keď mu oznámili, že chcú nové voľby. Usmieval sa, keď mu predložili výkaz o splnených dodávkach.

Stisol gombičku. Elektráraň.

„Súdruh Hric, zaveďte ihneď prívod prúdu do Pohory.“

Stisol gombičku. Spojte. Zapojte telefónnu linku do Pohory.

Stisol gombičku. Autobusy.

Od večera obnoviť normálne spojenie do Pohory. A prepustiť dispečera, ktorý vysvetľoval občanom, že páni z kraja sa zbláznilí.

Na dedinách tým získal ohromný rešpekt a v závodoch veľkú popularitu. Pravdaže, roznieslo sa to do každej dediny. Len Galovič šomral. Načo také parády...

Inak sa nedalo.

Frank sa díva na sedemnášť kráv. Na fotografiu, na ktorej je sedemnášť kráv priviazaných o ohradu pred krajským sídlom. Sedemnášť kráv z Hanoviec.

„Pod' so mnou...“ zavolať vtedy Franka, „do Hanoviec na celodedinskú schôdzu...“

Schôdza bola v krčme. Návšteva, ktorú nečakali, ich prekvapila, a ako sa Frankovi videlo, dosť nemilo. Privítali, stlačili sa za predsedníckym stolom a zmĺkli.

„Len pokračujte, súdruhovia. Len ďalej... akoby ma tu nebolo...“ vyzval ich. Nepokračovali.

„Ak sa k tomu nemáte, budem teda pokračovať sám. Dodávky, ako všetci vedía, plníte obstojne. Najmä v mäse. V mäse dodávky vysoko prekračujete. V novinách o vás píšu ako o vzornej obci v plnení dodávok mäsa. S mliekom, vajíčkami a chlebom je to už horšie. Človeku by sa mohlo zdať, že vaše kravy vôbec nedoja. O tom som sa s vami prišiel porozprávať. Nevieť si to dobre vysvetliť. Možno mi to vysvetlíte vy...“

Predseda obce to aj skúsil. Neveľmi smelo sa pokúšal vysvetľovať, že je predsa také zvyklosť, no zákon to nie je, ale robí sa to, mäsom možno nahradzovať povedzme vajíčka a vajcami mäso a mlieko... oni predsa splnili dodávky mäsa od začiatku roku na tristošesťdesiat percent, keď sa to preráta na iné, tak vlastne dodávky vysoko prekračujú, všetky dodávky, sumárne... a mäso je najdôležitejšie, aj noviny o tom píšu...

„Tristošesťdesiat percent, pravda? Koľko je to jalovic, súdruhovia?“

Predseda opäť zdĺhavo vysvetľoval, koľko to je podľa váhy.

ho mesta, okolo päťdesiat ľudí. Frank márne hľadal medzi nimi niekoho zo svojich. Tí neprišli, neprišiel ani jeden.

Neprišli ani vtedy na jeho slávnostný prejav na námestí. Frank sa díval na záber z tribúny, z veľkej tribúny, na ktorej bolo do dvesto ľudí. Ani jedna stará, milá tvár. Frank prezerá záber z obecenstva. Ani tam niet nikoho z nich. Na námestie neprišli tí hrdí chlapci, tí bitkári z čias tvrdých bojov, do ktorých ich vodil. Ale čakali ho. Mal, musel prísť! Frank vedel, kde ich nájde. V krčme, v ktorej sa schádzavali kedysi, v ich krčme. Tam boli všetci, čo prežili. Keď Frank vošiel, celá krčma stíchla. Čakali iného, nie Franka. Čakali aj Franka, ale najmä toho druhého. Keď sa Frank zjavil, vedeli, že čakajú márne.

Dávny druh zakričal na Franka z kúta krčmy:

„Aj ty si už vrana s pozlátenými nohami...“

Reagovali na to výbuchom smiechu. Frank sa obrátil, bez slova vyšiel na vzduch. Do očí sa mu tislí slzy. Od zlosti. Od poníženia. Vrana s pozlátenými nohami... Frank vedel, čo tým chceli povedať. Kedysi ako chlapčiská chytili vranu. Miestny čudák, ktorý vyberal vranie hniezda a jedol vraniu polievku, ich stretol pri rieke, keď víťazoslávne išli so svojim úlovkom.

„Žije, chlapci?“

Ukázali mu ju. Žije.

„Nože jej pomaľujte bronzom chvost a nohy a pusťte ju medzi vrany... Ale najprv ju musíte opiť...“

Opili vranu. Bronzom na vianočné orechy jej pomaľovali chvost a nohy. Chvost strieborným, nohy zlatým. S ohromným hurhajom ju niesli späť k rieke, kde hniezdili vrany. Vyplašili krdeľ čiernych vtákov a vypustili tú pomaľovanú. Frank už na pomaľovanú vranu zabudol, nebola to pre neho pekná spomienka, na nepekné spomienky sa skôr zabúda. Ale všetci nezabudli.

Dobehli ho. Neblbni, dohovárali mu, to nepatrilo tebe. To mu ušlo len tak... Ale Frank sa už do krčmy nevrátil. Nemohol. Nemohol preto, lebo vedel, že majú pravdu. Už k nim nepatril, pridlho sa motal v iných sférach, nerozumel by im a oni by neporozumeli jemu. Vrátili sa z bojísk, vzali kanvičky s neosladenou kávou a šli zapáliť „kocheraj“ vo vyhasnutej fabrike. S hrdosťou sledovali vzostup jedného z nich, najlepšieho z nich. Je náš, ten nás nepredá, ten na nás nezabudne, má na to hlavu, aby sa

za nás a o nás ďalej bil. Veríme mu, stojíme za ním... Neskoršie nad kadečím krútili hlavou. Čo to robí? Ako to žije? Čakali, že príde, že mu povedia svoje. Neprišiel. Neprišiel, lebo v hotelovej jedálni bol banket a on nemohol chýbať v čele stola. Tamtí, čo sedia pri ňom naľavo-napravo, tí si ho chytili. Opili ho, pozlátili mu nohy, postriebrili chvost. Neprišiel, a viac nech sa už neukazuje. Udobú ho, ak sa ukáže...

Dobre, to vedel Frank pochopiť. Ale ako on sám k tomu príde? Ale vedel, pravdaže, aj to, pridlho sa motal medzi pozlátenými, hoci vždy sedával len na krajíčku stola, čosi z tej pozlátky sa obtrelo aj na neho. Bol to krutý, ale oprávnený odsudok. Vydedili ho. Aj jeho vydedili, nielen niekdajšieho veliteľa.

Je s ním koniec, uvažoval Frank. Koniec, ktorý je už len otázkou času. Zabudol na svojich, a tí ho vydedili.

Frank sa celkom zahĺbil do toho čudného životopisu, ktorého jednotlivé kapitoly po dlhé roky trpezlivo ukladal k sebe, stránku za stránkou, obrázok za obrázkom. Zadíval sa na snímku, ktorú kedysi cvakol s neskrývanou škodoradosťou. Na snímke bol jeho priateľ, horár, taký reklamný horár v horárskej uniforme, s mohutnou ryšavou bradou. A dvaja cudzinci, muž a žena. Hostil ich vtedy, záležalo na nich, prišli na oficiálnu návštevu, na dôležitú štátnu návštevu. Pripravili pre nich bohatý program. Veľký muž ich po celý čas sprevádzal. Zaviedol ich do opery, na vzorné družstvo, vláčil ich po pamätihodnostiach mesta, usporiadal pre nich veľkú recepciu, bleskove ich povodil po krajine, ukázal im z auta hory, priehradu, na dve hodiny sa zastavili v modernom, novom závode, zhromaždenému osadenstvu rečnili o družbe, o potrebe zachovať mier, navzájom sa ubezpečovali o tom, ako si svojho stretnutia vážia, ako sa ctia, aké potrebné je stretávať sa takto častejšie, lepšie sa spoznať, odstraňovať nedorozumenia, ktoré ešte sú.

Ale čo v sobotu? V sobotu nie je v krajine hosťa pracovný deň. Napokon Muklík, autor programu, dostal šťastný nápad. Na pstruhy!

„Máte radi rybačku?“ opýtal sa hostiteľ pri večeri v salóniku hotela. Hostíovi sa rozžiarili oči. Rybačku? Je možná aj rybačka?

„Tak dobre...“ rozhodol sa hostiteľ. „Zajtra sa ide na rybačku!“ Rýchlo sa dohodovorili. Keď počuli, že pstruhy, priam zajasali

Tej noci nemohol Frank zaspáť. To sa mu stávalo zriedka. Pri ňom pravidelne, hlboko dýchala jeho žena. Frank ležal na chrbte s otvorenými očami, hľadel do ničoho, do tmy. Možno nie do tmy. Možno do ďalekej, hlbokkej minulosti. Darmo si nahováral, že ten mŕtvy bol niktoš, s ktorým sa netreba zaoberať, že ho prezrel už dávno a už dávno zatratil, že je mu celkom ľahostajný, že sa dožil konca, aký si zaslúžil. Rozumom to uznával, ale človek sa neskladá len z rozumu, človek sa okrem iného skladá aj zo svojej minulosti a Frankova minulosť bola neodmysliteľná od toho mŕtveho, prežili spolu priveľa, nemalo by nijaký význam popierať to, človek môže v sebe podobné popretia pestovať, môže na čas, niekedy na veľmi dlhý čas v sebe potlačiť pocity, ktoré sú mu na ťarchu, ale potom príde taká nečakaná chvíľa, ťažká, všetko ťa prepadne, chceš-nechceš, musíš sa s tým vyrovnáť. Staré, zabudnuté deje, lásky a chvíľky sa vracajú s nezvyčajnou ostrosťou do mysle, staré trápenia ťa znovu mučia, staré hanebnosti, na ktoré veľmi nechceš spomínať, ťa prepadnú, keď najmenej potrebuješ, aby sa ti pripomínali, pred svetom môžeš kadečo maskovať a skrývať, ale sám pred sebou sa neskryješ, čo ako sa pokúšaš, čo ako si myslíš, že sa to dá. Každý prežije v živote svoju ťažkú hodinu aspoň raz, a čím ich je menej, tým sú ťažšie, ťažkú hodinu holej, dotieravej pravdy, keď musí priznať sám sebe, že je taký, aký je, bez príkras, ktoré ukazuje na obdiv svetu, aj bez príkras, ktoré predstiera sám pred sebou.

Ba či si aj ty, mŕtvy... prešiel Frank v úvahách k niekdajšiemu priateľovi... ba či aj ty si ju prežil, svoju zlú hodinu? Aká bola? Kde a kedy ťa asi prepadla? Kedy si prišiel na to, že si zradil sám seba? Vedel si si to aspoň raz priznať, ty, kedysi priamy

chlap? Vieš, ako ťa mali radi? Vieš, čo to je za bohatstvo? A ako si s ním zaobchádzal? Čo si porobil s ľuďmi, s tými niekoľkými, ktorí jediní dnes v noci na teba myslia? Ako si vracal oddanosť, lásku? Brať. Po celý život si len bral, hrabal, od malička si len bral, hrabal, namiesto opätovania oddanosti splácal si blahosklonnou priazňou, dovolil si, aby sa aj iným ušlo čosi z tvojho výslnia. Trpel si ich, znášal za to, že ťa milovali. Lichotilo ti to.

Vždy ťa niekto obletoval, niekto obdivoval, vždy ti niekto závidel. Vždy ťa niekto poslúchal, od školskej lavice to tak bolo. Býval som tvojím dlhoročným tieňom, satelitom, držal som sa ťa, vyhľadával, strážil si ťa, a tebe to robilo dobre, veď ani Frank nebyval hocijaký, mal svoju silu, cenu a svoju hrdosť, ale podľahol tvojmu šarmu, poddal sa tvojej autorite, bývali ste rovnakí, ale ty si bol vždy prvý, medzi nami dvoma bolo celkom samozrejmé, že ty si a zostaneš vždy prvý. Vodcovský typ. Prečo nie, sú rodené vodcovské typy, ako sú rodené lokajské nатуry, sú draví a zakríknutí, smelí a bojzliví. Ty si bol vodcovský typ, nikto ti to neupieral, každý ťa rešpektoval, nepriatelia sa ťa báli, spoznali včas nebezpečenstvo tvojej osobnosti, chceli ťa zničiť a nezničili ťa, nepriatelia ťa nezničili. Zničili ťa priatelia? Nie, zničil si sa sám. Vodcovský typ, ktorý prestane viesť sám seba, nemá viac právo stáť na čele.

Kde? Kedy? Prečo si opustil sám seba? Za čo? Kedy si prišiel k obludnému poznaniu, že si viac, že si všetko, že teda smieš viac, že smieš všetko? Kúpavali sme sa nahí a Margita bola moje dievča, a napriek tomu, že Margita bola moje dievča, kúpavali sme sa nahí, taká bola medzi nami neotrasiteľná dôvera, možno naivná, možno hlúpa, možno romantická, ale bola. Lenže nie tam, nie vtedy, nie večer pri rieke si sa dohodovoril s Margitou, to sa muselo stať kdesi inde, za mojím chrbtom, to sa muselo stať tajne, aby som o tom nevedel, a vedome, z tvojej strany vedome, lebo Margita bola vtedy ešte primladá, pričistá a prijednoduchá, aby ona začala prvá. Dobré. Vzal si si ju. Aj ona to chcela. Asi si sa jej väčšmi páčil ako ja, asi si jej väčšmi imponoval. Vybavil som si to s tebou po svojom, tak ako sa na chlapov svedčí. Čo si urobil s Fondom, ktorý sa tiež o ňu pokúšal, ktorý sa o ňu pokúšal vtedy, keď už bola tvojím vlastníctvom, tvojím večným, nemenným vlastníctvom? Prečo si nešiel za ním, ne-

tí nie. Báť si sa chybiť, báť si sa riskovať. Kto sa bojí rizika, nedôjde nikam. Ani ty si nikam nedošiel napriek poctám, napriek postaveniu, napriek trom radom farebných stužiek na hrudi.

Aké ešte šťastie? Šťastie exhibicionistu, ukazujúceho sa pri každej vhodnej i menej vhodnej príležitosti na obdiv? Šťastie, či aspoň opojenie z potlesku? Nikdy si sa nad tým potleskom nezamyslel? Takisto tliekali tvojmu predchodcovi, takisto budú tliekať tvojmu nástupcovi. Spevák šlágrov, herec pred oponou, tí vedia, konkrétne vedia, za čo im tliekajú. Vedel si to niekedy ty? A čo si medzi dvoma potleskami robil? A ako ti bolo medzi dvoma potleskami?

Teda aké šťastie? Z lásky? Nie. Z diela? Nie.

Možno je také šťastie, čudné, ale pripúšťam, že môže byť také: šťastie z moci. Ukazovať, že si viac ako iní, že môžeš rozhodovať o ľudských osudoch, suverénne rozhodovať, ty sám, bez zodpovedania, bez skladania účtov, čo si s jedným, s dvoma, s mnohými ľuďmi porobil. Možno aj to je šťastie, niekoho vyzdvihnúť a potom ho zašliaapnúť, niekoho zašliaapnúť a potom vyzdvihnúť, niekoho vyzdvihnúť, iného zašliaapnúť. Chutí to? Dáva to človeku uspokojenie? Ukája to jeho vášne, jeho pudy? Vríšť sa na druhých za to, že sa ti čohosi nedostáva, že ti niečo chýba, vybíjať si svoje komplexy na druhých, na tých, ktorí sa smejú, keď ty sa mračíš, ktorí sa mračia, keď sa ty smeješ?

Teda šťastie nie. Ale možno sláva? Sláva opíja, sláva je silným omamovacím prostriedkom. Pre svoju slávu viedli vládari národy do boja, do víťazstva alebo do skazy, pre slávu, popularitu, publicitu sú ľudia schopní urobiť čokoľvek. Sláva je zárukou nesmrteľnosti a nesmrteľnosť je ešte vždy čímsi, čo mátoží v hlavách ľudí, ak sa cítia čímsi výnimočnými. Aká je tvoja sláva, ty mŕtvy? Mal si chodiť po tieto dni po uliciach, bol by si sa o nej dozvedel všetko. A tvoja nesmrteľnosť? Zostane zachovaná v mojom trezore. O desať rokov ťa už nespomenú ani v historickom kalendári. O desať rokov ešte možno, o jedenásť už nie. Stálo to všetko za to, takto potlačiť, zničiť, zradiť sám seba? Bývali časy, keď zástupy šli za tebou do ohňa. A predvčerom ti nemal ani kto oči zatlačiť.

Moc, ty mŕtvy, nie je ani dobrá ani zlá. Moc sa môže stať dobrom, moc sa môže stať zlom, záleží na tom, kto ju používa.

Ako s ňou vie zaobchádzať. Čím bola moc v tvojich rukách? Bola dobrom? Bola zlom? Či bola iba samoučelom? Hračkou, s ktorou si sa pohrával, v ktorej si sa kochal? Keby bola dobrom, mnohí by ťa dnes chválili a futovali by tvoj odchod. Keby bola bývala zlom, dnes by ťa mnohí preklínali a tešili by sa z tvojho neslávného konca. Ale nikto nefutuje tvoju smrť. Pár najbližších, aj tí ešte s trpkou prichuťou pochybností a mrchavých spomienok. A preklína ťa vôbec niekto? Nevyjadrujú sa v týchto dňoch aj tí, ktorým si osobne ublížil, že to ani nebola tvoja chyba? Vyše dvadsať rokov si šťval, ničil vzdelaného, slušného človeka. Prišiel si dnes vypiť na tvoju pamiatku a myslel to vážne. Nie smútok. Nie nenávisť. Ale neúčasť, ľahostajnosť, ty mŕtvy, ľahostajnosť ťa bude sprevádzať na tvojej zajtrajšej poslednej ceste do zabudnutia.

Boli aj iné pohreby, ty mŕtvy. Tiež štátne. Aj v poslednom čase. A ani jediné oko nebolo pri nich suché. A sú takí mŕtvi, aj tvoju zásluhou mŕtvi, ktorých si zatratil a ktorých mená si šepkajú zástupy. Už im, tým navždy prekliatym, vydedeným, vyhnaným, opľuvaným a zabudnutým stavajú pomníky a odhaľujú pamätné tabule. A pomenovávajú po nich ulice, ty mŕtvy!

A tu leží ktosi na posteli, kto ťa poznal. Leží a nemôže spať. Prežíva za teba tvoju ťažkú, dlhú hodinu. Poznal ťa. Vie, kým si bol. Úporne a márne hľadá odpoveď na otázku: čo sa s tebou stalo? Zapaluje si už štvrtú cigaretu a ešte veľa cigariet si zapáli, kým príde na to, že na svoju otázku nenájde odpoveď. Pýta sa, či ťa je škoda, a sám si odpovedá: nie. Nikoho nie je škoda. Nikoho, kto si sám formoval svoj vlastný osud. Ty si mal možnosti formovať ho tak, ako si ho formoval. Ale mohol si aj inak. Ty si si zvolil svoju cestu. Krutú cestu. Možno najkrutejšiu. Cestu ohromného vypätia – do ničoty. A bdejúci má len jedinú odpoveď, neuspokojivú: moc korumpuje.

Ako ti chutila všetka tá moc, čo si mal vo svojich rukách, ty mŕtvy?

Franka vytrhlo z úvah tiché zastenanie. Žena spí. Pavlína. Čosi sa jej sníva. Čosi ťažké, keď zastenala. Opatrne, aby ju nezobudil, pritiahol si jej hlavu k sebe. Opatrne, aby ju nezobudil, položil jej ruku na hrud'. Nespráva sa k nej tak, ako by sa patrilo. Ale má ju, Pavlína je jeho žena, je to, čo na tomto svete

kde bol mŕtvy vystavený, k jeho bývalému sídlu, k rezidencii. Tam sa s ním rozlúči veľmi krátkym prejavom jeden z členov kabinetu. Frank sa nedozvedel, kto to bude. Fakt, že to tajili, môže naznačovať, že ním bude jeho dezinovaný – dezinovaný znamená samozrejme zvolený, hoci voľby sú určené na druhú hodinu popoludní – nástupca. Po rozlúčke preložia truhlu z lafety do pohrebného voza. Dvadsať čiernych limuzín ju odprevadí na hranice mesta. Ešte jeden krátky prejav a mŕtvy opustí mesto, v ktorom sídlil. Odvezú ho do krematória vo vzdialenom meste. Sprewádzať ho bude len vdova s jeho otcom. Tak si to želala. Po dlhých poradách jej vyhovel. Aj ďalšiemu jej želaniu vyhovel. V krematóriu nebude okrem zriadencov nijaké obecnstvo a nijaký program.

Tak to všetko prebehne. Frankova práca sa skončí v smútočnej sieni. Na ostatný priebeh rozlúčky určil vedúci fotooddelenia iných fotoreportérov.

Neviditeľná hudba na galérii dohrala. Chvíľu znelo len odkášľávanie prítomných. Potom pristúpil Galovič ku katafalku, na ktorom leží rakva už zahalená do zástavy. Galovič drží v ruke červené dosky so smútočným prejavom. Otvára ich. Rozhliada sa. Oslovuje vdovu a príbuzných. Oslovuje smútočných hostí. Galovič reční.

Galovič má len niekoľko šedin na sluchách. Jeho lebka je holá. Hranatá.

Aj jeho postava je hranatá.

Aj jeho tvár.

Aj jeho myšlienky sú hranaté. Aj jeho prednes. Galovič je stále rovnako hranatý.

Aj jeho prejav je hranatý. Galovič nevie dobre čítať. Zle prízvukuje, vety, napísané v spisovnom jazyku, mrzačí dialektom, dvíha hlas a klesá s ním na nesprávnych miestach, niektoré slová, najmä cudzie výrazy, komolí. Frank už dávno posmešne volá Galoviča súdruh Vitman. Najmenej desaťkrát ho počul vysloviť Vitmanská ľudová republika.

Galovičove prejavy sú stále rovnaké. Fádne, suché, frázoité. Zrejme mu ich už roky píše ten istý človek. Frank nevie kto, ale nijaký lúmen to nie je.

Galovič vždy mobilizuje. Aj tu bude mobilizovať.

Filmová kamera bzučí. Reflektory svietia naplno. Frank cvaká obrázok za obrázkom. Oko televíznej snímačky sa upiera na Galoviča. Galovič reční. Vdova, sediac na stoličke, skláňa hlavu. Jej závoj nie je natoľko priesvitný, aby bolo možno pozorovať jej výraz. Keď ju Galovič oslovil, trochu zdvihla hlavu. Frankovi sa zdalo, že zo vzdoru. Akoby chcela povedať: ty ma nemáš čo oslovovať. Ale možno myslí na to isté, na čo Frank.

Ten mŕtvy mal kedysi veľkú príležitosť. Galovičova pozícia bola vtedy silne otrasená. Verejná, i keď nevyslovená mienka bola silne proti nemu. Tí, čo sa ho báli, trochu zdvihli hlavy. Kolovali o ňom nevkusné anekdoty a nepekne klebety. Ľudia si povrávali, že nemôžu celú noc spať, ak nedal cez deň nikoho zatknúť. To bolo prehnané. Verejná mienka vždy preháňa, zveličuje. Ale tie reči boli ukazovateľom toho, čo si o Galovičovi myslia.

Vtedy ľudia čakali, že sa nájde niekto nebojzlivý, statočný, kto vyženie Galoviča z verejného života. Kto verejne odhalí jeho ťažké chyby. Mali pritom celkom konkrétnu predstavu, kto mal byť tým statočným. Ten mŕtvy. Len on sa mohol Galovičovi postaviť, len on sa s ním mohol vysporiadať. Bolo známe, že sa už dávno nenávidia. Pokladali ich za dvoch kohútov na jednom smetisku. Muselo raz medzi nimi dôjsť k prudkej zrážke, to cítili všetci. A vtedy bola príležitosť. Galovičovo postavenie bolo natoľko otrasené, že na recepciách sedával sám, každý od neho bočil. Zdalo sa len otázkou krátkeho času, kedy padne.

S napätím sa očakával prejav Veľkého muža. Ľudia si boli istí, že to bude posledný deň Galovičovej moci. Ale veľký muž mlčal. Báľ sa. A vtedy prehral všetko. Od tých čias už nikto od neho nič neočakával. Boli by mu za to všetko prepáčili, všetko odpustili, tí, čo ho poznali dávnejšie, medzi nimi aj Frank, by boli zajasali: predsa len je chlap, akým kedysi býval. Pravda, aj on sa navystrájal, ale kto by nebol vystrájal na jeho mieste? Odstránením Galoviča by bol dokázal, že sa staval za čosi nové, ešte len tušené, pre mnohých vytúžené čo raz, prv alebo neskoršie, musí prísť.

Mlčal. Neurobil nič. Báľ sa. Stratil zvyšky sympatií a rešpektu. Báľ sa Galoviča? Sotva, Galoviča sa v tom čase nebolo treba báť. Báľ sa iného. Báľ sa, že odhalením Galovičových chýb vyvolá reťazovú reakciu, že poruší rovnováhu síl vo vedení, že

faktmi, ktoré sú v príkrom rozpore s tvrdeniami, obsiahnutými v tomto liste. Disciplína je zaväzujúca pre všetkých. Čím vyššie postavený súdruh, tým zodpovednejšie sa jej musí podriaďovať. Žiaľ, som nútený oboznámiť vás s neodkladnými štátnickými záležitosťami, o ktorých je v liste zmienka. Neodkladné štátnické záležitosti sú iste dostatočným ospravedlnením, ak sú naozaj neodkladné a štátnické. Ale o akých je tu v tomto liste reč? Pisateľ listu pred dvoma hodinami zastrelil srnu...“

Galovič si sadol a skúmavo sa pozrel každému z prítomných do očí. Nebol to pre nich ani pre Galoviča nijaký objav. Len chcel vedieť, či dozrela chvíľa k rozhodujúcemu kroku. Odhadol ju správne. Rozhorčenie a zdesenie nebolo len strojené. Srnu! Zastrelil srnu! Nie srnca, ale srnu! Srny chráni zákon, poľovať na ne je zakázané. A navyše v čase hájenia! To je predsa surové pytliactvo, odsúdeniahodný čin! Aj oni sú poľovníci, a vášniví.

Galovič hrmel rozhorčením.

„Mám dôkazy, že to nie je prvý prípad vážneho porušenia funkcionárskej a občianskej disciplíny zo súdruhovej strany!“

Ostatní sa medzitým už spamätali z pobúrenia. Zavetřili. To nebola iba informácia? Bolo v tom čosi viac? Je tu tá chvíľa, ktorú už dlhšie očakávali, na ktorú mysleli s určitými obavami? Rozpria sa Galovič k rozhodujúcemu úderu, alebo sa ešte uspokojí s konštatovaním faktov?

Galovič má iste ešte čosi v zálohe. Zdalo sa mu, že správne odhadol situáciu. Odhlasujú. Odhlasujú jeho návrh na napomenutie nedisciplinovaného súdruha. Napomenutie, to znie celkom nevinne. Okolo drastickejšieho návrhu by iste vznikla dlhá polemika a ktovie, či by sa niektorí nepostavili proti. V tomto orgáne nemal Galovič ani zďaleka zabezpečenú potrebnú väčšinu.

Napomenutie odhlasovali. S úľavou. So začudovaním, že Galovič nešiel ďalej. Ale on išiel ďalej, bol to šikovný taktický ťah, ani nezbadali, že mu odhlasovali presne to, čo chcel, čo sám pokladal za rozhodujúci úder.

Na druhý deň priniesla tlačová kancelária dôvernú správu, že až do odvolania sa v nijakej forme nemá objavovať meno ani fotografia štátnika. Až do odvolania... to znamená, až do vyšetrenia a uzavretia celého prípadu. Vyšetrovať bude, pravda, Galovič. A on aj prípad uzavrie. Čo navrhne, odhlasujú, prijímú. Všetci

predsa hlasovali za napomenutie, svoje rozhodnutie už nemôžu zrušiť ani zmeniť.

To bol štátnikov koniec. Vtedy vlastne zomrel. Pred najhorším ho zachránila len zhubná choroba. Ani Galovič sa za takých okolností neodvážil ísť až do konca. Načo aj? Galovič, strážca mravov, nemal rád verejné aféry. Vrhali tieň na autoritu funkcionárov. Elegantnejšie bude vari oznámenie, že štátnik nemôže vykonávať povinnosti pre chorobu. Napokon ani k tomu nemuselo dôjsť. Celý prípad uzavrela fyzická smrť.

Frank sa zle usmial, keď sa dozvedel, čo bolo príčinou tej čudnej informácie pre tlač, za ktorou nenasledovali nijaké ďalšie opatrenia. Ten mŕtvy – už dávno mal odísť z funkcie, na ktorú nestačil, ktorú nezvládol. Vďaka jemu narastali a množili sa stále väčšie chyby a škody. Nestihol im zabrániť, nemal potrebný rozhrad ani intelekt, ba ani vôľu nie, vyhýbal sa zodpovednosti, odmietal rozhodovať sám aj o bezvýznamných maličkostiach. Bolo dosť vážnych dôvodov, prečo mal už dávno opustiť kreslo.

Odišiel, lebo zastrelil srnu.

Franka to nijako neprekvapilo. Dôvod bol primeraný dôstojnosti, vážnosti, autorite toho mŕtveho.

A Galovič reční. Končí. Lúči sa so zosnulým slovom:

„Si živý a zostaneš navždy živý medzi nami...“

Vkus, takt, cit pre mieru neboli nikdy silnou stránkou Galovičovej osobnosti. Nie je to nijaká citlivka. Ani si možno neuvedomuje, akú trápnu komédiu tu hrá v roli rečníka nad mŕtvym. Ktože sa mal s ním rozlúčiť? Nieкто podradnejší? To by vrhlo zlé svetlo na celý vážny akt.

Až vtedy, až v tej chvíli, keď Galovič končil svoj prejav, prišlo Frankovi za mŕtvym ľúto. Kadečo mu, pravda, možno vyčítať. Prehajdákal dôveru verejnosti, a to nielen dôveru v neho samotného, ale aj v spoločenský systém, ktorý reprezentoval, aj v hnutie, v ktorom vyrástol. Sklamal nádeje, aké do neho vkladali. A Frank vie viac ako mnohí iní, Frank o ňom vie takmer všetko. Dopustil sa nejednej hanebnosti, neraz zneužil moc, ktorá mu nepatrila, zapríčinil nejedno ľudské nešťastie. Ale to všetko predsa len akosi bolo cítiť človekom. Jeho pohnútky, jeho motívy, jeho kroky neboli vždy dôstojné, ale vyplývali z ľudských, i keď nie čistých a správnych pohnútok. Bol to predsa len človek. Chybu-

re dostalo zrozumiteľných náznakov, ba aj priamych ponúk. Ale Galovič bol žula. Tvrdá žula. Bojoval za šťastie ľudstva, za nový, krásny svet, za žulový svet morálky.

Tupý? Vôbec nie tupý. Poznal ľudské slabosti a vedel ich vo svojej činnosti využiť. Odmietal alkohol bola pre neho samozrejma revolučná povinnosť. Tam, kde sa tomu nedalo vyhnúť, pri oficiálnych prípitkoch, dávali Galovičovi do pohára vodu zafarbenú podľa druhu vína.

Do úradu a z úradu chodieval pešo. Na dovolenku, ak vôbec niekam šiel, cestoval druhou triedou. Za vlastné. Veľmi starostlivo sledoval, ktorý z funkcionárov používa služobné auto na súkromné cesty.

Niekedy sa to môže zísť.

Bol vždy v službe, plnil si povinnosti. S málokým sa pristavil. V spoločnosti stával osamotený, v strehu. Nikdy nemal priateľa. Priateľstvo pokladal za zahanbujúcu sentimentálnu príťaž a nedôstojný záväzok.

V tej osamotenosti bola jeho obávaná sila. Vedelo sa o ňom, že je nepodplatiteľný, bdely a tvrdý. Nič viac o ňom nikto nevedel.

Galovič nikdy nepochyboval o správnosti svojich činov. Ani o nich nerozmýšľal. Podľa neho pochybnosť, hoci nevyslovená, bola rodnou sestrou zrady. Nikdy neváhal tvrdo, nekompromisne, do dôsledkov vykonať všetko, čo pokladal za záujem spoločnosti.

Fanatik? Nie. Fanatici sú vášniví, impulzívni, neraz nevyspytateľní. Galovič bol stroj na drvenie ľudí. Muž s absolútnou, žulovou morálkou. Bez kazu, bez chyby. Galovič sa nikdy nevyšoval nad iných, nenahováral si, že je výnimočný. A predsa bol súhrn jeho cností výnimkou. Galovič bol výnimočný muž.

Muž? Človek?

Neurobil z Galoviča obávané monštrum, pred ktorým sa každý triasol, práve zabsolutizovaný súhrn samých cností? Galovič stotožnil svoju absolútnu morálku s princípmi a kritériami verejnej morálky. Kto sa proti nim čímkoľvek prehrešil, stal sa nehodným svojho postavenia. Dnes si vypije, zajtra zradí.

Súciť? Zhovievavosť? Zrada. Revolúcia si nemôže dovoliť taký luxus. Na zhovievavosť voči chybám a pokleskom hynuli režimy, štáty, systémy. Galovič by bol mohol rešpektovať len niekoho

„ešte lepšieho“, ako bol sám. Horším od neho beda. Pritom Galovič nerozoznával tieň. Dobré je dobré, zlé je zlé, medzitým nie je nič, len pokryteckí intelektuáli, tí mäkkýši s nevyvinutými svalmi sa pokúšajú nahovoriť svetu čosi o zložitosti ľudského vývoja. On, Galovič, im na to nenaletí. Humánne je, čo je pokrokové, a pokrokové je, čo je revolučné. Nikdy sa nikto neopovážal opýtať Galoviča, čo pod slovom revolučné vidí. Asi by ho tou otázkou priviedli do veľkého pomykova. Ale nie, neprivedli, odpovedal by jasnou frázou.

Tak Galovič pod kepienkou stráženia čistoty revolúcie ničil, hobľoval, valcoval ľudí. Už len podozrenie voči niekomu, čo aké absurdné, bolo pre Galoviča dôkazom. Zvyšok je už vec vyšetrovacieho aparátu. Ten je tu na to, aby podozrivého usvedčil. Odhaliť. Usvedčiť. Zneškodniť! Galovič mal veľmi úzky slovník.

Ako mohol toľké roky existovať na čele mocenského aparátu? Nevedeli o ňom, aký je? Práveže vedeli, práve preto mohol existovať. Ten mŕtvy mal kedysi povest' nebojazlivého chlapa. Ale už vtedy sa Galoviča bál. Navonok to vyzeralo, že v krajine vládnú dvaja silní mužovia, že sa spolu bijú dvaja kohúti. Len jeden z nich bol naozaj silný, len jeden bol kohút. Možno Galovič cítil, že ho potrebuje. Že je tu aspoň zdanlivá rovnováha síl. Možno sa navzájom dopĺňali? Možno existencia jedného bola podmienkou aj zárukou existencie druhého? Galovič neváhal zničiť svojho protivníka, keď mal na to naporúdzi prostriedky. Nie zo strachu ani zo závidosti, z principiálnych dôvodov. Zničil ho. Dosiahol tým vrchol svojej osobnej moci. Ale nezničil tým aj sám seba? Exponované miesta nebadane zaberajú mladí, starou nedôverou a predsudkami nezaťaženi ľudia. Je ich čoraz viac. Galovičovi unikajú spod rúk, nechcú hrať jeho hru, nechcú sa vtessať do jeho kofaj. Tí starí boli poslušni, vyjadrovali sa v symboloch, takmer každý z nich mal akúsi minulosť a uvedomoval si, že Galovič o nej vie. O tých nových nevedel nič. Galovič nikdy nemal priateľa, nepotreboval ho, a teraz ostal sám. Sám, posledný zo starej silnej gardy. Urobil chybu, že odstránil štátnika, pohýbal tak stojacimi vodami, v jeho vlastnej, ním vybudovanej mašinérii poslušnosti kadečo škripe, sú tu ľudia, čo nechcú a nebudú tancovať podľa jeho nôty, čosi neznáme, nepostihnuteľné tu za posledné roky vyrástlo, Galovičove

PÁR SLOV PO DLHÝCH ROKOCH

Knihy majú svoje osudy. Táto nie je výnimkou.

Keď som v roku 1965 dokončil jej rukopis, uvažoval som o spôsobe, ako presadiť jej vydanie. Zvoliť inštančnú cestu „zdola“, t. j. uzavrieť najprv zmluvu s vydavateľstvom, čakať na verdikt všemocného tlačového dozoru, prípadne na rozhodnutie „vyšších“ miest som považoval za beznádejné. Rozhodol som sa chytiť čerta za rohy, predložiť rukopis na odobrenie najvyšším stranickým orgánom a obísť tak ústredný sekretariát KSS. Rukopis som položil na stôl vtedajšiemu vedúcemu pracovníkovi kultúrneho oddelenia ÚV KSČ v Prahe Pavlovi Auerspergovi. Povedal som mu hneď pri prvom rozhovore, že na vydaní knihy trvám, že ak by z akýchkoľvek príčin nemohla vyjsť u nás, tak ju ponúknem niektorému vydavateľstvu v západnej Európe. Asi o dva týždne ma Auersperg pozval na pohovor. Upozornil ma na brizantnosť témy, na umelecké slabiny diela, ktoré by mohli byť zámienkou na jej negatívne ohodnotenie, a tým znížiť jej význam. Márne som sa snažil dostať od neho jasné stanovisko, či knihu strana povolí, alebo nie. Auersperg bez môjho vedomia zachytil celý rozhovor na magnetofónovú pásku. Keď som odchádzal, povedal mi, že on sám o vydaní rozhodnúť nemôže, že dal rukopis čítať „vyššie“, tajomníkom ÚV KSČ Jiřimu Hendrychovi a Vladimírovi Kouckému. Potom bolo okolo rukopisu nejaký čas ticho. Vyvodil som z toho, že vedenie strany nie je v otázke vydania rukopisu jednotné. Po čase ma zavolať Peter Karvaš. Rozprával sa s Vladimírom Kouckým. Ten mi vraj odkazuje, že som napísal veľmi potrebnú a dôležitú knihu, ale že by som mal na rukopise ešte pracovať. Prepísal som ho celý a predložil znovu na posúdenie. Medzitým som uzavrel vydavateľskú zmluvu s vydavateľstvom Československý spisovatel

tam pobudnúť. Čo za svinstvo sa tu za mojej neprítomnosti odohrávalo? Žiadam okamžité zvolanie straníckej skupiny výboru ZČS. Okamžite! Pokiaľ možno ešte dnes, ale najneskoršie zajtra! Zvolal. Na popoludnie nasledujúceho dňa, na Dobříš. Dupnúť. Nakričať. To na nich platilo, toho sa báli, to rešpektovali.

Zasadenie bolo búrlivé. Ešte predtým mi niektorí kolegovia oznámili, že odmietli prípad prerokovať bez mojej prítomnosti a že stoja za mnou.

Prv ako mohol Auersperg začať svoje tirády, opýtal som sa ho, kto vlastne vydal povolenie na odtlačanie knihy v Plameni. Krútil sa ako dáždovka, ale nakoniec musel s pravdou von. On sám, osobne. Opýtal som sa ho ďalej, ako sa mohlo stať, že povolil publikáciu knihy s takým závadným protistraníckym a protištátnym obsahom. Namiesto odpovedi zamával vo vzduchu fotokópiou zmluvy s rakúskym vydavateľstvom. To je protizákonné, protištátne, tým si sa dopustil vážneho trestného činu. Opýtal som sa ho, čo na to DILIA. Na otázku neodpovedal, iba vybfabotal kopu nezmyslov, ktoré s aférou vôbec nesúviseli. Predložil som straníckej skupine originál zmluvy, úplný, s doložkou o platnosti zmluvy až po podpise literárnej agentúry. Nechal som zmluvu kolovať. Bol na nej podpis a pečiatka DILIA. Tým sa celá aféra zmenila na aféru Auersperg. Stranícka skupina sa uzniesla – vzhľadom na jeho fiksľovanie – navrhnúť ústrednému sekretariátu, aby ho uvoľnil z funkcie. Aj sa tak s niekoľkotýždňovým oneskorením stalo.

Ale aféra sa tým neskončila. Zaangažoval sa do nej priamo Antonín Novotný. Odovzdal „prípady“ ústrednej komisii straníckej kontroly s príkazom, nie s odporúčaním, ale s príkazom, vylúčiť ma zo strany. Pozvali ma. Zasadnutiu predsedal starší rozvážny robotník z Plzne, ktorého meno si už nepamätám. Prečítal mi „obžalobu“ a vyzval ma, aby som sa k nej vyjadril. Vyjadril som sa. Vyrozprával som celý priebeh aféry od jej prvopočiatku – ako som povedal Auerspergovi, že ak kniha doma nebude môcť vyjsť, vydám ju v cudzine, ako zmluva nadobudla platnosť až po podpise DILIA, ako ma stretol Hendrych a gratuloval mi k výbornej knihe, čo mi o nej po prečítaní rukopisu povedal Koucký. Po šesťhodinovom pohovore sa komisia proti jednému hlasu uzniesla vrátiť spis predsedníctvu s tým, že niet dôvodu na moje

vylúčenie zo strany. Proti uzneseniu hlasoval len jeden člen komisie, ktorý sa na mňa počas zasadania viackrát vyrútil so surovými nadávkami a demagogickými výkrikmi, za čo si vyslúžil napomenutie predsedajúceho, že zaujíma v tomto prípade subjektívny, krajne nevecný postoj. Až pred odchodom z budovy som sa dozvedel, že tým kriklúňom bol Miloš Jakeš.

Novotný sa s tým neuspokojil, vrátil rozhodnutie komisii s opätovným príkazom na vylúčenie. Celkove sa uskutočnili tri „pohovory“, dva posledné už bez Jakeša. Počas tretieho zasadnutia predseda komisie oboznámil prítomných s novými faktami. Povolenie na publikovanie knihy v Plameni vydal skutočne, ako som tvrdil, Auersperg, Jiří Hendrych, na ktorého krátky komentár pri náhodnom stretnutí na ulici som sa odvolával, poprel, že by bol rukopis niekedy čítal a že by sa o ňom so mnou niekedy bol rozprával. Vladimír Koucký potvrdil svoje kladné stanovisko k vydaniu knihy, potvrdil aj mnou citované slová, že považuje knihu za dôležitú a nanajvýš potrebnú. Zmluvu s rakúskym vydavateľom, na rozdiel od Auerspergovej verzie, skutočne potvrdila DILIA. Na podklade týchto skutočností sa komisia uzniesla odporúčať vedeniu strany, aby mi udelilo tretí stupeň straníckeho trestu, pokarhanie s výstrahou. Bolo to už štvrté pokarhanie s výstrahou, celkove môj siedmy stranícky trest. Podľa stanov boli možné tri, každý nasledujúci o stupeň vyšší, pokarhanie s výstrahou bolo posledným varovaním pred vylúčením zo strany. Komisia straníckej kontroly vedome porušila stanovy strany, aby ma nemusela vylúčiť. Vo verejnosti sa o mne hovorilo ako o zaslúžilom nositeľovi straníckych trestov.

Napokon som sa vylúčenia, s ktorým som toľké roky rátal, predsa len dožil. Hneď po zverejnení môjho protestu proti antisemitskej politike strany a protestnom odchode do Izraela ma vylúčili zo strany, zbavili štátneho občianstva a zrušili obidve štátne ceny aj titul zaslúžilého umelca (dekrét o jeho udelení som odmietol prevziať).

Knihy Ako chutí moc vyšla roku 1968 v obidvoch spisovateľských vydavateľstvách v Prahe a Bratislave. Zmluvy s oboma vydavateľstvami som uzavrel za svojho pobytu v Izraeli.

Ešte krátko o knihe.

Vyhýbam sa tomu, charakterizovať ju ako román. Pri jej písaní